

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

**«ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΞΕΔΡΕΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ: νομικό καθεστώς»**

**Διπλωματική Εργασία για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
«Ναυτιλία, Μεταφορές και Διεθνές Εμπόριο – ΝΑ.Μ.Ε.»**

Παγόνα Αργυρού (Α.Μ.2232017018)

Αύγουστος 2019

ΧΙΟΣ

**ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΞΕΔΡΕΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ: νομικό
καθεστώς**

Αύγουστος 2019

**Διπλωματική Εργασία για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
«Ναυτιλία, Μεταφορές και Διεθνές Εμπόριο – ΝΑ.Μ.Ε.»**

Τμήμα Ναυτιλίας και Επιχειρηματικών Υπηρεσιών

Συγγραφέας: Παγώνα Αργυρού

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Σιούσιουρας Πέτρος, Καθηγητής (επιβλέπων)

Αθανασοπούλου Βικτωρία, Επίκουρη Καθηγήτρια

Κοτρίκλα Άννα-Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια

ΧΙΟΣ

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Πέτρο Σιούσιουρα για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την πολύτιμη βοήθειά και καθοδήγηση του στην υλοποίηση της μεταπτυχιακής μου εργασίας, καθώς και τους υπόλοιπους καθηγητές μου, για τη προσφορά ουσιαστικών γνώσεων σε όλους, αδιακρίτως, τους μεταπτυχιακούς φοιτητές κατά τη διάρκεια φοίτησής μας. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, για την υπομονή και την σημαντική στήριξη τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη παρούσα διπλωματική εργασία, το βασικό αντικείμενο ανάλυσης, είναι οι ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα (οι οποίες εμφανίζονται σε ποικίλες μορφές) και οι ισχύουσες διατάξεις επί του θέματος. Σκοπός της είναι να εξετάσει το θεσμικό πλαίσιο σε σχέση με τις υπεράκτιες εξέδρες εξόρυξης υδρογονανθράκων και να προσδιορίσει τα δικαιώματα των κρατών από το διεθνές δίκαιο αλλά και τους κινδύνους που ελλοχεύουν για τη ναυσιπλοΐα και το περιβάλλον. Οι εξωγενείς πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες, καθώς και η συντελούμενη τεχνολογική πρόοδος επηρεάζουν, σε σημαντικό βαθμό, τη βιομηχανία αυτού του τομέα. Η Ελλάδα αν και κατέχει μια από τις παλαιότερες καταγεγραμμένες ενδείξεις πετρελαίου στο νησί της Ζακύνθου, δυστυχώς δεν έχει αναπτύξει ιδιαίτερα την έρευνα των υδρογονανθράκων (Υ/Α) αν εξαιρέσουμε το διάστημα λειτουργίας της Δημόσιας Επιχείρησης Πετρελαίου (ΔΕΠ, ΔΕΠ-ΕΚΥ), η οποία έπαψε να υφίσταται μετά την ιδιωτικοποίησή της (τμήμα του σημερινού Ομίλου Ελληνικά Πετρέλαια ΕΛ.ΠΕ.). Αν και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η διαχείριση των δικαιωμάτων του δημοσίου στην αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων ανήκει στην αρμοδιότητα δημοσίου φορέα, κρίσιμο είναι αν η ΕΔΕΥ ΑΕ έχει αρμοδιότητα για την εκτέλεση έργων ή και την παροχή υπηρεσιών σχετικών με τις υπεράκτιες δραστηριότητες εξόρυξης πετρελαίου. Οι διατάξεις του Ν. 2289/1995 προβλέπουν περιοριστικά για την άσκηση των δικαιωμάτων του δημοσίου, την παραχώρηση του δικαιώματος αναζήτησης υδρογονανθράκων με τη χορήγηση των αδειών καθώς και του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης πετρελαίου και φυσικού αερίου με δύο περιοριστικά οριζόμενους τύπους συμβάσεων: με σύμβαση μίσθωσης ή με σύμβαση διανομής της παραγωγής. Οι διατάξεις καθορίζουν επίσης τόσο τη διαδικασία χορήγησης αδειάς και παραχώρησης όσο και το περιεχόμενο των σχετικών αδειών και συμβάσεων.

Η παρουσία της ΕΕ, στον τομέα αυτόν, ήταν για πολλά έτη ουσιαστικά ανύπαρκτη. Η ΕΟΚ/ΕΚ/ΕΕ δεν διέθετε επαρκείς εξουσίες για την άρθρωση μιας κοινής ενεργειακής πολιτικής. Τα κράτη μέλη δεν ήθελαν να εκχωρήσουν σε υπερεθνικούς θεσμούς κυριαρχικά δικαιώματά τους. Η μεταρρυθμιστική συνθήκη (ΣΛΕΕ), περιλαμβάνει πλέον αυτοτελή νομική βάση για θετικές δράσεις της Ένωσης όσον αφορά τους υδρογονάνθρακες σε σχέση με το παρελθόν. Το νέο άρθρο 194 ΣΛΕΕ επαναδιατυπώνει και εμπλουτίζει τους βασικούς στόχους της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης. Η διασφάλιση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς δεν μπορεί να συνιστά μοναδική επιδίωξη της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ, αλλά τέμνεται με άλλες, εξίσου σημαντικές, προτεραιότητες, όπως η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η εξοικονόμηση ενέργειας, η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών και η βέλτιστη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων. Ειδικά, στον τομέα της αξιοποίησης των υδρογονανθράκων, μια ολοκληρωμένη αγορά ενέργειας υπόσχεται σημαντικά πλεονεκτήματα τόσο για τους επενδυτές, όσο και για τους καταναλωτές.

Όσον αφορά, το ρυθμιστικό καθεστώς των υπεράκτιων δραστηριοτήτων εξόρυξης πετρελαίου, υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου, σημαντική ήταν η επίδραση της Σύμβασης της Γενεύης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα, ενώ σημαντικότερη ήταν η πιο πρόσφατη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, του Montego Bay του 1982, με την οποία ρυθμίζονται για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο, τα ζητήματα της ΑΟΖ. Η υπόθεση των υδρογονανθράκων είναι σημαντική για την άσκηση

της εθνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων, πόσο μάλλον σε μια περιοχή «στενή» όπως είναι η χώρα μας, όπου εμπλέκονται και επικαλύπτονται τα κυριαρχικά δικαιώματα πολλών παράκτιων κρατών, ορισμένα από τα οποία δεν συμμετέχουν στο σύνολο των υποχρεώσεων που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο. Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου χαρακτηρίζεται από ελλειπή οριοθέτηση, παρά το εκτενέστατο θαλάσσιο μέτωπο των παράκτιων κρατών και τις πολλαπλές χρήσεις του. Η εξουσία, όμως, του παράκτιου κράτους επί των ενεργειακών εγκαταστάσεων, οι οποίες βρίσκονται στην ανοιχτή θάλασσα, υποκαθίσταται από τη πλήρη δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας.

Κάποια άλλα νομικά ζητήματα που εγείρει η υπεράκτια έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων είναι η πρόληψη ατυχημάτων, η άμεση επέμβαση σε περίπτωση πρόκλησής τους και τα συναφή ζητήματα ευθύνης, αποζημίωση και αποκατάσταση της προκληθείσας περιβαλλοντικής ή άλλης ζημίας. Βασικό νομοθέτημα είναι η Οδηγία 2004/35/EK και νεότερο δίκαιο θέτει η Οδηγία 2013/30/EE. Αφορμή, υπήρξε, η καταστροφή που έλαβε χώρα στην εξέδρα πετρελαίου στον Κόλπο του Μεξικού το 2010 (Deepwater Horizon) της βρετανικής πετρελαϊκής εταιρείας BP και είχε ως αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 11 εργαζόμενοι, ενώ η οικολογική ρύπανση που σημειώθηκε από την πετρελαιοκηλίδα, ήταν τεράστια. Η υιοθέτηση της Οδηγίας 2013/30/EE, σηματοδοτεί ένα αποφασιστικό βήμα για τη δημιουργία ενός ενδεδειγμένου υπερεθνικού νομοθετικού πλαισίου, για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορυκτικών δραστηριοτήτων σε περιφερειακό τουλάχιστον επίπεδο. Για πρώτη φορά, θεσπίζεται νομοθεσία που διέπει ολόκληρο τον κύκλο ζωής μιας εγκατάστασης εξόρυξης, που εκτείνεται από τις προκαταρκτικές ερευνητικές εργασίες μέχρι τη διάλυση των εγκαταστάσεων αυτών και δίνει μεγάλη βαρύτητα στις οικονομικές και τεχνικές προδιαγραφές του φορέα εξόρυξης. Τέλος, η Οδηγία αυτή, εισάγει για πρώτη φορά στην έννοια του φορέα εκμετάλλευσης (operator), ο οποίος είναι το πρόσωπο που έχει τον πλήρη έλεγχο για τις εργασίες των υπεράκτιων εξεδρών.

Η ανάλυση, δεν περιορίζεται στο ισχύον εθνικό θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, αλλά εκτείνεται και σε ζητήματα διεθνούς δικαίου, δικαίου της ΕΕ και δικαίου του περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα, το έργο διαρθρώνεται σε 3 ενότητες: Αρχικά η εργασία, μας εισάγει στα χαρακτηριστικά μιας εξέδρας, ενώ παρακάτω αναφέρονται επιγραμματικά τα είδη των εξεδρών και οι διάφορες μέθοδοι αναζήτησης που εφαρμόζονται σήμερα. Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου, ακολουθεί μία ιστορική αναδρομή στο νομικό καθεστώς που ισχύει στην Ελλάδα, από τα μέσα τις δεκαετίας του '70 μέχρι σήμερα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται ανάλυση του τομέα των υδρογονανθράκων υπό το πρίσμα του δημοσίου διεθνούς δικαίου (ΑΟΖ, υφαλοκρηπίδα). Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται οι σχετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις και γίνεται ανάλυση του διεθνούς και ενωσιακού ρυθμιστικού πλαισίου για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος απ' αυτές τις δραστηριότητες.

Keywords – Λέξεις κλειδιά:

ΑΟΖ, Υφαλοκρηπίδα, Σύμβαση Δικαίου της Θάλασσας, Υδρογονάνθρακες

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΞΕΔΡΕΣ

1.1.1 Χαρακτηριστικά εξέδρας.....8

1.1.2 Είδη εξεδρών.....10

1.1.3 Μέθοδοι εντοπισμού πετρελαίου.....11

1.2 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΣΗ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.2.1 Ιστορική Αναδρομή.....11

1.2.2 Οι συμβάσεις παραχώρησης στους υδρογονάνθρακες και πως διασφαλίζονται τα συμφέροντα της χώρας μας.....18

1.2.3 Χαρακτηριστικά των συμβάσεων.....19

1.2.4 Η μοναδική παραγωγή της χώρας.....21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Εισαγωγή.....23

Επί της αιγιαλίτιδας ζώνης και της υφαλοκρηπίδας.....24

Επί της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ).....26

Επί της ανοιχτής θάλασσας.....29

2.1 ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ

2.1.1 Ελλάδα – Ιταλία.....30

2.1.2 Ελλάδα – Αλβανία.....32

2.1.3 Κύπρος – Αίγυπτος.....32

2.1.4 Κύπρος – Λίβανος.....33

2.1.5 Κύπρος – Ισραήλ.....33

2.1.6 Κύπρος- Τουρκία.....33

2.2 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ.....34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΩΝ ΕΞΕΔΡΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

Εισαγωγή.....	39
3.1 Σοβαρά ατυχήματα σε υπεράκτιες εγκαταστάσεις.....	40
3.2 Νομοθετικά κείμενα για τη πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης και την ασφάλεια στις υπεράκτιες εγκαταστάσεις.....	43
3.2.1 Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος κατά το διεθνές νομικό πλαίσιο.....	44
3.2.2 Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων κατά το ενωσιακό δίκαιο.....	47

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

1945: Διακήρυξη Truman	
1958: Σύμβαση της Γενεύης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη	
Σύμβαση της Γενεύης για την Ανοικτή Θάλασσα	
Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα	
Σύμβαση της Γενεύης για την αλιεία και την προστασία των βιολογικών πόρων της Ανοικτής Θάλασσας	
1964: Σύμβαση Αλιείας του Λονδίνου της 9 ^{ης} Μαρτίου 1964	
1982: Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΔΘ)	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1 - Περιοχές πρώτου γύρου παραχωρήσεων.....	13
Χάρτης 2- Περιοχές δεύτερου γύρου παραχωρήσεων για Έρευνα και Έκμετάλλευση Υδρογονανθράκων.....	15
Χάρτης 3 - Πατραϊκός Κόλπος.....	16
Χάρτης 4 - Ήπειρος Βόρειο Τμήμα-Ιωάννινα.....	17
Χάρτης 5 - Δυτικό Κατάκολο.....	18

Χάρτης 6 - Συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Ελλάδας και της
Ιταλίας,
1977.....31

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΚΙΝΔ: Κώδικας Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου

ΔΕΠ Α.Ε: Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου Α.Ε

ΔΣΔΘ: Διεθνής Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας

ΥΠΕΚΑ: Υπουργείο Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής

ΕΔΕΥ Α.Ε: Ελληνική Διαχειριστική Εταιρεία Υδρογονανθράκων ΑΕ

ΕΛΠΕ: Ελληνικά Πετρέλαια

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΧΕ: Συνθήκη του Χάρτη Ενέργειας

ΣΔΘ: Σύμβαση Δικαίου της Θάλασσας 1982

ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

ΕΚΑΧ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η υπεράκτια αλλά και η χερσαία παραγωγή υδρογονανθράκων, αποτελούν μία σημαντική δραστηριότητα, η ρύθμιση της οποίας, κυρίως, στον θαλάσσιο χώρο, συνιστά μια συνεχόμενη πρόκληση. Η οικονομική ανάπτυξη των χωρών που τους διαθέτουν, ενισχύεται, κάνοντας εξαγωγές, ενώ ταυτόχρονα εφοδιάζονται και για τις δικές τους εγχώριες ανάγκες. Γι' αυτόν τον λόγο, το παγκόσμιο ενδιαφέρον είναι στραμμένο κυρίως στην εξόρυξη υποθαλάσσιων φυσικών πόρων καθώς τα χερσαία αποθέματα εξαντλούνται, ενώ η ζήτηση για ορυκτά καύσιμα (ουσιαστικά: φυσικό αέριο και πετρέλαιο) αυξάνεται. Επομένως, τα θέματα ενέργειας, αποτελούν μια μείζονα δραστηριότητα στη θάλασσα και οι προκλήσεις που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε, είναι να καλύψουμε τα κενά που υπάρχουν στο διεθνές θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις δραστηριότητες έρευνας και εξόρυξης υποθαλάσσιων υδρογονανθράκων, σε σχέση με τα κυριαρχικά δικαιώματα ενός κράτους αλλά και τη προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΞΕΔΡΕΣ

1.1.1 Χαρακτηριστικά εξέδρας

Στη Διεθνή Σύμβαση για τη Θάλασσα ρύπανση του 1982, ορίζεται το εξής: «Ως υπεράκτιες μονάδες νοούνται οι σταθερές ή πλωτές εγκαταστάσεις ή κατασκευές οι χρησιμοποιούμενες σε εργασίες εξερεύνησης, εκμετάλλευσης και παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου καθώς και σε εργασίες φόρτωσης και εκφόρτωσης πετρελαίου». Επειδή, όμως, δεν υπάρχει ένας ολοκληρωμένος νομοθετικός ορισμός, όσον αφορά τις ποικίλες μορφές των ενεργειακών εγκαταστάσεων στη θάλασσα (εξόρυξης και εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων), θα πρέπει σε κάθε ρύθμιση να γίνει αποδεκτός ένας γενικός ορισμός της υπεράκτιας εξέδρας, ο οποίος θα ανταποκρίνεται στην εμπειρική πραγματικότητα και θα συμπεριλαμβάνει τις διάφορες μορφές της¹.

Η αναζήτηση², έρευνα³ και εκμετάλλευση⁴ υδρογονανθράκων⁵, λοιπόν, στις θαλάσσιες περιοχές (offshore drilling), γίνεται με τις ενεργειακές εγκαταστάσεις

¹ Β. Αθανασοπούλου, Δίκαιο Υδρογονανθράκων (2015) σελ. 195

² Νοείται η προσπάθεια εντοπισμού υδρογονανθράκων σε συγκεκριμένη περιοχή με οποιαδήποτε πρόσφορη μέθοδο εκτός από γεωτρήσεις (ά. 1 περ. 3 Ν. 2289/95)

³ Νοείται η έρευνα για την ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων με οποιαδήποτε πρόσφορη μέθοδο, καθώς και γεωτρήσεις (ά. 1 περ. 4 Ν. 2289/95)

πετρελαίου και φυσικού αερίου, οι οποίες είναι μεγάλες κατασκευές, πάνω στις οποίες βρίσκονται γεωτρήσιμα όπως και άλλα μηχανήματα, τα οποία χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να καταφέρουν να αντλήσουν το πετρέλαιο από τον πυθμένα του βυθού στον οποίο υπάρχει το κοιτάσμα. Στην ίδια πλατφόρμα, αρκετές φορές, βρίσκονται και οι εγκαταστάσεις για τη κάλυψη των αναγκών του ανθρώπινου δυναμικού. Τέλος, οι πλατφόρμες πετρελαίου, ασκούν δραστηριότητες στην υφαλοκρηπίδα, αν και μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν σε λίμνες, παράκτια ύδατα και εσωτερικές θάλασσες.

Στην πλατφόρμα, το πετρέλαιο μπορεί, επίσης, να αποθηκευτεί προσωρινά, έτσι ώστε στη συνέχεια να μεταφερθεί στην ξηρά, να υποστεί διύλιση και να γίνει εμπορεύσιμο προϊόν. Υπάρχουν, όμως, πολλές πλατφόρμες, στις οποίες γίνεται μία πρώτη επεξεργασία του πετρελαίου, πριν αυτό μεταφερθεί στα διυλιστήρια της ξηράς.

Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της γεώτρησης, μια τεχνητή πλατφόρμα μπορεί να είναι μονίμως συνδεδεμένη στο βυθό (fixed platforms) ή να επιπλέει στη θάλασσα και να μετακινείται από τόπο σε τόπο (mobile off shore units MODU), επιτρέποντας γεωτρήσεις σε πολλές περιοχές. Οι κινητές εξέδρες, χρησιμοποιούνται πιο συχνά για σκοπούς έρευνας, διότι είναι πολύ πιο φθηνές απ' ό,τι οι μόνιμες πλατφόρμες. Όταν όμως, οι διερευνητικές γεωτρήσεις βρίσκουν εμπορικά βιώσιμα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, είναι πιο οικονομικό, να εγκατασταθεί μία μόνιμη εξέδρα με την οποία μπορεί να γίνει παραγωγή και εξόρυξη, διότι είναι εξαιρετικά ακριβές και αναμένουν τα ανάλογα κοιτάσματα, ώστε να θεωρηθεί οικονομικό για την κατασκευή τους. Οι μορφές αυτές, κατατάσσονται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της γεώτρησης και άντλησης που θα εκτελέσουν αλλά και με το βάθος του πυθμένα της θάλασσας. Τέλος, οι υπεράκτιες πλατφόρμες εξυπηρετούνται επικουρικά από ειδικά διαμορφωμένα πλοία υποστήριξης αυτών των δραστηριοτήτων.⁶

Στις μέρες μας, η εξόρυξη πετρελαίου στη θάλασσα, πέρα από τις παράκτιες περιοχές σχεδόν όλου του πλανήτη, εκτείνεται και σε μακρυνότερες και βαθύτερες περιοχές. Την μεγαλύτερη παραγωγή έχουν, ο Κόλπος του Μεξικού (υπεράκτια Τέξας, Λουιζιάνα, Μισισιπή και Αλαμπάμα), η περιοχή στη Β. Θάλασσα, οι ακτές της Βραζιλίας και οι Καναδικές ακτές του Ατλαντικού, όπως επίσης και οι περιοχές New foundland και NovaScotia του Καναδά.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο, αυτών, των εξεδρών, όπως, θα δούμε στη συνέχεια, περιλαμβάνει κάθε στάδιο της λειτουργίας τους: αρχικά, την ανάθεση της αρμοδιότητας για την τοποθέτησή τους από τις αρμόδιες αρχές, τη πραγματική χωροθέτησή τους, τη καθημερινή τους δραστηριότητα και τέλος την απόδοση ευθυνών για κάθε ζημιογόνο γεγονός που μπορεί να προκαλέσει η παρουσία τους στο θαλάσσιο περιβάλλον.

⁴ Νοείται η εξόρυξη υδρογονανθράκων, η τυχόν κατεργασία προκειμένου να καταστούν εμπορεύσιμοι και η αποθήκευση και η μεταφορά αυτών και των παραπροϊόντων τους μέχρι τις εγκαταστάσεις φόρτωσης για περαιτέρω διάθεση. Στην προαναφερόμενη κατεργασία δεν περιλαμβάνεται η διύλιση (ά. 1 περ. 5 Ν. 2289/95)

⁵ Ως υδρογονάνθρακες θεωρούνται τα κάθε είδους πετρελαιοειδή σε στερεά, υγρή ή αέρια κατάσταση και συγκεκριμένα το ορυκτό αργό πετρέλαιο ή φυσική βενζίνη, τα φυσικά υδρογονανθρακούχα αέρια, καθώς και κάθε είδους ορυκτά ή ουσίες που εξορύσσονται μαζί τους (ά. 1 περ. 1 Ν. 2289/95)

⁶ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095183390500050X> (Σεπτέμβριος 2018)

1.1.2 Είδη Εξεδρών⁷

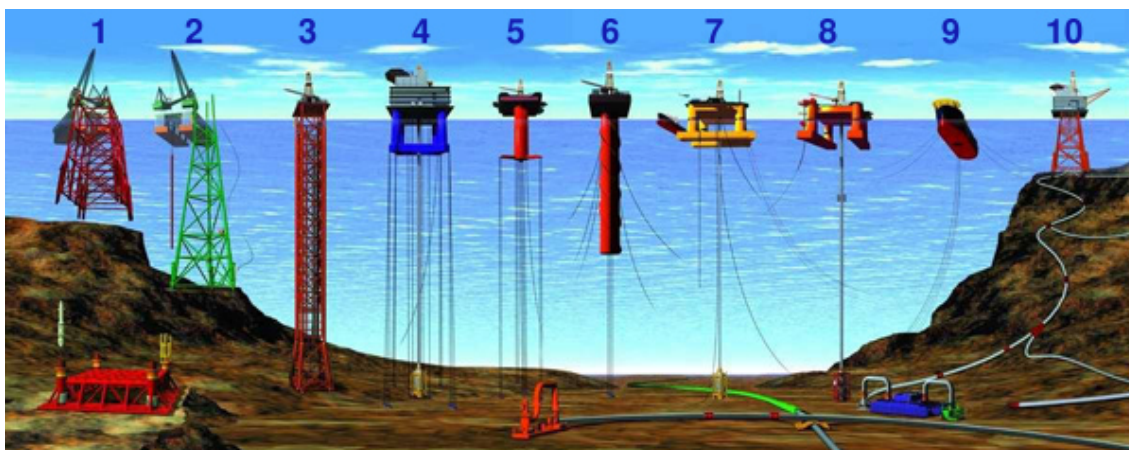
Οι διάφορες μορφές υπεράκτιων εξεδρών εξόρυξη πετρελαίου είναι:

Για μικρά – μεσαία βάθη (έως 3000 Πόδια)

- Πλωτές Φορηγίδες (Drilling Barges)
- Εξέδρες Ανυψούμενου Γεωτρύπανου (Jack-up Rigs)
- Σταθερές Εξέδρες (Fixed Platforms & Compliant Towers)

Για μεσαία - μεγάλα βάθη (10000+ Πόδια)

- Επιπλέουσες Εξέδρες (Floating Platforms & Sea Star Platforms)
- Ημι-βυθιζόμενες Εξέδρες (Semi-submersibles Platforms)
- Tension Leg Platform
- Εξέδρες Τύπου SPAR (Spar Platforms)
- Πλωτά Γεωτρύπανα (Drilling ships)

Σχήμα 1: 1, 2) σταθερές πλατφόρμες- conventional fixed platforms 3) σταθερός πύργος - compliant tower 4, 5) vertically moored tension leg and mini-tension leg platform 6) Εξέδρα Τύπου SPAR - spar 7, 8) Ημι-βυθιζόμενες Εξέδρες - semi-submersibles 9) floating production, storage, and offloading facility 10) sub-sea completion and tie-back to host facility⁸

1.1.3 Μέθοδοι εντοπισμού πετρελαίου

Πριν την διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών, ουδείς είναι σε θέση να γνωρίζει με ακρίβεια την ποσότητα των υδρογονανθράκων που βρίσκονται στον υποθαλάσσιο χώρο. Οι γεωλόγοι και οι ερευνητές, που ασχολούνται με την εύρεση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, διεξάγουν διάφορες μεθόδους για να καταλήξουν σε πιο σαφή συμπεράσματα. Στη πράξη, ανάλογα με τη θέση έρευνας, χρησιμοποιούνται σε

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Oil_platform (Αύγουστος 2018)

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Oil_platform#/media/File:Types_of_offshore_oil_and_gas_structures.jpg (Αύγουστος 2018)

συνδυασμό παραπάνω από μία μέθοδοι. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν είναι: Η σεισμική μέθοδος⁹, η ηλεκτρική μέθοδος, η ηλεκτρομαγνητική μέθοδος, η σταθμική ή βαρυτομετρική μέθοδος και η ραδιενεργή μέθοδος.¹⁰

Όταν παραχωρείται μία περιοχή, προβλέπεται από τη νομοθεσία μία ερευνητική περίοδος 7 ή 8 ετών, που χωρίζεται σε 3 φάσεις: στη πρώτη φάση 3ετούς διάρκειας, γίνονται γεωλογικές μελέτες και γεωφυσικές καταγραφές, γνωστές ως σεισμικές έρευνες. Στις επόμενες, 2 φάσεις, γίνονται οι γεωτρήσεις. Εφόσον, εντοπιστεί κοίτασμα, η σύμβαση παραχώρησης μετατρέπεται σε σύμβαση για την παραγωγή και έχει διάρκεια 35 χρόνια, μαζί με τις δύο 5ετείς παρατάσεις. Οι γεωφυσικές καταγραφές από τα ερευνητικά σκάφη, είναι 2 ή 3 διαστάσεων. Δηλ. είναι σαν μαγνητική τομογραφία του εδάφους, κάτω από τον πυθμένα για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν δομές ικανές να φιλοξενήσουν υδρογονάνθρακες.

1.2 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΣΗ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.2.1 Ιστορική Αναδρομή¹¹

Στην Ελλάδα, οι δραστηριότητες στον τομέα των υδρογονανθράκων αναπτύχθηκαν την περίοδο της δεκαετίας του '60. Κατά τα μέσα της δεκαετίας του '70, μεγάλες εταιρείες πετρελαίων (η BP στην Αιτωλοακαρνανία, η ESSO στην ΒΔ Πελοπόννησο, Ζάκυνθο και Παξοί, η HUNT στη Θεσσαλονίκη, η TEXACO στον Θερμαϊκό, η CHEVRON στη Λήμνο, η ANSCHUTZ στη Θεσσαλονίκη και η OCEANIC-COLORADO στο Θρακικό πέλαγος), έλαβαν παραχωρήσεις και πραγματοποίησαν περισσότερες από 40 γεωτρήσεις σε ξηρά και θάλασσα. Σύμφωνα, με τις έρευνες αυτές, ανακαλύφθηκαν τα πρώτα εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα στη θαλάσσια περιοχή της Θάσου (το λεγόμενο κοίτασμα πετρελαίου Πρίνος και κοίτασμα φυσικού αερίου Ν. Καβάλας) από την OCEANIC (1971-1974).

Το 1975, με βάση αυτών των αποτελεσμάτων ερευνών, ιδρύθηκε ο πρώτος φορέας διαχείρισης των δικαιωμάτων του ελληνικού Δημοσίου στην αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, η ΔΕΠ Α.Ε (Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου). Την περίοδο, λοιπόν, από μέσα δεκαετίας του '70 έως μέσα δεκαετίας του '90, η έρευνα καλύπτεται από τη ΔΕΠ, μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου 2289/95¹². Ο νόμος αυτός, έφερε μια περαιτέρω ριζική μεταβολή του ρυθμιστικού πλαισίου, καθώς διαμόρφωσε το αδειοδοτικό καθεστώς για παραχωρήσεις ερευνών σε αλλοδαπούς επενδυτές.¹³

Το 1976, ψηφίζεται από την Ελληνική Βουλή ο ν. 468/76, όπου αποτελούσε το πρώτο αδειοδοτικό καθεστώς για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στην Ελλάδα (ο οποίος αναμορφώθηκε από τον Ν. 2289/1995). Το 1985 ιδρύθηκε η

⁹ http://www.chemeng.ntua.gr/courses/pngtech/news_files/webdoc_4_15_6_2007.pdf (Σεπτέμβριος 2018)

¹⁰ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF> (Ιούλιος 2018)

¹¹ Η ιστορική αναδρομή είναι βασισμένη στον ιστότοπο της Wikipedia

¹² <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=YbMIG%2f4mE1s%3d&tabid=765&language=el-GR> (Σεπτ. 2018)

¹³ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 2

ΔΕΠ ΕΚΥ (θυγατρική της ΔΕΠ Α.Ε) και το ελληνικό δημόσιο τους παραχώρησε 24 ερευνητικές άδειες, σε ξηρά αλλά και τη θάλασσα, χωρίς να διεξαχθεί διαγωνισμός. Αυτές, διενήργησαν 73 ερευνητικές γεωτρήσεις βασισμένες στη μέθοδο της σεισμικής έρευνας, με αποτέλεσμα να ανακαλύψουν κοίτασμα πετρελαίου στη θαλάσσια περιοχή του Κατάκολου στη Δ. Πελοπόννησος, κοίτασμα φυσικού αερίου στην Επανομή Θεσσαλονίκης αλλά και συγκεντρώσεις βιογενούς αερίου.

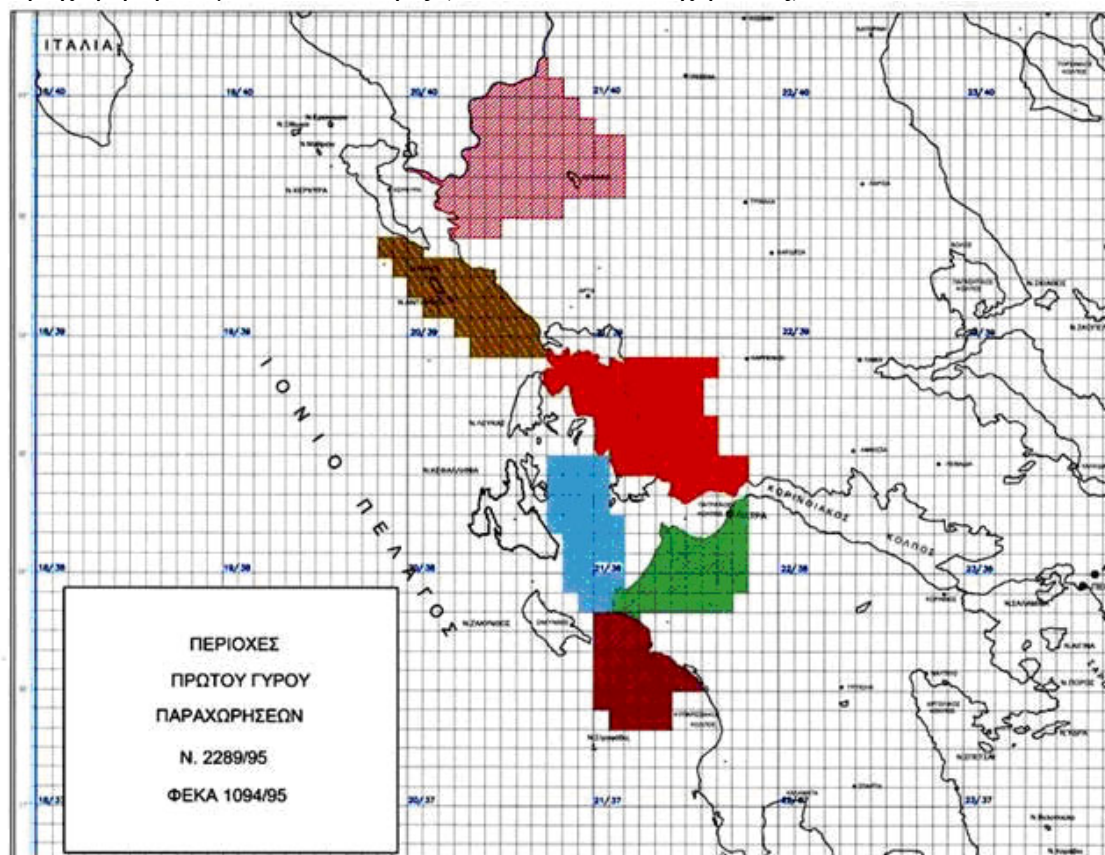
Το 1995, σηματοδοτείται από μία περαιτέρω ριζική μεταβολή του θεσμικού πλαισίου. Όπως, αναφέραμε και πιο πάνω, ψηφίστηκε από τη Βουλή ο ν. 2289/95 όπου διαμόρφωσε τους όρους χορήγησης και χρήσης των αδειοδοτήσεων, ενσωματώνοντας στην εθνική έννομη τάξη μεγάλο μέρος της κοινοτική Οδηγίας 94/22/ΕΚ¹⁴ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 30^{ης} Μαΐου 1994¹⁵, «περί αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις». Ο νόμος, αυτός, διαμόρφωσε ένα νομοθετικό πλαίσιο πιο ελκυστικό για τις μεγάλες ξένες εταιρείες που ήθελαν να επενδύσουν, καθώς η διαδικασία πλέον ήταν ταχεία και αποτελεσματική¹⁶. Οι εταιρείες αυτές, μπορούσαν να φέρουν το τεχνικό και οικονομικό βάρος της περάτωσης των εργασιών αυτών, καθώς οι δραστηριότητες των υδρογονανθράκων είναι μία εξαιρετικά δυσχερής εργασία και απαιτεί τη διάθεση σημαντικής ποσότητας κεφαλαίων για την εκτέλεση των έργων που απαιτούνται. Το 1996, πραγματοποιήθηκε ο πρώτος διεθνής γύρος παραχωρήσεων για 6 περιοχές απ' τις οποίες τελικά

¹⁴ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=7wsDjbPCiDM%3d&tabid=765&language=el-GR> (Σεπτ. 2018)

¹⁵ ΕΕ L 164/3 (30/6/1994)

¹⁶ Εισηγητική Έκθεση Ν. 2289/95, https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=fb8918dd-b16e-443b-9f2e-3f02574f3132 (Αυγ. 2018)

παραχωρήθηκαν μόνο οι τέσσερις (1 θαλάσσια και 3 χερσαίες)¹⁷.

Χάρτης 1. Περιοχές πρώτου γύρου παραχωρήσεων¹⁸

Μία τροποποίηση του Ν. 2289/1995, ήταν το ά. 20 του ν. 3587/2007, όπου το Ελληνικό Δημόσιο ανακάλεσε όλες τις παραχωρήσεις στις ΔΕΠ Α.Ε/ΔΕΠ-ΕΚΥ/ΕΛ.ΠΕ (μετά την ιδιωτικοποίηση της ΔΕΠ ΕΚΥ, η οποία αποτελεί πλέον τμήμα του Ομίλου ΕΛ.ΠΕ ΑΕ) και επανήλθαν αυτοδικαίως στο ΥΠΕΚΑ (Υπουργείο Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής) εκτός από εκείνες της συμμετοχής της ΕΛ.ΠΕ ΑΕ στην περιοχή του Πρίνου.

Τον Αύγουστο 2011, επήλθαν τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων¹⁹. Ο νόμος 2289/95 («Αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις»)²⁰, επικαιροποιήθηκε και αποσαφηνίστηκε με την ψήφιση του ν. 4001/2011 (Κεφάλαιο Β - ΦΕΚ Α' 179/2011)²¹ «για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις», από την Ελληνική Κυβέρνηση. Με το νέο νόμο, εκσυγχρονίστηκε και αποσαφηνίστηκε το μέχρι τότε ισχύον νομικό πλαίσιο και έγινε σαφές ότι το

¹⁷ Δίκαιο Υδρογονανθράκων σελ 23

¹⁸ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Ιουλ. 2018)

¹⁹ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων (το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα), σελ. 4

²⁰ ΦΕΚ Α' 27/1995

²¹ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=L5205Wk6kHQ%3d&tabid=765&language=el-GR> (Ιουλ. 2018)

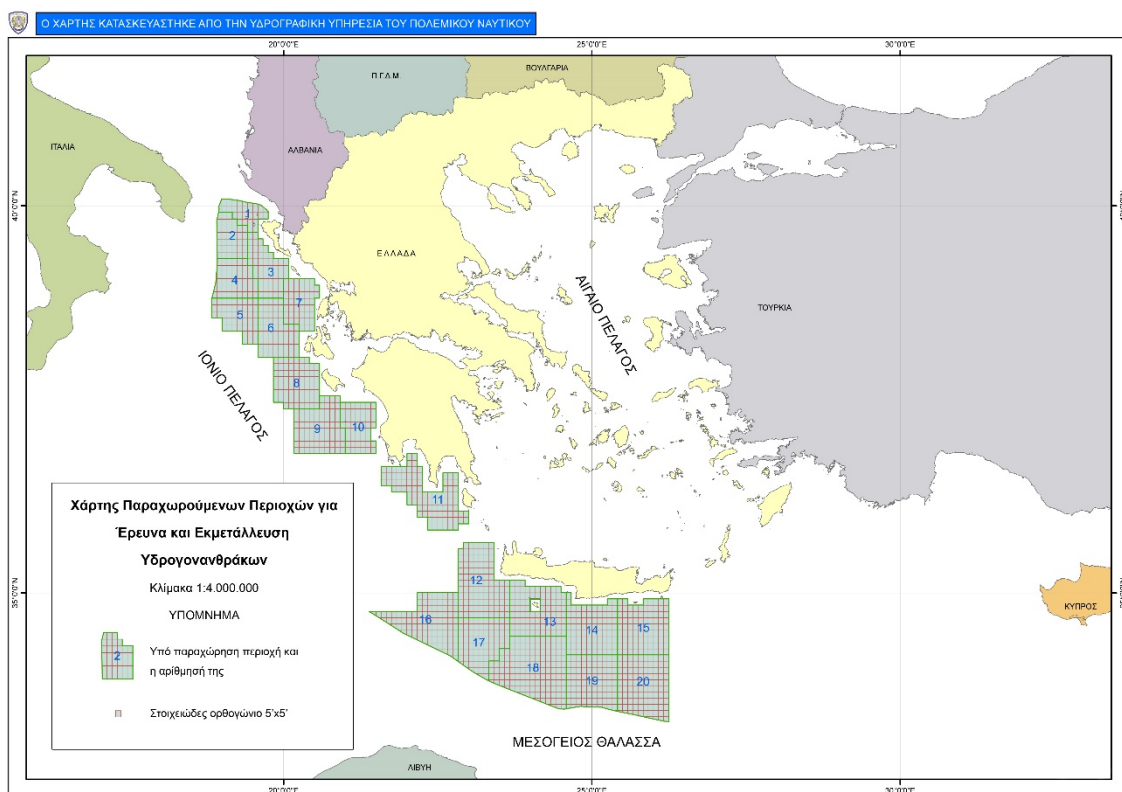
δικαίωμα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, παραχωρείται για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (άρθρο 156), ενώ δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις με τις ανάλογες πρόνοιες, ώστε να ξεκινήσουν, μετά τη 15ετούς παύση, εκ νέου έρευνες για προσδιορισμό της δυναμικότητας σε υδρογονάνθρακες στην Ελλάδα. Σκοπός αυτής της μεταβολής, ήταν να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον, που θα προσέλκυε αξιόπιστους και αποτελεσματικούς ξένους επενδυτές. Το 2014, το ΥΠΕΚΑ πραγματοποίησε μία διαδικασία Διεθνούς Δημόσιας Πρόσκλησης, για να δηλώσουν συμμετοχή στις σεισμικές ερευνητικές εργασίες, ώστε να αποκτήσουν δεδομένα τα οποία δεν θα χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά, εντός της θαλάσσιας ζώνης στη νότια Ελλάδα αλλά και τη δυτική²². Εφόσον, η έρευνα ολοκληρώθηκε, παραχωρήθηκε σε είκοσι θαλάσσιες περιοχές (blocks), στη δυτική Ελλάδα (Ιόνιο) και νοτίως της Κρήτης, το δικαίωμα για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, κατόπιν διεθνούς διαγωνισμού,²³ ενώ καθορίστηκε ως είδος σύμβασης, για τις εν λόγω περιοχές, η σύμβαση μίσθωσης (2^{ος} γύρος αδειοδοτήσεων)²⁴. Όπως φαίνεται ευκρινώς, παραθαλάσσιες περιοχές της ακτογραμμής κατά μήκος όλων των τουριστικών μας χερσαίων και νησιωτικών περιοχών, έχουν αφαιρεθεί από τις προς έρευνα περιοχές, με γνώμονα φυσικά τη καλύτερη προστασία τους και τη μη παρενόχλησή τους. Επίσης, ο ίδιος νόμος προβλέπει και τη σύσταση της «Ελληνικής Διαχειριστικής Εταιρείας Υδρογονανθράκων ΑΕ (ΕΔΕΥ ΑΕ)»²⁵, η οποία στόχευε στη διαχείριση, σύμφωνα και με την ευρωπαϊκή νομοθεσία που ίσχυε ως τότε, απ' το Ελληνικό Δημόσιο, των αποκλειστικών δικαιωμάτων σε ότι αφορά την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων.

²² ΦΕΚ Β' 2093/2014

²³ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=875&language=el-GR> (Ιούλ. 2018)

²⁴ Βλ. σχετικά ΕΕ C400/4, 13.11.2014

²⁵ ιδρύθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 14 (ΦΕΚ Α' 21/13.02.2012)

Χάρτης 2-Περιοχές δεύτερου γύρου παραχωρήσεων για Έρευνα και Έκμετάλλευση Υδρογονανθράκων²⁶

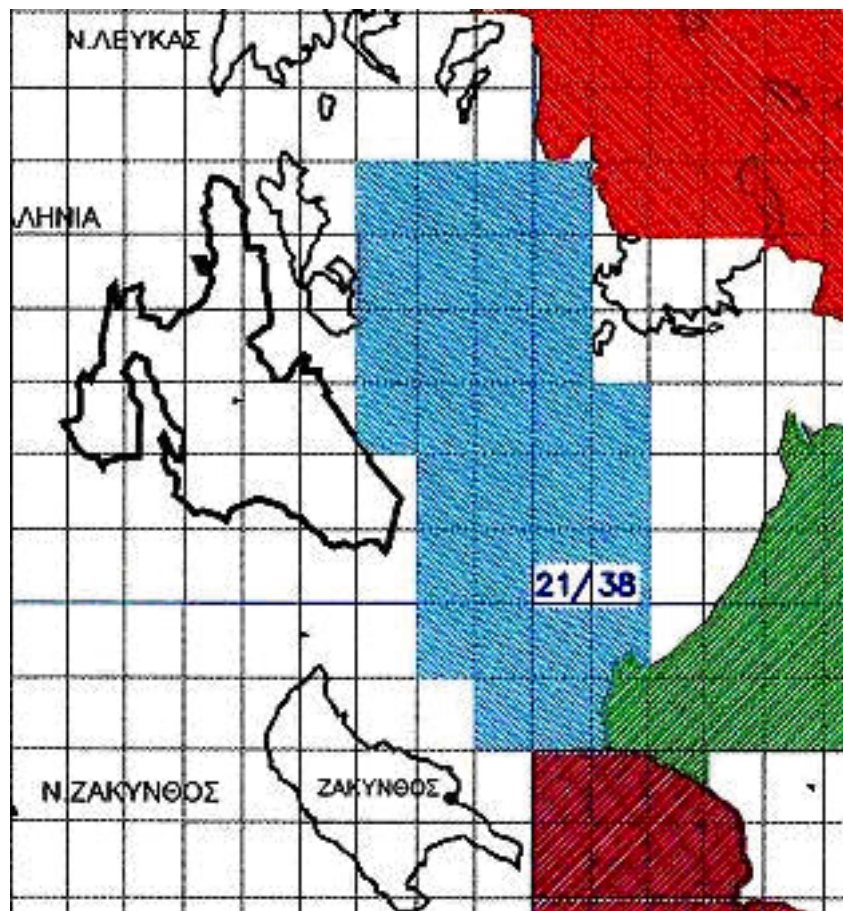
Επίσης, κατά τη διαδικασία της «ανοικτής πρόσκλησης» (open door invitation)²⁷, το ΥΠΕΚΑ παραχώρησε τα δικαιώματα του για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων σε τρεις περιοχές²⁸: Δυτικό Κατάκολο στην Energean Oil & Gas – Ενεργειακή Αιγαίου Α.Ε. και Trajan Oil & Gas Ltd., Ιωάννινα στην Energean Oil & Gas και Petra Petroleum και ο δυτικός Πατραϊκός κόλπος στα ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΑΕ (ΕΛ.ΠΕ), EDISON και Petroceltic²⁹, ενώ το είδος συμβάσεων για τις παραχωρήσεις, είναι η σύμβαση μίσθωσης. Αυτές οι περιοχές, είχαν επαναπαραχωρηθεί στο παρελθόν και είχαν επιστρέψει στο Δημόσιο για διάφορους λόγους. Η διεθνής πρόσκληση δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ στις 7 Μαρτίου 2012 (C 69/3, V), ενώ οι συμβάσεις αυτές, κυρώθηκαν με νόμο στις 3 Οκτωβρίου 2014.

²⁶ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=271HwHZrtn8%3d&tabid=875&language=el-GR> (Ιούλ. 2018)

²⁷ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=b%2fk9f%2fcCa3Q%3d&tabid=765&language=el-GR> (Ιούλ. 2018)

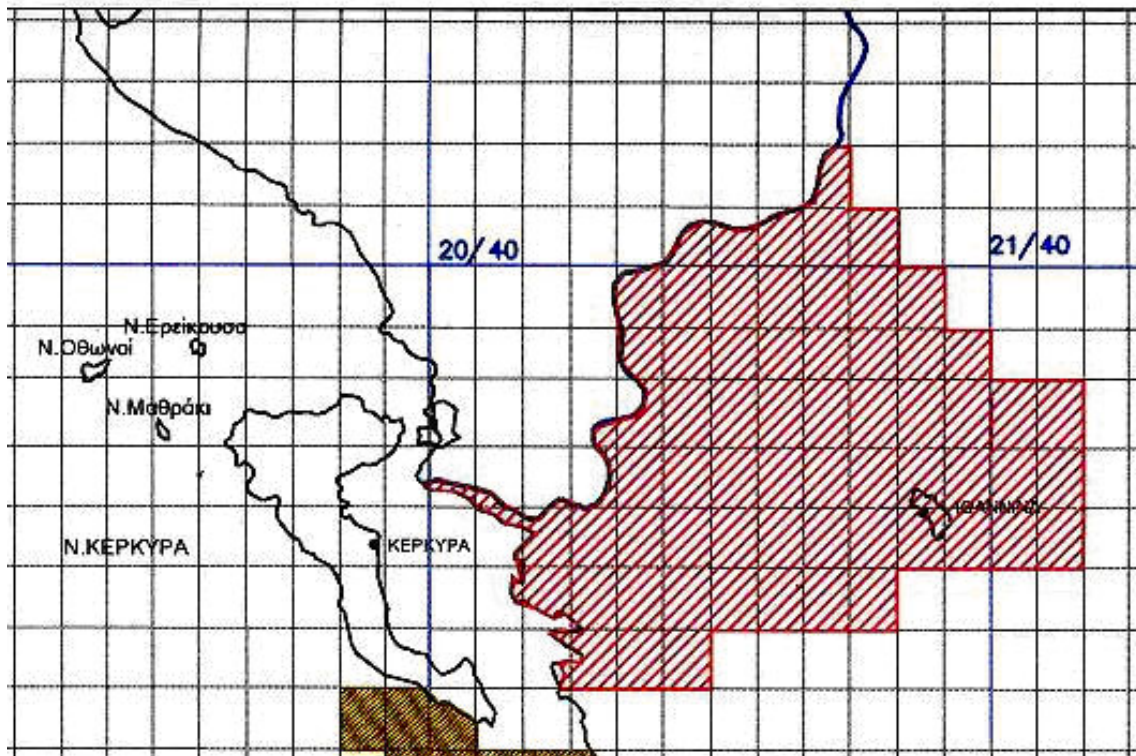
²⁸ ΦΕΚ Β' 376/2012

²⁹ Δίκαιο Υδρογονανθράκων Σελ. 32

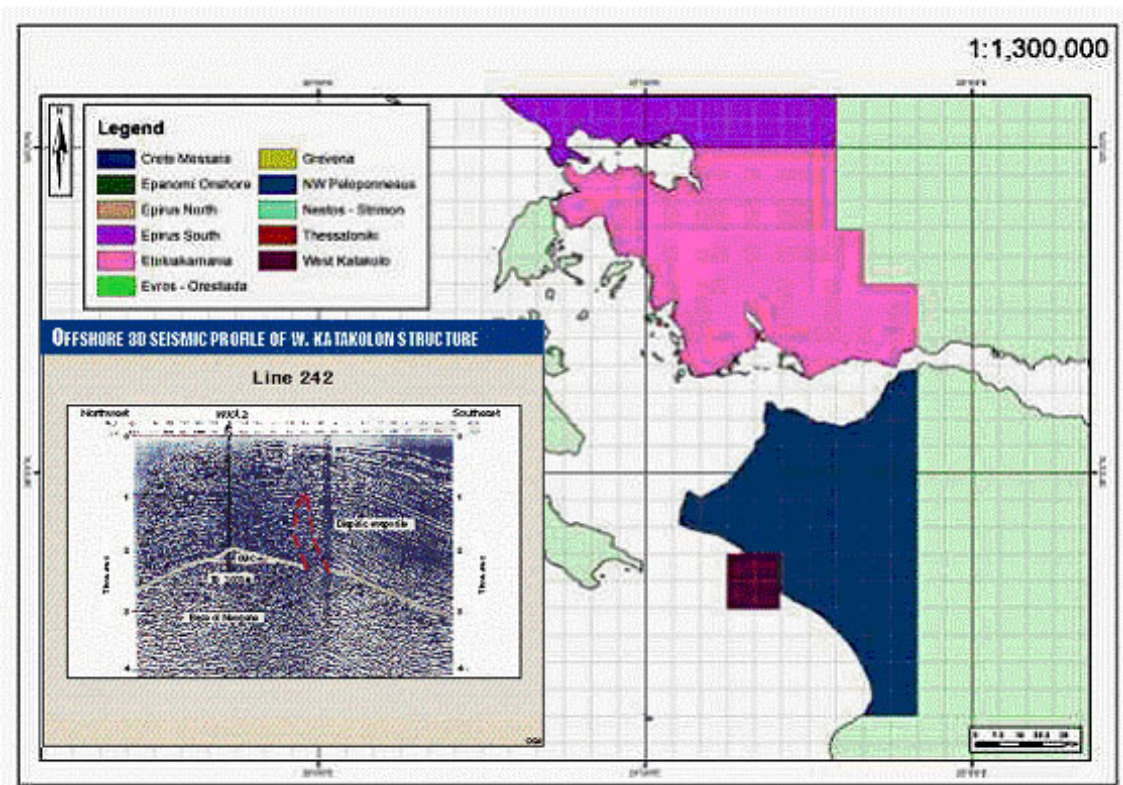

Χάρτης 3- Πατραϊκός Κόλπος³⁰

³⁰ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Αυγ. 2018)

Χάρτης 4- Ήπειρος Βόρειο Τμήμα-Ιωάννινα³¹

Χάρτης 5- Δυτικό Κατάκολο³²

³¹ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Ιουλ. 2018)

Το Νοέμβριο του 2014, καταρτίστηκαν τρεις συμβάσεις παραχώρησης, οι οποίες είναι: η σύμβαση μίσθωσης του δυτικού Πατραϊκού Κόλπου, η σύμβαση μίσθωσης Κατάκολο και η σύμβαση μίσθωσης Ιωαννίνων.

1.2.2 Οι συμβάσεις παραχώρησης στους υδρογονάνθρακες και πως διασφαλίζονται τα συμφέροντα της χώρας μας

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό και Ελληνικό δίκαιο, υπάρχουν κάποια δεδομένα ζητήματα τα οποία πρέπει να αναφερθούν. Όσον αφορά τους υδρογονάνθρακες που βρίσκονται στο υπέδαφος της ελληνική επικράτειας (είτε χερσαίας, είτε θαλάσσιας), το αποκλειστικό δικαίωμα το έχει το δημόσιο, το οποίο μπορεί να το εκχωρήσει σε τρίτους, με όρους και προϋποθέσεις που θέτει το ίδιο και κάτω από την υποπτεία του. Οι επενδυτές, θα πρέπει να είναι έμπειροι και ισχυροί οικονομικά ώστε να περατώσουν αυτές τις εργασίες διότι οι δραστηριότητες των υδρογονανθράκων είναι εξαιρετικά δύσκολη εργασία και απαιτεί τη διάθεση σημαντικών κεφαλαίων.³³ Σύμφωνα, λοιπόν, με την οδηγία 94/22/EK, για την παραχώρηση αυτών των δικαιωμάτων σε τρίτους, διενεργούνται διαγωνισμοί, οι οποίοι καθορίζονται από τα κράτη μέλη με διαφάνεια και αμεροληψία.

Το 1998, η κυβέρνηση διέκοψε τις έρευνες υδρογονανθράκων στην Ελλάδα μέχρι και το 2011, όπου ξεκίνησε αργά αλλά σταθερά την επανεκκίνηση των ερευνών της. Στην αρχή υπήρχε αδυναμία του κρατικού μηχανισμού, έλλειψη πόρων και υποδομών, με αποτέλεσμα να καθυστερούν οι αποφάσεις και να δυσχεραίνονται οι προσπάθειες στην προώθηση των διαγωνισμών, για την προσέλκυση μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών. Με τον νόμο 4001/11, το καλύτερο μοντέλο συμβάσεων παραχώρησης, θεωρείται αυτό της μίσθωσης-φόρων, το οποίο ακολουθούν τα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε, σε αντίθεση με το μοντέλο διανομής της παραγωγής, το οποίο προβλέπεται στον ειδικό νόμο περί υδρογονανθράκων.

Οι διαγωνισμοί για τις τρεις χερσαίες και τις είκοσι θαλάσσιες περιοχές, που αναφέρθηκαν πιο πάνω, έγιναν υπό το κλίμα πολιτικής αστάθειας, αφού προς το τέλος του 2014 υπήρξαν έντονες πολιτικές διαμάχες, με αποτέλεσμα την προκήρυξη εκλογών στις 25 Ιανουαρίου 2015. Αυτό, είχε ως συνέπεια, να μην υποβάλουν πολλές πετρελαϊκές εταιρείες προσφορές καθώς επηρεάστηκαν από τις προθέσεις που είχαν δηλώσει, για αλλαγή του καθεστώτος και του μοντέλου συμβάσεων των αδειών για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων (από μίσθωση-φόρου σε διανομή της παραγωγής ή ματαίωση των διαγωνισμών).

Όταν η κατάσταση σταθεροποιήθηκε, η νέα κυβέρνηση, συνέχισε τις διαδικασίες του διαγωνισμού για τις τρεις χερσαίες περιοχές, ενώ για τις είκοσι θαλάσσιες, μεταθέτει την ημερομηνία για την υποβολή προσφορών για τον διαγωνισμό, κατά δύο μήνες. Αυτό, λειτούργησε θετικά, στην ντόπια και διεθνή αγορά έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, εφόσον υπάρχουν εγγυήσεις σταθερότητας και διαφάνειας, γεγονός που θα προσελκύσει περισσότερες μεγάλες και μικρομεσαίες πετρελαϊκές εταιρείες για τον διαγωνισμό αυτόν.

1.2.3 Χαρακτηριστικά των συμβάσεων

³² <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Αυγ. 2018)

³³ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 5

Όπως αναφέρθηκε ήδη, υπάρχουν οι συμβάσεις μίσθωσης-φόρων (άρθρ. 2 παρ. 10 περ. α', άρθρ. 1.1 και 10.1 των ΣυμβΜισθ Κατάκολου, Πατραϊκού και Ιωαννίνων)³⁴ και οι συμβάσεις διανομής της παραγωγής (π.χ Κύπρος) (παρ. 10 περ. β' και 30 του άρθρου 2 του Ν. 2289/1995). Η νομοθετική επιλογή δύο μόνο συμβατικών τύπων πηγάζει προφανώς από την απροθυμία του Έλληνα νομοθέτη να προβλέψει συμβατικούς τύπους (π.χ. σύμβαση παροχής υπηρεσιών) που συνδέονται με ανάληψη μεγαλύτερων επιχειρηματικών κινδύνων από το Δημόσιο³⁵. Το μοντέλο σύμβασης μίσθωσης/φόρων, εφαρμόζεται στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ το 2011 επιλέχτηκε και από τη χώρα μας. Το μοντέλο διανομής της παραγωγής, περιλαμβάνεται στον Ν. 2289/1995³⁶, αλλά τελικά όταν τροποποιήθηκε με τον Ν. 4001/11³⁷ (άρθρ. 154 επ.) το νομικό πλαίσιο, δεν προτιμήθηκε. Σύμφωνα, με την αιτιολογική έκθεση, ο Ν. 4001/11 αποσκοπεί στην «προσέλκυση σοβαρών επενδύσεων ιδιαιτέρως υψηλού επιχειρηματικού ρίσκου, που θα τονώσουν σημαντικά την ερευνητική δραστηριότητα στην Ελλάδα, αλλά και θα επιτρέψουν στον φορέα διαχείρισης να εφαρμόσει τις επιτυχημένες πρακτικές άλλων χωρών»³⁸. Τον επιχειρηματικό κίνδυνο, της έρευνας και στις δύο περιπτώσεις, τον αναλαμβάνουν οι ανάδοχοι εταιρείες καθώς είναι υπεύθυνες για την πραγματοποίηση του προγράμματος εργασιών, όπως ακριβώς περιγράφεται στη σύμβαση μεταξύ του δημοσίου και των εταιρειών αυτών. Επίσης, σ' αυτές τις συμβάσεις, αναγράφονται οι νομικοί και οικονομικοί όροι αλλά και τα δικαιώματα και υποχρεώσεις του κάθε συμβαλλομένου.

Με τη σύμβαση μίσθωσης/φόρων, χορηγείται στον μισθωτή το αποκλειστικό δικαίωμα να εκτελεί εργασίες έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, εντός της συμβατικής περιοχής. Σύμφωνα, με το ά. 2 του ν. 2289/95, ο ίδιος ο μισθωτής, θα παρέχει όλα τα απαραίτητα μέσα (τεχνικά, υλικά, προσωπικό, κεφάλαια) για την έρευνα και εκμετάλλευση και φέρει τον οικονομικό κίνδυνο, γενικά σε κάθε περίπτωση καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης αλλά και στη περίπτωση που τελικά δεν ανακαλύψει κάποιο εμπορικά εκμεταλλεύσιμο κοιτάσμα. Εάν, όμως ανακαλυφθεί κάποιο κοιτάσμα, το οποίο είναι εμπορικά εκμεταλλεύσιμο, τότε ο μισθωτής ειδοποιεί τον εκμισθωτή και με το δικαίωμα που του χει δοθεί, κάνει την εξόρυξη και τα προϊόντα απ' αυτό, τα διαθέτει προς όφελός του, είτε σε φυσική μορφή, είτε επεξεργασμένα. Κατά το ά. 2 παρ. 23 του Ν. 2289/95, ο μισθωτής, οφείλει έπειτα να πληρώσει στον εκμισθωτή τα πνευματικά δικαιώματα³⁹ και τον αντίστοιχο φόρο. Τέλος, θα πρέπει να υποβάλλονται προς έγκριση στον εκμισθωτή, όλες οι σχετικές εργασίες που διεξάγονται σύμφωνα με τα προγράμματα εργασιών και τον προϋπολογισμό.

Στη σύμβαση διανομής της παραγωγής, η ανάδοχη εταιρεία θεωρείται εργολάβος της εκμετάλλευσης. Εφόσον, ανακαλυφθεί κάποιο εμπορικά εκμεταλλεύσιμο κοιτάσμα, τότε κάνει την εξόρυξη και ένα μέρος της παραγωγής καλύπτει το λειτουργικό κόστος,

³⁴ Πανάγος Θ., Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων, σελ. 70 επ.

³⁵ Το είδος της σύμβασης παραχώρησης, δηλ. η μίσθωση ή η διανομή της παραγωγής, επιλέγεται για κάθε ανακηρυσσόμενη συμβατική περιοχή έρευνας από τον Υπουργό ΠΕΚΑ μετά από γνώμη της ΕΔΕΥ (άρθρο 2 παρ. 14 του Ν. 2289/1995)

³⁶ ΦΕΚ Α' 27/1995

³⁷ ΦΕΚ Α' 179/2011

³⁸ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4001/2011, σελ. 38

³⁹ Τα πνευματικά δικαιώματα σε είδος αποτελούνται από ένα ποσοστό της ποσότητας των παραγόμενων υδρογονανθράκων, ενώ τα πνευματικά δικαιώματα σε χρήμα αποτελούνται από ένα ποσοστό της αξίας τους, όπως προβλέπεται στη σύμβαση (άρ. 2 παρ. 27 Ν. 2289/1995)

ενώ το υπόλοιπο διανέμεται σε συμφωνημένα ποσοστά (μερίδιο). Το ζήτημα της κυριότητας επί των υδρογονανθράκων στο πλαίσιο διανομής της παραγωγής, ρυθμίζεται με το άρθρο 7 παρ. 13 του Ν. 2289/1995. Κύριος των υδρογονανθράκων καθίσταται κατά την υποπαρ. 1 της διάταξης αυτής, ο εργοδότης από την εξόρυξή τους. Ο εργολάβος, αποκτά κατά την υποπαρ. 2 της ανωτέρω διατάξεως, κυριότητα επί των υδρογονανθράκων που αντιστοιχούν στο μερίδιό του και εκείνων που προορίζονται για να ακαλυφθούν οι προβλεπόμενες στο ά. 9 παρ. 5 δαπάνες, υπό την προϋπόθεση και κατά τη στιγμή του διαχωρισμού τους, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΠΔ του ά. 2 παρ. 37.

Οι υδρογονάνθρακες που βρίσκονται στο υπέδαφος περιοχών, στις οποίες η Ελλάδα ασκεί κυριαρχία⁴⁰ ή κυριαρχικά δικαιώματα, αποτελούν πηγή εθνικού πλούτου και ανήκουν στη περιουσία του Δημοσίου⁴¹. Αυτό, προκύπτει από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρ. 1 παρ. 2 και 2, 18 παρ. 1, 106 παρ. 1 εδ. 2 Συντ. και 2 παρ. 1 εδ. 1 Ν. 2289/1995 και συνάγεται από πλήθος άλλων διατάξεων του νόμου αυτού, όπως τα άρθρ. 2 παρ. 10 και 7 παρ. 12 και 13⁴². Το ίδιο ισχύει, κατά κανόνα και σε διεθνές επίπεδο. Ως προς τη σύμβαση μίσθωσης, το ζήτημα για το ποιος καθίσταται κύριος των παραγόμενων υδρογονανθράκων, ρυθμίζεται με το άρθρο 7 παρ. 12. Εφόσον, το μίσθωμα καταβάλλεται σε χρήμα, κύριος των υδρογονανθράκων γίνεται, σύμφωνα με το εδ. 1 της εν λόγω διατάξεως, ο μισθωτής με την απόκτηση της νομής τους. Σε περίπτωση που επιλέξει ο εκμισθωτής να καταβάλλεται το μίσθωμα σε είδος, αυτός γίνεται – εάν δεν υπάρχει αντίθετη συμβατική συμφωνία- από τη στιγμή της επιλογής, συγκύριος επί της παραχθείσας ποσότητας των υδρογονανθράκων κατά το ποσοστό που αντιστοιχεί στο μίσθωμα (άρθρο 7 παρ. 12 εδ. 2). Οι εξορυχθέντες υδρογονάνθρακες που ανήκουν στο Δημόσιο, είναι κατά το άρθρο 2 παρ. 15 εδ. 2 ακατάσχετοι. Ενδεχόμενη κατάσχεση τους, που ανήκουν στον ανάδοχο, δεν εμποδίζει την αυτούσια διανομή τους μεταξύ των μερών (ά. 7 παρ. 12 εδ. 3). Η κατάσχεση, λογίζεται εφεξής ότι υφίσταται στο σύνολο της ποσότητας που περιέρχεται στον μισθωτή με τη διανομή (ά. 7 παρ. 12 εδ. 4).

1.2.4 Η μοναδική παραγωγή της χώρας⁴³

Στο μικροσκόπιο είναι σχεδόν όλη η δυτική Ελλάδα, από τη Κέρκυρα ως τα νότια της Κρήτης. Από τις έρευνες που έγιναν μέχρι σήμερα, έχουν ανακαλυφθεί συνολικά 10 κοιτάσματα στην Ελλάδα, εκ των οποίων μόνο τα τέσσερα εκμεταλλεύονται ενώ τα υπόλοιπα χρειάζονται συμπληρωματική έρευνα για να προχωρήσουν.

⁴⁰ Φαραντούρης – Κοσμίδης, Δίκαιο υδρογονανθράκων, σελ. 270

⁴¹ Φαραντούρης - Φορτσάκης Θ., Δίκαιο της Ενέργειας, αριθ. 433

⁴² Αιτιολογική σκέψη 4 της Οδηγίας 94/22/ΕΚ, η οποία αναγνωρίζει ρητώς την άσκηση κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων εκ μέρους των κρατών μελών επί των πηγών υδρογονανθράκων στην επικράτειά τους.

⁴³ <https://www.energean.com> (Σεπτ. 2018)

Σχήμα 2,3,4 - <https://www.energean.com/el/>

Τα μοναδικά παραγωγικά κοιτάσματα που έχουν βρεθεί είναι: το κοιτάσμα πετρελαίου του Πρίνου (παραγωγής αργού πετρελαίου), οι θαλάσσιες εγκαταστάσεις του οποίου, βρίσκονται περίπου 8 χιλιόμετρα δυτικά της ακτής Πρίνου της Θάσου και 18 χιλ. νότια απ' τη πόλη της Καβάλας.⁴⁴ Επί του παρόντος, λειτουργούν 4 πλωτές εξέδρες, οι οποίες συνδέονται με τις χερσαίες εγκαταστάσεις της εταιρείας μέσω δικτύου υποθαλάσσιων αγωγών. Οι εξέδρες παραγωγής είναι η «ΑΛΦΑ» και «ΒΗΤΑ», όπου ανεβαίνει το αργό πετρέλαιο από τα πηγάδια, στη συνέχεια πάει για επεξεργασία στην εξέδρα «ΔΕΛΤΑ». Κατόπιν, το αργό πετρέλαιο μαζί με τα συνοδευτικά του αέρια, πάει με τον αγωγό στο εργοστάσιο στη ξηρά. Το σύνολο της παραγωγής του Πρίνου πωλείται στη BP. Δεύτερο, είναι το κοιτάσμα φυσικού αερίου της Νότιας Καβάλας (παραγωγής γλυκού φυσικού αερίου), όπου οι εγκαταστάσεις του βρίσκονται 12 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά των εγκαταστάσεων του Πρίνου. Το κοιτάσμα αυτό, έχει σχεδόν εξαντληθεί και παράγει πλέον μόνο κατά περιόδους. Τρίτο, είναι το κοιτάσμα του Βόρειου Πρίνου, με παραγωγή 3,5 εκατ. βαρέλια περίπου. Η παραγωγή στο κοιτάσμα Έψιλον, διακόπηκε εξαιτίας κάποιων τεχνικών προβλημάτων. Η διαχείριση και παρακολούθηση της κύριας σύμβασης και των μετέπειτα τροποποιητικών της τόσο για την θαλάσσια περιοχή του κοιτάσματος του Πρίνου όσο και αυτή της Νότιας Καβάλας (προορίζεται για αποθήκευση αερίου μια και έχει σχεδόν εξαντληθεί και έτσι έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα εκμετάλλευσής στο ΤΑΠΠΕΔ, ενώ η άδεια εκμετάλλευσής του εξαντλήθηκε τον Νοέμβριο 2015) πραγματοποιείται από τη Διεύθυνση Υδρογονανθράκων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ΥΠΕΚΑ (νυν υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας). Η αρχική σύμβαση, είχε μεταβιβασθεί στο υπουργείο

⁴⁴ <http://www.kavalaoil.gr/index.php?act=viewCat&catId=7> (Αυγ. 2018)

μετά την ιδιωτικοποίηση των Ελληνικών Πετρελαίων (ΕΛ.ΠΕ.) και ήταν τύπου διανομής παραγωγής. Με τη τροποποιητική σύμβαση, άλλαξε σε αυτήν τύπου μισθώματος – φορολογίας, με ευνοϊκότερες διατάξεις όσον αφορά στα μισθώματα για το ελληνικό κράτος⁴⁵. Τέλος, έχουν εντοπιστεί κοιτάσματα στη συγκεκριμένη περιοχή με γεωτρήσεις και η Ανατολική Θάσος, Άθως και Αμμώδης, τα οποία όμως βρίσκονται ακόμη σε στάδιο έρευνας μαζί με τις ανακαλύψεις του κοιτάσματος πετρελαίου στο Δυτικό Κατάκολο, φυσικού αερίου στην Επανωμή και ασφάλτου στη Ζάκυνθο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Εισαγωγή

Η άσκηση της εθνικής κυριαρχίας, αποτελεί ένα από τα κύρια στοιχεία της κρατικής εξουσίας. Το δικαίωμα, λοιπόν, του Ελληνικού δημοσίου στην άσκηση των δραστηριοτήτων του τομέα των υδρογονανθράκων, θεμελιώνεται στις διατάξεις του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και πηγάζει από το δικαίωμα της κυριαρχίας που ασκείται στο χερσαίο και υποθαλάσσιο χώρο από ένα ανεξάρτητο κράτος, μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Περαιτέρω, η δραστηριότητα αυτή υπάγεται και στη δυνατότητα που έχει το παράκτιο κράτος να ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα, βάσει των διατάξεων διεθνών συμβάσεων, σε περιοχές πέραν του εδάφους ή της υφαλοκρηπίδας του.⁴⁶

⁴⁵ Σ. Μπέλλας, Δίκαιο των υδρογονανθράκων (2015), σελ. 24

⁴⁶ Κ. Πανάγος, Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων – το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα (2014) σελ. 10

Πιο συγκεκριμένα, πριν το 1945, σύμφωνα με την αρχή της ελευθερίας των θαλασσών, όλα τα κράτη, παράκτια και ημίκλειστα, είχαν το δικαίωμα να εξερευνούν και να εκμεταλλεύονται τους πόρους του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του, ενώ κανένα απ' αυτά δεν μπορούσε να αξιώσει αποκλειστικά δικαιώματα όσον αφορά τον βυθό και το υπεδάφος στις ανοικτές θάλασσες. Όταν, όμως, εξελίχθηκε η τεχνολογία, κάποια κράτη που είχαν καλές οικονομικές συνθήκες, άρχισαν να αλλάζουν το μέχρι τότε ισχύον δίκαιο της θάλασσας, καθώς κατέστη εφικτή η δυνατότητα να εξερευνήσουν και να εκμεταλλευτούν στις θάλασσες αυτές, τα πετρελαικά κοιτάσματα. Επί σειρά, λοιπόν, ετών, τα παράκτια κράτη, βρίσκονται σε αντιδικίες με τα γειτονικά τους κράτη, αναφορικά με τις θαλάσσιες ζώνες⁴⁷ και τα κυριαρχικά τους δικαιώματα μέσα σε αυτές⁴⁸, διότι στο διεθνές δίκαιο η δικαιοδοσία (jurisdiction) θεωρείται μία σημαντική παράμετρος της θεμελιώδους έννοιας της κυριαρχίας (sovereignty). Το 1945, ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Η. Truman, διακήρυξε ότι η Ην. Πολιτείες είχαν αποκλειστικό δικαίωμα «Δόγμα Truman» να εξερευνήσουν και να εκμεταλλευτούν τον βυθό και το υπεδάφος της υφαλοκρηπίδας στις ακτές τους,⁴⁹ η οποία ορίζεται από τις περιοχές του βυθού οι οποίες δεν ξεπερνούν τα 100 μέτρα βάθος⁵⁰. Η διακήρυξη, αυτή, αποτέλεσε τη βάση για άλλα κράτη και μία κοινή πολιτική σχετικά με τα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Δημιούργησε, ένα νέο κανόνα του διεθνούς εθιμικού δικαίου, τον οποίο ακολούθησαν αλλά και προσπάθησαν να επεκτείνουν πολλά κράτη της διεθνούς κοινότητας.⁵¹

Λύσεις, αρχικά, έδωσε η Σύμβαση της Γενεύης του 1958, για τη ρύθμιση του καθεστώτος της υφαλοκρηπίδα και αργότερα η νέα Σύμβαση υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, του Montego Bay του 1982⁵² (UNCLOS – United Nations Convention on the Law of the Sea), οι οποίες κωδικοποίησαν αυτούς τους κανόνες του διεθνούς εθιμικού δικαίου αλλά εισάγοντας και νέους, ώστε να ρυθμίσουν σε διεθνές επίπεδο τα ζητήματα που προκύπτουν στον θαλάσσιο αυτό τομέα και να επιλύσουν τυχόν αναφυόμενες διαφορές μεταξύ των κρατών. Αναλόγως, επομένως, με την ακριβή χωροταξική τοποθέτηση των ενεργειακών εγκαταστάσεων, εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο της υφαλοκρηπίδας ή και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) του παράκτιου κράτους. Η ΣΔΘ είναι ιδιαιτέρως σημαντική, καθώς ένα μεγάλο τμήμα του τομέα των υδρογονανθράκων διεξάγεται σε υπεράκτιες περιοχές, όπου το καθεστώς τους διέπεται από τους όρους της Σύμβασης. Επίσης, αν και θεωρητικά η ισχύς της περιορίζεται μεταξύ των κρατών που την έχουν επικυρώσει, παρ' όλα αυτά πολλές από τις διατάξεις της θεωρούνται ότι

⁴⁷ Οι τέσσερις ζώνες: αιγιαλίτιδα ζώνη, συνορεύουσα ζώνη, ανοικτή θάλασσα και υφαλοκρηπίδα, που αναγνωρίστηκαν από τη 1^η Συνδιάσκεψη των Ην. Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1958, έγιναν τουλάχιστον οκτώ στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1982: αιγιαλίτιδα ζώνη, αρχιπελαγικά ύδατα, συνορεύουσα ζώνη, αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), ανοικτή θάλασσα, υφαλοκρηπίδα, διεθνής βυθός, αρχαιολογική ζώνη κλπ.

⁴⁸ Κ. Πανάγος, Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων – το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα (2014) σελ. 1

⁴⁹ Ο όρος Υφαλοκρηπίδα δόθηκε από την «περί Υφαλοκρηπίδας» Σύμβαση της Γενεύης του 1958

⁵⁰ Ιωάννου, Κρ., Στρατή, Α., Δίκαιο της Θάλασσας, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, (2013) σελ. 148-152

⁵¹ Π. Χορτάτου, Το διεθνές δίκαιο της θάλασσας και ο καθορισμός των ορίων των θαλάσσιων περιοχών μεταξύ κρατών με απέναντι ή παρακείμενες ακτές, (2016) σελ. 59

⁵² Υπογράφηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1982, στο Montego Bay της Τζαμάικα, μετά από μια πολυετή διαβούλευση και συνιστά ένα εξαιρετικά σημαντικό δεσμευτικό κείμενο. Στην Ελλάδα επικυρώθηκε με τον. Ν. 2321/1995.

συνιστούν τμήμα του εθνικού Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και ως εκ τούτου δεσμεύουν, υπό προϋποθέσεις, κράτη τα οποία δεν έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση.⁵³

Επί της αιγιαλίτιδας ζώνης και της υφαλοκρηπίδας

Με δεδομένο το χωρικό στοιχείο στις ολοένα αυξανόμενες θαλάσσιες ζώνες, η κρατική εξουσία που ασκείται σε αυτές δεν είναι πάντοτε πλήρης ούτε και αποκλειστική, παρά τις ρητές περί του αντιθέτου αναφορές στη Σύμβαση ΔΘ. Σύμφωνα, λοιπόν, με το ρυθμιστικό πλαίσιο, το παράκτιο κράτος, ασκεί πλήρη κυριαρχία στην αιγιαλίτιδα ζώνη (χωρικά ύδατα) αλλά με τον σαφή περιορισμό της αβλαβούς διέλευσης^{54 55}. Όσον, αφορά, την άσκηση των δραστηριοτήτων στην υφαλοκρηπίδα, ο ορισμός που δόθηκε από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1958, δεν ήταν πλήρης και γι' αυτόν τον λόγο η ΣΔΘ, συμπλήρωσε τα κενά. Σύμφωνα, λοιπόν, με το **ά. 76** της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, η υφαλοκρηπίδα αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του, που εκτείνεται πέρα της χωρικής του θάλασσας, καθ' όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου του εδάφους, μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση διακοσίων ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης, από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας, όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση. Με αυτή τη διάταξη, εισήχθησαν τα κριτήρια της απόστασης (αντί του βάθους) και το γεωλογικό (αντί της εκμετάλλευσης).⁵⁶ Σε περίπτωση που το υφαλοπλάσιο εκτείνεται πέραν του ορίου των 200 ν.μ., η Σύμβαση προβλέπει έναν περίπλοκο τρόπο καθορισμού του εξωτερικού του ορίου, ορίζοντας ταυτόχρονα ότι το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβεί τα 350 ν.μ. από τις γραμμές βάσης ή τα 100 ν.μ. από το ισοβαθές των 2.500 μέτρων (ά. 76 παρ. 4 και 5 ΣΔΘ). Σύμφωνα, με το **ά. 81** Σύμβασης ΔΘ, το παράκτιο κράτος έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει και να ρυθμίζει τις γεωτρήσεις στην υφαλοκρηπίδα για όλους τους σκοπούς. Σχετικό, λοιπόν, προς το δικαίωμα των γεωτρήσεων είναι το αποκλειστικό δικαίωμα του παράκτιου κράτους, να τοποθετεί και να ασκεί δικαιοδοσία πάνω σε εγκαταστάσεις για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας (εξέδρες κλπ.) και να καθιερώνει ζώνες ασφαλείας 500 μέτρων γύρω απ' αυτές. Το άρθρο 77 παρ. 1 και 2 της Συμβάσεως Δικαίου της Θάλασσας (και άρθρο 2 Συμβάσεως της Γενεύης περί υφαλοκρηπίδας), ορίζει τη δυνατότητα του παράκτιου κράτους να ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα, αλλά μόνο με σκοπό την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων και τα δικαιώματα, αυτά, υφίστανται *ab initio* και *ipso facto*, δηλ. δεν χρειάζεται ρητή διακήρυξη απ' το παράκτιο κράτος αλλά του χορηγούνται από τη ΣΔΘ, διακεκριμένα από την άσκηση της κρατικής κυριαρχίας, διότι αυτά ασκούνται πέρα του εδάφους του.⁵⁷ Τα δικαιώματα αυτά, είναι αποκλειστικά, άρα κανείς δεν μπορεί να αξιώσει δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας, ακόμη και αν το ίδιο το παράκτιο κράτος δεν εκμεταλλεύεται τους φυσικούς του

⁵³ Κ. Πανάγος, Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογοναθράκων – το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα (2014) σελ. 10

⁵⁴ Σιούσιουρας Π., Δημόσιο διεθνές δίκαιο, σελ. 18

⁵⁵ Βλ. Άρθρα 17-19 ΣΔΘ

⁵⁶ Εμ. Ρούκουνα, Διεθνές Δίκαιο τ. Β', 2^η έκδ., (2006) σελ. 180

⁵⁷ Αν. Στρατή, Ελληνικές Θάλασσες και Οριοθέτηση με γειτονικά κράτη (2012), σελ. 79 επ.

πόρους, χωρίς τη ρητή συναίνεσή του.^{58 59} Οι αναφερόμενοι φυσικοί πόροι στις διατάξεις αυτές, περιλαμβάνουν τους ορυκτούς αλλά και άλλους μη ζώντες πόρους του βυθού της θάλασσας και του υπεδάφους της (ά. 3 Σύμβαση Γενεύης και ά. 77 παρ. 4 Σύμβαση ΔΘ), καθώς επίσης και τους ζώντες οργανισμούς που ανήκουν στα καθιστικά είδη. Η αποκλειστικότητα αυτή, έχει το σημαντικό πλεονέκτημα να συγκεντρώνει σε ένα σημείο εξουσίας, τη λήψη αποφάσεων για θέματα εξερεύνησης και αξιοποίησης των ενεργειακών αποθεμάτων και έτσι να ενισχύει την ορθολογική οικονομική και στρατηγική διαχείρισή τους.⁶⁰ Τέλος, κατά το άρθρο 78 Σύμβασης ΔΘ, τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα, δεν θίγουν το νομικό καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων (είτε πρόκειται για ανοικτή θάλασσα, είτε για ΑΟΖ) ή του υπερκείμενου εναέριου χώρου, ενώ η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων δεν πρέπει να παραβιάζει ή να παρενοχλεί αδικαιολόγητα τη ναυσιπλοΐα ή άλλα δικαιώματα και ελευθερίες των άλλων κρατών, όπως προβλέπονται σ' αυτή τη Σύμβαση ΔΘ. Το παράκτιο κράτος, έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διαχείριση των ενεργειακών πόρων, λαμβάνοντας υπόψη την υποχρέωση προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και παράλληλα άλλα κράτη, έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, λαμβάνοντας υπόψη την αυτή υποχρέωση προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Κάθε κράτος, υπέχει συγκεκριμένη υποχρέωση συμμόρφωσης, άμεσα συνδεδεμένη με την δραστηριότητα που επιχειρεί, η επιτυχής ολοκλήρωση της οποίας, δεν εξαρτάται από πράξεις ή παραλείψεις άλλων. Η απαγόρευση αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων που παρέχει η Σύμβαση ΔΘ, στα γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη όπως επίσης και στα περικόκιστα.⁶¹ Επομένως, φαίνεται ότι η εξουσία του παράκτιου κράτους αντανακλάται στις θαλάσσιες ζώνες που του αντιστοιχούν, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια σειρά ομόκεντρων κύκλων εξουσίας ενώ όσο απομακρύνεται από την ακτή, μειώνεται η ένταση της κρατικής κυριαρχίας «*terrae dominium finitur ubi finitur armorum vis*», κατά Bynkershoek.⁶² Παρά, όμως, την εξέλιξη της τεχνολογίας, η παραγωγή της ενέργειας από υπεράκτιες εξέδρες εξόρυξης υδρογονανθράκων, εξακολουθεί να γίνεται κοντά στην ακτή, εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης. Αυτό σημαίνει, ότι το παράκτιο κράτος εξακολουθεί στη πράξη να ασκεί πλήρη κυριαρχία επί όλων αυτών των εξεδρών, με αποτέλεσμα την ενεργειακή του ασφάλεια. Ο περιορισμός της αβλαβούς διέλευσης πλοίων, επηρεάζει ενδεχομένως την χωροθέτηση των ενεργειακών εγκαταστάσεων αλλά δεν επιδρά στην άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων, τα οποία είναι σαφή και αποκλειστικά. Τα διαθέσιμα εργαλεία χωροθέτησης, μεταξύ των οποίων καθοριστικής σημασίας είναι η διαδικασία του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού (Marine Spatial Planning-MSP)⁶³, μπορούν να διαχειριστούν πιθανές συγκρούσεις από τη χρήση.⁶⁴

⁵⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A21998A0623%2801%29> (Ιούνιος 2019)

⁵⁹ Π. Χορτάτου, Το διεθνές δίκαιο της θάλασσας και ο καθορισμός των ορίων των θαλάσσιων περιοχών μεταξύ κρατών με απέναντι ή παρακείμενες ακτές, (2016) σελ. 63

⁶⁰ Μ. Γαβουνέλη, Ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα, (2016) σελ. 15

⁶¹ Ι. Κρατερός-Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, β' έκδοση (2000) σελ. 179

⁶² Μ. Γαβουνέλη, Ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα, (2016) σελ. 9

⁶³ Βλ. Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό

⁶⁴ Μ. Γαβουνέλη, Ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα, σελ. 15

Επί της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ)⁶⁵

Στη Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982, δόθηκε για πρώτη φορά, ιδιαίτερη νομική αναφορά για την «αποκλειστική οικονομική ζώνη» (ΑΟΖ), στην οποία το παράκτιο κράτος ασκεί κάποιες αρμοδιότητες για οικονομικούς, κυρίως, σκοπούς,⁶⁶ και αυτό διότι έπρεπε να καλυφθεί το κενό που υπήρχε στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Θεωρείται ζώνη *sui generis*, δηλαδή, διέπεται από ένα «ειδικό νομικό καθεστώς», το οποίο δεν εξομοιώνεται ούτε με την κυριαρχία της αιγιαλίτιδας ζώνης αλλά ούτε και με το καθεστώς ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας⁶⁷. Με βάση το ά. 55 της ΣΔΘ, ως ΑΟΖ ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της χωρικής θάλασσας περιοχή, επί της οποίας εκτείνονται τα δικαιώματα κι οι δικαιοδοσίες του παράκτιου κράτους, καθώς και τα δικαιώματα και οι ελευθερίες των τρίτων χωρών. Σε περίπτωση, όπου η Σύμβαση ΔΘ δεν απονέμει δικαιώματα ή αρμοδιότητες στο παράκτιο κράτος ή σε τρίτα κράτη και υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων, θα εφαρμοστεί η αρχή της ευθυδικίας (*equity*), όπου θα ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα των μερών, όπως επίσης και της διεθνούς κοινότητας στο σύνολό της (άρθρο 59 ΣΔΘ). Σύμφωνα, με το άρθρο 60 (παρ. 1) Σύμβασης ΔΘ⁶⁸, το παράκτιο κράτος έχει αποκλειστικό δικαίωμα να τοποθετεί, εξουσιοδοτεί και να ρυθμίζει τη κατασκευή, λειτουργία και χρήση των εγκαταστάσεων και κατασκευών για τους σκοπούς που προβλέπονται στο άρθρο 56 της ίδιας Σύμβασης, αλλιώς οι εγκαταστάσεις αυτές δεν υπάγονται στη δικαιοδοσία του. Πιο συγκεκριμένα, στην ΑΟΖ το παράκτιο κράτος μπορεί ν' ασκήσει κυριαρχικά δικαιώματα που έχουν ως σκοπό την εξερεύνηση, εκμετάλλευση και διαχείριση των φυσικών πόρων, ζώντων ή μί, των υπερκειμένων του βυθού της θάλασσας υδάτων, του βυθού και του υπεδάφους της θάλασσας, όπως επίσης και άλλες δραστηριότητες για την οικονομική εκμετάλλευση και εξερεύνηση της ζώνης, όπως η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους. Εν συνεχεία, έχει δικαιοδοσία επί της ΑΟΖ σχετικά με την εγκατάσταση και χρήση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και άλλων κατασκευών, τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα και την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Τέλος, τα δικαιώματα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, σχετικά με το βυθό της θάλασσας και το υπεδάφος του, ασκούνται σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης «περί υφαλοκρηπίδας». (άρθρο 56 παρ. 1 ΣΔΘ)⁶⁹. Τα δικαιώματα αυτά, παραμένουν μόνο λειτουργικά και δεν αποτελούν εδαφική κυριαρχία. Θα πρέπει, λοιπόν, το παράκτιο κράτος, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του και την εκτέλεση των υποχρεώσεών του, να λαμβάνει υπόψη του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των τρίτων κρατών και να ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις της σύμβασης ΔΘ⁷⁰. Σε κάθε περίπτωση, κατά το άρθρο 60 παρ. 2 και ά. 80 ΣΔΘ, το παράκτιο κράτος (ή το κράτος σημαίας στην ανοικτή θάλασσα) έχει αποκλειστική δικαιοδοσία πάνω στις εγκαταστάσεις αυτές, περιλαμβανομένης και της δικαιοδοσίας που αναφέρεται στους

⁶⁵ Σύμφωνα με τα άρθρα 55 και 57 της Σύμβασης ΔΘ, ως «αποκλειστική οικονομική ζώνη» ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της αιγιαλίτιδας ζώνης θαλάσσια περιοχή, το εύρος της οποίας δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.

⁶⁶ Κ. Πανάγος, Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογοναθράκων – το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα (2014) σελ. 12

⁶⁷ Σιούσιουρας Π., Δημόσιο διεθνές δίκαιο, σελ. 40

⁶⁸ Ι. Κρατερός-Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, β' έκδοση (2000) σελ. 182

⁶⁹ Ι. Κρατερός-Α. Στρατή, Δίκαιο της Θάλασσας, β' έκδοση (2000) σελ. 179

⁷⁰ Χρ. Ροζάκη, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (2013) σελ. 13

τελωνειακούς, δημοσιονομικούς, υγειονομικούς, ασφάλειας και μεταναστευτικούς νόμους και κανονισμούς. Αυτό, που θα πρέπει να εξετασθεί, είναι κατά πόσο υπάρχουν κοινοί κανόνες για τη λειτουργία των παράκτιων ενεργειακών εγκαταστάσεων.⁷¹ Οι σχετικές διατάξεις της ΣΔΘ, διευκολύνουν τα παράκτια εκείνα κράτη, στα οποία απουσιάζει η υφαλοκρηπίδα από γεωλογικής άποψης, καθώς πρόκειται για την επέκταση της άσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους, πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης.⁷²

Ο τομέας των υδρογονανθράκων, είναι σημαντικός για την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας αλλά και των κυριαρχικών δικαιωμάτων από ένα παράκτιο κράτος που κείται σε μία στενή θαλάσσια λεκάνη, όπως η μεσόγειος, όπου εμπλέκονται κυριαρχικά δικαιώματα πολλών άλλων παράκτιων κρατών, κάποια εκ των οποίων δεν συμμετέχουν στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Διεθνές δίκαιο.⁷³ Είναι σαφές ότι το παράκτιο κράτος έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για την εκμετάλλευση των πόρων της υφαλοκρηπίδας⁷⁴ και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ)⁷⁵ και έχει επομένως στα χέρια του και την κυρίαρχη απόφαση για τη διαχείρισή τους. Ο κυρίαρχος αυτός χαρακτήρας δεν αλλάζει ούτε όταν το παράκτιο κράτος καλείται να λάβει υπόψη του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις άλλων κρατών στην ΑΟΖ. Άλλωστε, η διαχείριση των υδρογονανθράκων εμπίπτει στους μη ζώντες πόρους που ρυθμίζονται από το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας (ά. 56 παρ. 3 ΣΔΘ), στο οποίο δεν υπάρχει καμία τέτοια υποχρέωση (ά. 77 παρ.2 ΣΔΘ). Για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση του υποθαλάσσιου ορυκτού πλούτου, δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση η κήρυξη αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) από τα παράκτια κράτη. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύεται και με την παραχώρηση απ' το ΥΠΕΚΑ, των είκοσι περιοχών εντός Ελλαδικού χώρου, σε ξένες εταιρείες, κατόπιν προκηρύξεως διεθνούς διαγωνισμού, ενώ η Ελλάδα δεν έχει κηρύξει καμία ΑΟΖ μέχρι σήμερα. Δημιουργήθηκε, ωστόσο, εσφαλμένα αυτή η εντύπωση ενδεχομένως διότι ο εντοπισμός του κοιτάσματος φυσικού αερίου Leviathan επί της ισραηλινής υφαλοκρηπίδας και του κοιτάσματος Αφροδίτη στο συνορεύον κυπριακό «οικόπεδο 12», έλαβε χώρα μετά την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης της Κύπρου με τα γειτονικά κράτη, αν και στις διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης ουδεμία αναφορά γίνεται στην υφαλοκρηπίδα. Παρ' όλα αυτά, τόσο στην ειδική νομοθεσία περί αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, όσο και στην ρυθμιστική αρχή ενέργειας, γίνεται λόγος για την ΑΟΖ αναφέροντας τον τρόπο οριοθέτησης των εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων για την άσκησή τους, σε σχέση με το καθεστώς των υδρογονανθράκων.⁷⁶ Ασφαλώς, βέβαια, η αναφορά στις ανωτέρω νομοθεσίες, δεν υποκαθιστά τη δήλωση κήρυξης ΑΟΖ, σύμφωνα με τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Σύμφωνα, με την κρατούσα άποψη,⁷⁷ η συγκεκριμένη διάταξη στην ειδική νομοθεσία περί υδρογονανθράκων, καθιστά σαφές ότι, οι αναφορές στην ΑΟΖ και στα

⁷¹ Οδηγία 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (12^{ης} Ιουνίου 2013), για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και την τροποποίηση της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ.

⁷² Χρ. Ροζάκη, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (2013) σελ. 14

⁷³ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 6

⁷⁴ Άρθρο 77 ΣΔΘ

⁷⁵ Άρθρο 56 ΣΔΘ

⁷⁶ Βλ. άρθρα 2 και 12 του Ν. 2289/1995 και άρθρο 156 του Ν. 4001/2011

⁷⁷ Χρ. Ροζάκη, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (2013) σελ. 37 επ.

δικαιώματα που προκύπτουν απ' αυτήν, αφορούν στο μέλλον, δηλ. όταν κηρυχθεί η ΑΟΖ βάσει των απαιτούμενων κρατικών πράξεων και προβλεπόμενων τύπων. Επίσης, υιοθετείται το κριτήριο της απόστασης των διακοσίων ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης (από τις οποίες μετράται και η αιγιαλίτιδα ζώνη) και καθιερώνεται ως εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ (από τη δήλωση κήρυξής της) η μέση γραμμή⁷⁸, σε περίπτωση που δεν μπορεί να υπάρξει συμφωνία οριοθέτησης με τα γειτονικά κράτη, όπου οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές. Τέλος, ο εθνικός νομοθέτης, ορίζει ότι για την εκτέλεση εργασιών, όσον αφορά την αναζήτηση και έρευνα των υδρογονανθράκων, όπως επίσης και για την κατασκευή αυτών των εξεδρών, τόσο στην υφαλοκρηπίδα όσο και στην ΑΟΖ, εφαρμόζονται οι διατάξεις της ειδικής εθνικής νομοθεσίας περί υδρογονανθράκων, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής διοικητικής νομοθεσίας⁷⁹. Με τον ίδιο νόμο, ρυθμίζονται οι ζώνες ασφαλείας πεντακοσίων μέτρων περί όλων αυτών των εγκαταστάσεων (μόνιμες/προσωρινές εγκαταστάσεις ή πλωτές εξέδρες), η οποία μετράται απ' τα ακραία σημεία αυτών, επί της υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ ή υπεράνω αυτών, ενώ επισημαίνεται ότι η ζώνη ασφαλείας, ο υπερκείμενος εναέριος χώρος και ο υποκείμενος θαλάσσιος χώρος, είναι χώροι απαραβίαστοι. Έπειτα, από κοινή υπουργική απόφαση, το εύρος της ζώνης αυτής, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να μειωθεί, με βάση τις σχετικές διατάξεις της σύμβασης, ενώ απαγορεύεται η είσοδος σε πλοία, πλωτά ναυπηγήματα και αεροσκάφη χωρίς ειδική άδεια.

Η άσκηση της κρατικής κυριαρχίας, θεμελιώνεται στη πράξη, με τη δικαιοδοσία που έχουν τα αρμόδια κρατικά όργανα (της δικαστικής/εκτελεστικής εξουσίας καθώς και τα υπόλοιπα αρμόδια όργανα της δημόσιας διοίκησης π.χ λιμενική αρχή), στις περιοχές άσκησης της εν λόγω κυριαρχίας αλλά και των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους.⁸⁰ Οι σχετικές διατάξεις, θεσπίζονται τόσο με τις διεθνείς Συμβάσεις που έχει επικυρώσει η Ελλάδα και με τις οποίες δεσμεύεται, όσο και με τους κανόνες του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου. Η παρουσία των Ελληνικών κρατικών και διοικητικών οργάνων, υποδηλώνει την άσκηση κυριαρχίας του κράτους σ' αυτές τις περιοχές, ενώ η εν λόγω κυριαρχία ασκείται με ορθότητα και νομιμότητα. Επομένως, για την εκδίκαση αξιόποινων πράξεων που τελούνται επί των εξεδρών αυτών αλλά και εντός των ζωνών ασφαλείας, αρμόδια κατά τόπο ποινικά δικαστήρια είναι τα δικαστήρια εντός της περιφέρειας του Πταισματοδικείου Πειραιώς, τελούμενες πράξεις. Την προανάκριση διεξάγει και η κατά τόπο αρμόδια λιμενική αρχή, ενώ για θέματα που σχετίζονται με την τελωνειακή νομοθεσία, αναλαμβάνει η τελωνειακή αρχή. Όσον αφορά την κατά τόπο αρμοδιότητα των πολιτικών δικαστηρίων, θεωρούνται ότι οι εγκαταστάσεις αυτές και οι ζώνες ασφαλείας υπάγονται στη δικαιοδοσία της περιφέρειας του Ειρηνοδικείου Πειραιά. Το λιμενικό σώμα, είναι υπεύθυνο για την αστυνόμευση των εξεδρών εξόρυξης υδρογονανθράκων, της Ελληνικής υφαλοκρηπίδας, ΑΟΖ και υπεράνω αυτών. Για τον λόγο αυτό, ο υπουργός Εθνικής Άμυνας παρέχει την απαραίτητη ένοπλη δύναμη ώστε να ενισχυθούν τα όργανα του Λιμενικού σώματος.⁸¹

⁷⁸ Κάθε σημείο απέχει ίση απόσταση από τις γραμμές βάσης (είτε βρίσκονται σε ηπειρωτικές, είτε νησιωτικές περιοχές), από τις οποίες μετράται η απόσταση της αιγιαλίτιδας ζώνης.

⁷⁹ Βλ. ά. 12 του Ν. 2289/1995, όπως τροποποιήθηκε απ τον Ν. 4001/2011

⁸⁰ Βλ. ά. 12 παρ. 11-20 του Ν. 2289/1995

⁸¹ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 18

Επί της ανοιχτής θάλασσας

Όσον αφορά, το καθεστώς του βυθού των ανοικτών θαλασσών, η εξουσία του παράκτιου κράτους επί των ενεργειακών εγκαταστάσεων εξατιμίζεται και υποκαθίσταται από τη πλήρη δικαιοδοσία του κράτους της σημαίας. Ισχύει, λοιπόν, ό,τι συνέβαινε και πριν το 1945, δηλ. κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να κάνει έρευνα και να τον εκμεταλλεύεται, χωρίς όμως να μπορεί να θέσει υπό τη κυριαρχία του οποιοδήποτε μέρος αυτού⁸². Αυτό, δεν σημαίνει και τον αποκλεισμό των κρατών από την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, τα οποία βρίσκονται εκεί. Οι ελευθερίες της ανοιχτής θάλασσας, στις οποίες συγκαταλέγεται και η κατασκευή ενεργειακών εγκαταστάσεων⁸³, απαιτούν και αυτές στάθμιση των πολλαπλών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των εμπλεκόμενων κρατών⁸⁴, η διαδικασία όμως εκκινεί με όρους απόλυτης νομικής ισότητας. Επομένως, βασική προϋπόθεση για να γίνει αυτό, είναι να πάρουν άδεια από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών ή από έναν άλλο διεθνή Οργανισμό, με σκοπό τη χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων του βυθού των θαλασσών αυτών, για να βοηθήσουν να αναπτυχθούν οι υπανάπτυκτες χώρες, ώστε να καταστούν και αυτές οικονομικά ανεξάρτητες. Στη πράξη, όμως, η χρονική προτεραιότητα φαίνεται να καθορίζεται από εξωνομικές διαδικασίες, όπως η ύπαρξη αναγκαίας τεχνολογίας αλλά και τα υπέρογκα κεφάλαια κίνησης. Η Σύμβαση ΔΘ, δεν δεν προβλέπει τρόπο επίλυσης συγκρούσεων προτεραιότητας, για την ίδια χρήση της θάλασσας, δημιουργώντας έδαφος διάχυτης εξουσίας (diffuse authority), όπου πολλοί ασκούν τα δικαιώματά τους εις ολόκληρον έκαστος και αναλαμβάνουν εις ολόκληρον και την αντίστοιχη ευθύνη.⁸⁵ Το 1967, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, διόρισε μία επιτροπή αποτελούμενη από έξι κράτη μέλη, για να μελετήσει την ιδέα αυτή και να βρεί λύσεις, καθώς η πρόσβαση στους ενεργειακούς πόρους ενέχει στοιχεία κοινοκτημοσύνης ή έστω κοινής χρήσης. Όμως, τα κράτη δεν είναι εύκολο να συμφωνήσουν επί των κριτηρίων εκείνων για τον καθορισμό του κέρδους ή της συνθέσεως ενός οργάνου για τη διανομή αυτών των πόρων. Παρ' όλα αυτά μετέπειτα, συμφωνήθηκε ότι το συμφέρον ολόκληρης της ανθρωπότητας εξαρτάται από τη χρησιμοποίηση και εκμετάλλευση του βυθού των θαλασσών και του υπεδάφους των υποθαλάσσιων περιοχών πέρα του ορίου της εθνικής τους δικαιοδοσίας και ότι το κέρδος μιας τέτοιας εκμεταλλεύσεως θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για το καλό της ανθρωπότητας.⁸⁶ Αναπάντητο, όμως, μέχρι και σήμερα παραμένει το ερώτημα αν και κατά πόσο ο κοινόχρηστος χαρακτήρας των πόρων αυτών οδηγεί υποχρεωτικά τα κράτη σε μια υποχρέωση συνεργασίας κατά την εκμετάλλευσή τους.

2.1 ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ

2.1.1 Ελλάδα - Ιταλία⁸⁷

⁸² Σιούσιουρας Π., Δημόσιο διεθνές δίκαιο, σελ. 14

⁸³ Άρθρο 87 παρ. 1 (δ) ΣΔΘ

⁸⁴ Άρθρο 87 παρ. 2 ΣΔΘ: «...λαμβάνοντας προσηκόντως υπόψη...»

⁸⁵ Μ. Γαβουνέλη, Ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα, (2016) σελ. 16

⁸⁶ Π. Χορτάτου, Το διεθνές δίκαιο της θάλασσας και ο καθορισμός των ορίων των θαλάσσιων περιοχών μεταξύ κρατών με απέναντι ή παρακείμενες ακτές, (2016) σελ. 66

⁸⁷ <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/GRC-ITA1977CS.PDF> (Αύγουστος 2019)

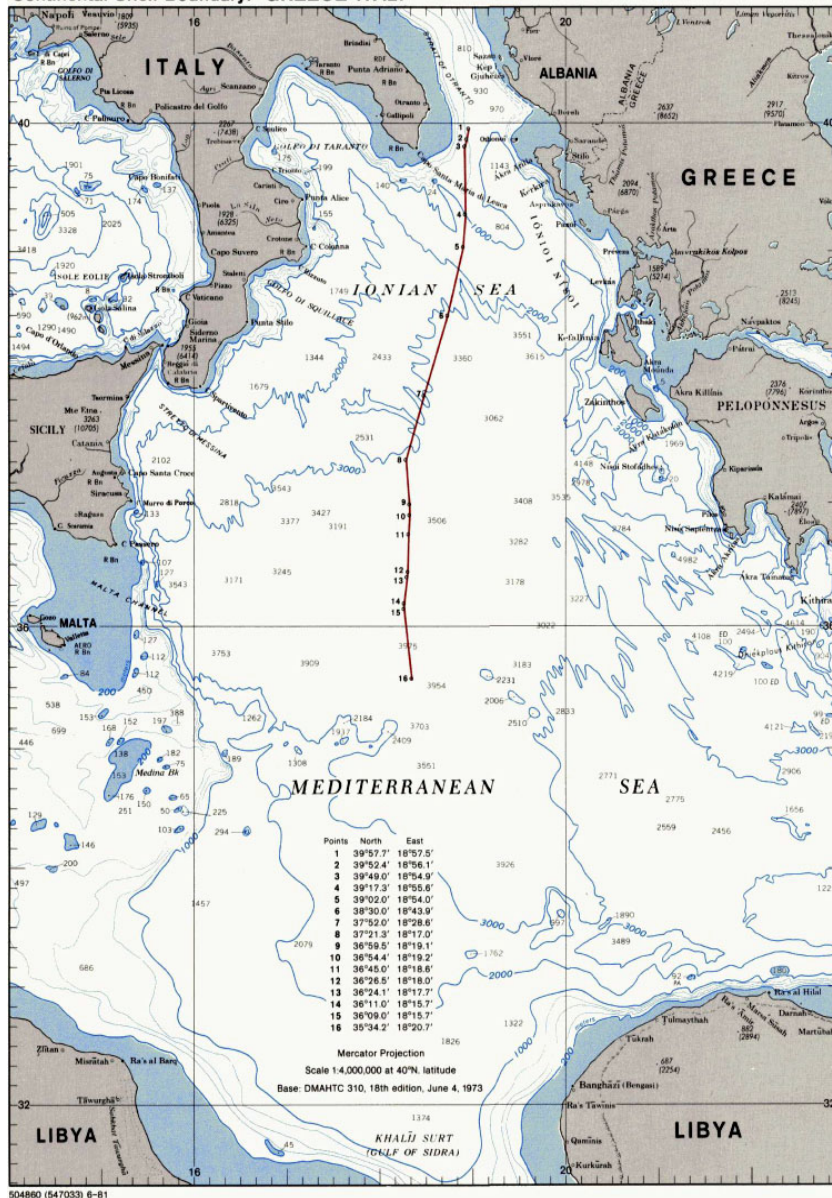
Η διμερής σύμβαση του 1977, για την οριοθετική γραμμή της υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας⁸⁸, την οποία χρησιμοποιούν και ως όριο ΑΟΖ/οικολογικής ζώνης, υιοθετεί την αρχή της μέσης γραμμής με μικρές παρασπονδίες εκατέρωθεν της οριοθετικής γραμμής, προκειμένου να καλύψει υπάρχουσες ενεργειακές εγκαταστάσεις⁸⁹. Κατά κοινή γνώμη, συνιστά, μια συνοπτική αλλά πλήρη αντιμετώπιση της οριοθετικής γραμμής, που λαμβάνει επαρκώς υπόψη της τις ενεργειακές υποχρεώσεις της κάθε πλευράς. Όσον αφορά, όμως, την επέκταση της συμφωνίας για την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, παρατηρείται μία δυσκολία⁹⁰.

⁸⁸ Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας περί της οριοθέτησης των ζωνών της υφαλοκρηπίδας (υπογράφηκε στις 24 Μαΐου 1977, επικυρώθηκε με τον κυρωτικό νόμο 786/1978, ΦΕΚ Α' 101 και τέθηκε σε ισχύ στις 12 Νοεμβρίου 1980)

⁸⁹ Βλ. άρθρο 1 της Σύμβασης του 1977

⁹⁰ Μ. Γουβανέλη, Ενεργειακές Εγκαταστάσεις στη θάλασσα, σελ. 41

Continental Shelf Boundary: GREECE-ITALY

Χάρτης 6- Συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας, 1977- Agreement between the Hellenic Republic and the Italian Republic on the delimitation of the zones of the Continental Shelf belonging to each of two States 1977 <http://www.marineregions.org/eezdetails.php?mrgid=5682> (Ιούλιος 2019)

2.1.2 Ελλάδα - Αλβανία⁹¹

Η σύμβαση οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και των άλλων θαλασσίων ζωνών μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας⁹², θεωρείται μία από τις πληρέστερες συμφωνίες, με βασικά χαρακτηριστικά: πρώτον, τα 150 σημεία βάσης (σε σύγκριση, π.χ με τα 16 που περιλαμβάνει η ελληνο-ιταλική σύμβαση κατά μήκος μιας πολύ μεγαλύτερης οριοθετικής γραμμής)⁹³ και δεύτερον, προβλέπει ρητώς την επέκτασή της σε περίπτωση θέσπισης άλλων θαλασσίων ζωνών στο μέλλον, χωρίς όμως καμία επίπτωση ως προς την άσκηση κυριαρχίας στις περιοχές αυτές. Η συμφωνία, αυτή, υπογράφηκε από τα μέρη στις 27 Απριλίου 2009, όμως δεν τέθηκε ποτέ σε ισχύ διότι το αλβανικό Συνταγματικό δικαστήριο αποφάσισε ότι αντίκειται στο Σύνταγμα της χώρας.⁹⁴ Η ελληνική πλευρά έχει επανειλημμένως δηλώσει ότι σέβεται τη συμφωνία και την συμφωνηθείσα οριοθετική γραμμή και ότι αναμένει από την αλβανική πλευρά την επίλυση του εσωτερικού αυτού προβλήματος που προέκυψε μετά την υπογραφή της συμφωνίας.⁹⁵

2.1.3 Κύπρος - Αίγυπτος

Οι τρεις συμβάσεις οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας⁹⁶, είναι οι πρώτες που αναφέρουν ευθέως την οριοθέτηση των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο και αυτό διότι υπάρχουν μεγάλα αποθέματα υδρογονανθράκων στη περιοχή, με αποτέλεσμα όλα τα πράκτια κράτη να επιθυμούν την εκμετάλλευσή τους. Η σύμβαση οριοθέτησης μεταξύ Κύπρου – Αιγύπτου⁹⁷, υπογράφηκε την 17^η Φεβρουαρίου 2003⁹⁸, πριν ακόμα ανακηρύξει ΑΟΖ η Κύπρος, γεγονός που σημαίνει ότι οι χώρες της περιοχής θα προχωρήσουν σε ανακήρυξη θαλασσίων ζωνών, μόνο όταν υπάρξουν οικονομικά ευεργετήματα με τη κίνηση αυτή. Το ζήτημα, βέβαια αυτό αντιμετωπίστηκε από τη Κύπρο, με την κήρυξη ΑΟΖ με αναδρομική ισχύ από την 21^η Μαρτίου 2003. Η σύμβαση, υιοθετεί την αρχή της ίσης απόστασης / μέσης γραμμής⁹⁹, ενώ υποχρεώνει τα μέρη, να συνάψουν συμφωνία για τη κοινή αξιοποίηση των κοιτασμάτων, που βρίσκονται εκατέρωθεν της οριοθετικής γραμμής¹⁰⁰. Κάθε προκύπτουσα διαφορά, θα επιλύεται με διαιτησία¹⁰¹ (όπως εφαρμόζει και το ά. 287 ΣΔΘ που αποτελεί και τη βάση της).

⁹¹ <https://www.unimc.it/maremap/it/data-jus/files-accordi-bilaterali-conclusi-da-altri-stati-1/accordi-tra-grecia-e-albania/accordo-sulla-delimitazione-delle-rispettive-aree-di-piattaforma-continentale-e-altre-zone-marittime-2009-dichiarato-incostituzionale-dalla-corte-costituzionale-albanese-nel-2010>

(Αύγουστος 2019)

⁹² Μ. Γουβανέλη, Ενεργειακές Εγκαταστάσεις στη Θάλασσα, σελ. 42

⁹³ Άρθρο 1 της Σύμβασης Ελλάδας - Αλβανίας

⁹⁴ Απόφαση της 15^{ης} Απριλίου 2010, www.gjk.gov.al

⁹⁵ Α. Στρατή, Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη (2012), σελ. 135-144

⁹⁶ http://www.mcit.gov.cy/mcit/hydrocarbon.nsf/page23_gr/page23_gr?OpenDocument (Ιούλιος 2019)

⁹⁷ Υπογράφηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2003, κυρώθηκε με τον περί της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου για την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (κυρωτικός) Νόμος του 2003 και τέθηκε σε ισχύ στις 7 Μαρτίου 2004

⁹⁸ Η συμφωνία κυρώθηκε με τον νόμο υπ' αριθ. 15 (III) του 2003

⁹⁹ Άρθρο 1 (α) της συμφωνίας Κύπρου - Αιγύπτου

¹⁰⁰ Άρθρο 2 της συμφωνίας Κύπρου - Αιγύπτου

¹⁰¹ Άρθρο 4 της Σύμβασης οριοθέτησης Κύπρου-Αιγύπτου

2.1.4 Κύπρος - Λίβανος

Η συμφωνία οριοθέτησης με τον Λίβανο (17 Ιανουαρίου 2007), δεν κυρώθηκε ποτέ από τη Βουλή του Λιβάνου, διότι υπήρξαν φόβοι -αν και η οριοθετική γραμμή σταματούσε πριν από το σημείο με τη Συρία στον βορρά και το αντίστοιχο σημείο με το Ισραήλ- ότι θα αναγνωριζόταν έμμεσα το κράτος του Ισραήλ. Εν συνεχεία, ο Λίβανος προχώρησε σε μονομερή οριοθέτηση, διαφορετική απ' αυτή που είχε συμφωνήσει με τη Κύπρο. Στις 15 Ιουλίου 2010, ανακοίνωσε τη κήρυξη ΑΟΖ καταθέτοντας τις σχετικές γεωγραφικές συντεταγμένες στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών¹⁰² και θεσπίζοντας στη συνέχεια σχετική νομοθεσία (διάταγμα υπ' αριθ. 6433 της 1^{ης} Οκτωβρίου 2011).

2.1.5 Κύπρος - Ισραήλ

Η τρίτη συμφωνία οριοθέτησης, μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ (17 Δεκεμβρίου 2010), έχει τεθεί ήδη σε ισχύ και αναμένεται να συναφθεί η συμφωνία συνεργασίας για την εκμετάλλευση των κοινών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων. Αν και το Ισραήλ, δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση Δικαίου της Θάλασσας, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι αναγνωρίζει ως βάση της συμφωνίας, τους εθμικούς κανόνες που ανακύπτουν απ' αυτήν. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα, να ενισχύεται η ασφάλεια δικαίου προς την εφαρμογή του δικαίου της συμφωνίας και να επιλέγεται η διαιτησία για την επίλυση κάθε προκύπτουσας διαφοράς, με τη συναίνεση των μερών, τόσο επί της ουσίας όσο και επί της διαδικασίας¹⁰³. Η συμφωνία, όμως, αυτή, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας γκρίζας ζώνης περίπου 850 τετραγωνικών χιλιομέτρων, μεταξύ της συνοριακής γραμμής που αποφάσισε ο Λίβανος και της οριοθετικής γραμμής όπως αυτή συμφωνήθηκε περαιτέρω από το Ισραήλ, για την οποία, μάλιστα διαμαρτυρήθηκε ο Λίβανος. Η διαφορά παραμένει μέχρι και σήμερα, παρά τις όποιες προσπάθειες έγιναν ώστε να επιλυθεί ειρηνικά το πρόβλημα. Τέλος, το Ισραήλ δήλωσε ότι, αφ' ής στιγμής τεθεί η συμφωνία σε ισχύ και δημοσιευθούν οι γεωγραφικές συντεταγμένες, θα επέχει θέση κηρύξεως της ΑΟΖ. Η συμφωνία τέθηκε σε ισχύ στις 25 Φεβρουαρίου 2011, ενώ το Ισραήλ διαβίβασε τις εν λόγω συντεταγμένες από κοινού με τις γεωγραφικές συντεταγμένες των χωρικών του υδάτων, στη Γραμματεία των ΗΕ στις 12 Ιουλίου 2011.

2.1.6 Κύπρος- Τουρκία

Η Κύπρος με τη Τουρκία, ουδέποτε συνήψαν συμφωνία οριοθέτησης, διότι η Τουρκία αρνείται να αναγνωρίσει τη Κυπριακή Δημοκρατία ως τη μόνη οντότητα στο νησί αλλά έχει και μια πολύ σημαντική ενεργειακή παράμετρο. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι μετά την συμφωνία οριοθέτησης της Κύπρου με την Αίγυπτο, η Τουρκία αντέδρε έντονα με αποτέλεσμα να προχωρήσει παράνομα στη σύναψη «συμβάσεως» με την «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» για την οριοθέτηση της μεταξύ τους υφαλοκρηπίδας, η οποία συμπληρώθηκε με προκήρυξη μίσθωσης ενεργειακών οικοπέδων, που κατά βάση συμπίπτουν με αυτά της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁰⁴. Παράλληλα, το τουρκικό ωκεανογραφικό “Piri Reis” και στη συνέχεια το σεισμολογικό “Barbaros” διεξήγαγαν έρευνες εντός κυπριακών θαλασσιών ζωνών. Τόσο η

¹⁰² Μ. Γουβανέλη, Ενεργειακές Εγκαταστάσεις στη θάλασσα, σελ. 45

¹⁰³ Άρθρο 4 της Συμφωνίας οριοθέτησης Κύπρου-Ισραήλ

¹⁰⁴ Μ. Γουβανέλη, Ενεργειακές Εγκαταστάσεις στη θάλασσα, σελ. 50

Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και οι ΗΠΑ, η Ρωσία και το Ισραήλ, στηρίζουν τις κυπριακές θέσεις και αναγνωρίζουν το αναφαίρετο δικαίωμα της Κύπρου, να εκμεταλλεύεται τον υποθαλάσσιο φυσικό της πλούτο.

2.2 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

Η άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου από υποθαλάσσια κοιτάσματα, πραγματοποιείται στην Ευρώπη εδώ και πολλές δεκαετίες. Ελλείπει, όμως, ενός ενιαίου και εξειδικευμένου ενωσιακού νομοθετικού πλαισίου, που να είχε ως στόχο αποκλειστικά τη διαμόρφωση κανόνων ασφαλείας στο πλαίσιο των εξορυκτικών δραστηριοτήτων στην ΕΕ. Το 1951, λοιπόν, η συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) προσπάθησε να συμβάλει, στη δημιουργία κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα, στην οικονομική ανάπτυξη, στην αύξηση της απασχόλησης και στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου. Η συνθήκη ΕΚΑΧ θέσπιζε την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, χωρίς την επιβολή δασμών ή φορολογικών επιβαρύνσεων. Επίσης, απαγόρευε όλα τα μέτρα ή τις πρακτικές που εισήγαγαν διακρίσεις, τις επιδοτήσεις, τις ενισχύσεις ή τις ειδικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονταν από τα κράτη, καθώς και τις περιοριστικές πρακτικές. Με εξαίρεση τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας και τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, η πολιτική ενέργειας δεν αποτέλεσε ρυθμιστικό αντικείμενο του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ενότητας, παρά τις πετρελαϊκές κρίσεις στη δεκαετία του '70 και τη σημασία της ενέργειας για την απρόσκοπη λειτουργία της αγοράς. Το δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αναγνώρισε την εθνική κυριαρχία στον συγκεκριμένο τομέα και τη μη ανάμειξη της Κοινότητας¹⁰⁵. Ρητή αναφορά σε μέτρα στον τομέα της ενέργειας¹⁰⁶ και των διευρωπαϊκών δικτύων, συμπεριλαμβανομένων των δικτύων ενέργειας¹⁰⁷, γίνεται για πρώτη φορά στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1992, χωρίς ωστόσο να προβλέπεται η ανάληψη δράσεων σε επίπεδο ενιαίας ενεργειακής πολιτικής¹⁰⁸.

Το γεγονός ότι το υπέδαφος των ανατολικών χωρών ήταν πλούσιο σε ενεργειακές πρώτες ύλες, το καθιστούσε ελκυστικό για τον δυτικό επενδυτή. Η εκμετάλλευση αυτών των υλών, απαιτούσε μεγάλα κεφάλαια και εξειδικευμένη τεχνολογία που διέθεταν μόνο οι μεγάλοι επενδυτές. Θα έπρεπε, λοιπόν, να θεσπιστούν κάποιοι διεθνείς κανόνες, στο πλαίσιο ενός ασφαλούς κλίματος επενδυτικής συνεργασίας μεταξύ της Ανατολής και της Δύσης, ώστε να καταστεί ασφαλής η υποδοχή και η φιλοξενία αυτών των ξένων επενδυτών για την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη εκμετάλλευση, παραγωγή, μεταφορά και χρήση της ενέργειας και των ενεργειακών προϊόντων. Στόχος ήταν, ο επενδυτής που είχε σκοπό να ξεκινήσει μια επιχειρηματική δραστηριότητα σε μία άλλη χώρα, συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης, να αισθάνεται την ίδια επενδυτική ασφάλεια που θα αισθανόταν και στη χώρα του και χωρίς περιορισμούς μεταξύ των κρατών μερών της Συνθήκης. Το 1991, ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας (European

¹⁰⁵ Απόφαση ΔΕΚ 72/83, *Campus Oil*, σελ. 2727

¹⁰⁶ Πρώην άρθρο 3 ΣυνθΕΚ

¹⁰⁷ Πρώην άρθρο 154 ΣυνθΕΚ

¹⁰⁸ Φαραντούρης Ν., *Δίκαιο υδρογονανθράκων*, σελ. 42

Energy Charter, ECT)¹⁰⁹, ο οποίος εξασφάλισε τις ενεργειακές ροές στο βόρειο ημισφαίριο, μετατράπηκε γρήγορα σε δεσμευτικούς, συμβατικούς κανόνες στη Συνθήκη για τον Ενεργειακό Χάρτη¹¹⁰, η οποία ολοκληρώθηκε το 1994. Η Συνθήκη, λοιπόν, του Χάρτη Ενέργειας (Energy Charter Treaty) - ΣΧΕ και το πρωτόκολλο για την ενεργειακή απόδοση, τα οποία ρυθμίζουν τον πλήρη κύκλο των ενεργειακών επενδύσεων μεταξύ των ευρωπαϊκών και λοιπών βιομηχανικών χωρών, αναφέρουν:¹¹¹ « τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη κρατική κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα επί των ενεργειακών πόρων. Επιβεβαιώνουν ότι τα δικαιώματα αυτά πρέπει να ασκούνται σύμφωνα και με την επιφύλαξη των κανόνων του διεθνούς δικαίου.»¹¹² Όμως, η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) συγκαταλέγει τη κοινή πολιτική ενέργειας μεταξύ των τομέων συντρέχουσας αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών¹¹³, διατυπώνοντας πάρα ταύτα ρητώς: «Τα μέτρα αυτά δεν επηρεάζουν το δικαίωμα κράτους μέλους να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού.....»¹¹⁴, καθώς κανένα απ' τα κράτη μέλη και κυρίως οι χώρες που παρήγαγαν ενέργεια, δεν ήθελαν να μοιραστούν την ευθύνη διαχείρισης των αποθεμάτων τους και με αυτόν τον τρόπο να διακινδυνεύσουν-ακόμη και μεταξύ των κρατών μελών- την ενεργειακή τους ασφάλεια. Πάρα ταύτα, τα κράτη μέλη δείχνουν τη βούλησή τους να περιορίσουν τη κυριαρχική αυτονομία τους ως προς τους κύκλους της διαχείρισης των ενεργειακών δομών και της διασυνοριακής μεταφοράς ενέργειας, καθώς επιτρέπουν στους κανόνες της αγοράς να ρυθμίσουν το κανονιστικό πλαίσιο της διαχείρισης των ενεργειακών επιχειρήσεων αλλά και στους κανόνες του διεθνούς δικαίου (κυρίως το δίκαιο του διεθνούς εμπορίου), να προσδιορίσουν το ρυθμιστικό πλαίσιο της μεταφοράς ενέργειας.¹¹⁵

Τα μέτρα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της ενεργειακής πολιτικής, θεσπίζονται σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία του ά. 194 ΣΛΕΕ από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και έπειτα διαβουλευσεων με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών. Τα μέτρα, αυτά, δεν μπορούν να επηρεάζουν το δικαίωμα ενός κράτους μέλους να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ διαφόρων

¹⁰⁹ Concluding Document of the Hague Conference on the European Energy Charter, 17 December 1991, 66 μέρη συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, του Καναδά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹¹⁰ Η ΣυνθΕνΚ και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας αποτελούν τις δύο πιο σημαντικές περιφερειακές συμβάσεις για θέματα ενεργειακής πολιτικής. Η πρώτη διακήρυξη για τον ευρωπαϊκό ενεργειακό χάρτη, έγινε τον Δεκέμβριο 1991 στη Χάγη, τέθηκε σε ισχύ το 1998 και εφαρμόζει τις αρχές της ελεύθερης αγοράς στον τομέα της ενέργειας. Έπειτα, οι κανόνες του ευρωπαϊκού ενεργειακού χάρτη αποτέλεσαν τη βάση για τη Συνθήκη για τον Ενεργειακό Χάρτη, όπου έγιναν μέλη και κράτη τα οποία δεν ήταν κράτη μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης, αλλά προέρχονταν κυρίως από την κεντρική Ασία. Σήμερα, έχει ήδη 70 κράτη, συμπεριλαμβανομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Οικονομικής Κοινότητας των Δυτικο-Αφρικανικών Κρατών (ECOWAS)

¹¹¹ Η συνθήκη και το πρωτόκολλο του Χάρτη Ενέργειας, υπεγράφησαν στις 17 Δεκεμβρίου 1994, τέθηκαν σε ισχύ στις 16 Απριλίου 1998 και επικυρώθηκαν από την Ελλάδα με τον κυρωτικό νόμο 2476/1997 (ΦΕΚ Α' 58).

¹¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A127028> (Ιούνιος 2019)

¹¹³ Άρθρο 4 ΣΛΕΕ, Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

¹¹⁴ Άρθρο 194 παρ. 2 εδ. 2 ΣΛΕΕ

¹¹⁵ Μ. Γαβουνέλη, Ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα, σελ. 12

ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού. Με το άρθρο 194 ΣΛΕΕ, η ενέργεια αναβαθμίζεται *expressis verbis* σε πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αποτελεί τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας με τα κράτη μέλη, όπως το περιβάλλον, οι μεταφορές, η εσωτερική αγορά και τα διευρωπαϊκά δίκτυα.¹¹⁶ Η παράγραφος 1 του άρθρου, αναφέρεται σε μια πολιτική στο πλαίσιο της εγκαθίδρυσης ή λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, η οποία όμως επιδιώκει την επίτευξη ευρύτερων στόχων. Υπ' αυτήν την έννοια, απαναδιατυπώνει και εμπλουτίζει τους βασικούς στόχους της ενεργειακής πολιτικής: α) τη διασφάλιση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, β) τη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, γ) τη προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της εξοικονόμησης ενέργειας και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και δ) την προώθηση της διασύνδεσης των ενεργειακών δικτύων.

Επίσης, η Συνθήκη δίνει μεγάλη σημασία στη προστασία του περιβάλλοντος αλλά και στην επίλυση των διαφορών με εναλλακτικές μορφές, με τέτοιο τρόπο ώστε ο ξένος επενδυτής να αισθάνεται ότι ασκεί δραστηριότητα σε ένα περιβάλλον που διέπεται από ασφάλεια δικαίου και συναλλαγών. Τα κύρια σημεία της είναι η απαγόρευση της λήψης δυσμενών διοικητικών μέτρων¹¹⁷, η ελευθερία διέλευσης και διαμετακόμισης (transit) των ενεργειακών προϊόντων και υπηρεσιών από το ένα κράτος μέρος της Συνθήκης σε ένα άλλο, μέσω μιας τρίτης χώρας¹¹⁸ και η εκδίκαση των διαφορών μέσω μηχανισμών εναλλακτικής επίλυσης. Σύμφωνα, λοιπόν, με το ά. 5 της Συνθήκης, τα κράτη μέρη δεν μπορούν να λάβουν υποχρεωτικά μέτρα (φορολογικά, δασμολογικά ή άλλου είδους διοικητικές απαγορεύσεις ή διευκολύνσεις), σχετικά με την εμπορική κυκλοφορία προϊόντων και υπηρεσιών ή σχετίζονται με την επενδυτική δραστηριότητα και έχουν ως σκοπό την προστασία τοπικής παραγωγής, είτε προϊόντων, είτε παροχής υπηρεσιών ενός άλλου κράτους. Επομένως, δεν μπορούν να επιβάλουν την υποχρεωτική αγορά πρώτων υλών από εθνικές πηγές ή αντιστρόφως και να απαγορεύσουν την εισαγωγή αντίστοιχων προϊόντων από άλλο κράτος μέρος της Συνθήκης.¹¹⁹ Κατά το ά. 7 της Συνθήκης, κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να διευκολύνει τη διαμετακόμιση ενεργειακών υλών και προϊόντων, χωρίς διάκριση καταγωγής, προορισμού ή κυριότητας. Αυτή η απαγόρευση της διάκρισης, εκτείνεται και στη τιμολογιακή πολιτική που θα πρέπει να ακολουθούν, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην επηρεάζει τη διακίνηση των προαναφερόμενων υλών και προϊόντων. Τέλος, το κράτος μέρος, απ' το οποίο γίνεται η διέλευση μέσω ενεργειακών εγκαταστάσεων, δεν έχει κανένα δικαίωμα να εμποδίζει τη ροή της διέλευσης των ενεργειακών προϊόντων, ακόμη και αν προκύψει κάποια διαφορά μεταξύ τους.

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να διασφαλίσουν τον ενεργειακό εφοδιασμό τους, θέσπισαν ένα ενωσιακό πλαίσιο, ώστε να ενθαρρύνουν την προσπάθεια αναζήτησης και εξόρυξης φυσικών πόρων που βρίσκονται στο έδαφος ή τον βυθό τους.¹²⁰ Στόχος τους, ήταν, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των

¹¹⁶ Φαραντούρης Ν., Δίκαιο υδρογονανθράκων, σελ. 45

¹¹⁷ Βλ. ά. 5 της Συνθήκης για τον Ενεργειακό Χάρτη

¹¹⁸ Βλ. ά. 7 της Συνθήκης για τον Ενεργειακό Χάρτη

¹¹⁹ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:bb5339f8-f387-4c05-a895-1a64f898413c.0007.02/DOC_3&format=PDF (Ιούλιος 2019)

¹²⁰ Βλ. Οδηγία 94/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τους όρους χορήγησης και χρήσης των αδειών αναζήτησης και παραγωγής υδρογονανθράκων. Εν συνεχεία, θεσπίστηκαν και

επιχειρήσεων, η ενιοποίηση της ενωσιακής νομοθεσίας αλλά και η ασφάλεια του δικαίου εντός της εσωτερικής αγοράς της Ένωσης, καθ' όσον η άσκηση αυτής της δραστηριότητας χαρακτηρίζεται από λειτουργικές ιδιοτυπίες και απαιτεί τη διάθεση πολλών οικονομικών πόρων. Είχε προηγηθεί η Οδηγία 90/377/ΕΟΚ για τη διαφάνεια των τιμών αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και η Οδηγία 90/547/ΕΟΚ για τη διαμετακόμιση ηλεκτρικής ενέργειας μέσω μεγάλων δικτύων. Ακολούθησαν, η Οδηγία 96/92/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και η Οδηγία 98/03/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου. Εν συνεχεία, δημιουργήθηκε η Οδηγία 2003/54/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της Οδηγίας 96/92/ΕΚ, ο Κανονισμός (ΕΚ) 1228/2003 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας, η Οδηγία 2003/55/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 98/30/ΕΚ, ο Κανονισμός (ΕΚ) 1775/2005 περί όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και τέλος η Απόφαση 2003/796/ΕΚ της Επιτροπής, σχετικά με τη σύσταση ευρωπαϊκής ομάδας ρυθμιστικών αρχών για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο. Η τελευταία «δέσμη» μέτρων περιλαμβάνει τον Κανονισμό (ΕΚ) 713/2009 για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των ρυθμιστικών αρχών ενέργειας, τον Κανονισμό (ΕΚ) 714/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του Κανονισμού 1228/2003, τον Κανονισμό (ΕΚ) 715/2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και την κατάργηση του Κανονισμού 1775/2005, την Οδηγία 2009/72/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ και τέλος την Οδηγία 2009/73/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ¹²¹.

Η ενωσιακή νομοθεσία, προβλέπει τις διαδικασίες για τη χορήγηση αδειών, με τις οποίες θα παραχωρούνται τα δικαιώματα των κρατών μελών σε τρίτους, για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων¹²². Η Οδηγία 94/22/ΕΚ, λοιπόν, παραμένει το βασικό νομικό πλαίσιο για τους όρους χορήγησης και χρήσης αυτών των αδειών, παρέχοντας στα κράτη μέλη το δικαίωμα καθορισμού και αδειοδότησης εξόρυξης σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές. Αν και προβλέπονται συγκεκριμένοι τρόποι στις σχετικές διατάξεις, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν δικούς τους τρόπους και διαδικασίες για την παραχώρηση των δικαιωμάτων, τηρώντας, όμως, τις αρχές της Οδηγίας. Επομένως, ο όρος «άδεια» που χρησιμοποιείται στην Οδηγία, θα πρέπει να θεωρείται κάθε νομοθετική, διοικητική ή συμβατική διάταξη ή πράξη, με την οποία οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους εξουσιοδοτούν ένα φορέα να ασκεί, για λογαριασμό του και αναλαμβάνοντας το σχετικό κίνδυνο, το αποκλειστικό δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε μία γεωγραφική περιοχή¹²³. Κατά τις θεσπιζόμενες, λοιπόν, εθνικές διαδικασίες, θα

άλλα ενωσιακά νομοθετήματα, τα οποία ρυθμίζουν διάφορα ζητήματα που προκύπτουν απ' τον τομέα των υδρογονανθράκων.

¹²¹ Φαραντούρης Ν., Δίκαιο υδρογονανθράκων, σελ. 47

¹²² Βλ. ά. 3 της Οδηγίας 94/22/ΕΚ

¹²³ Βλ. ά 1 παρ. 3 της Οδηγίας 94/22/ΕΚ

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0022&from=EL> (Ιούλιος 2019)

πρέπει να τηρείται η αρχή της αμεροληψίας, ώστε οι διαδικασίες παραχώρησης των δικαιωμάτων να είναι ανοικτές σε όλους και να βασίζονται σε αντικειμενικά και εκ των προτέρων γνωστά και δημοσιευμένα κριτήρια. Καθώς, όμως, οι διαδικασίες αυτές αποβλέπουν στην ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος, το κάθε κράτος μέλος μπορεί να θέσει περιορισμούς όσον αφορά τη χορήγηση των σχετικών δικαιωμάτων. Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος, προσδιορίζεται από το αρμόδιο όργανο του κράτους μέλους.¹²⁴ Τέλος, την εποπτεία και τον έλεγχο αυτών των δραστηριοτήτων, αναλαμβάνει το κράτος, διότι πρόκειται για άσκηση της κρατικής εξουσίας και θα πρέπει να πραγματοποιείται με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Πλέον, στην ΕΕ σήμερα πάνω από 90% του πετρελαίου και του 60% του φυσικού αερίου παράγεται μέσω υπεράκτιων εξορυκτικών δραστηριοτήτων, γεγονός που καθιστά τις υπεράκτιες αυτές πηγές, ιδιαίτερα σημαντικές για τη κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της Ευρώπης. Ο ευρωπαϊκός τομέας των υπεράκτιων εργασιών εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, αριθμεί πάνω από 1000 υπεράκτιες εγκαταστάσεις, όπου οι περισσότερες βρίσκονται στη Βόρεια Θάλασσα¹²⁵ ενώ 13 κράτη μέλη της Ένωσης (Ην. Βασίλειο, Ολλανδία, Δανία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Ρουμανία, Βουλγαρία, Πολωνία, Μάλτα και Κύπρος) έχουν ήδη χορηγήσει άδειες αναζήτησης πετρελαίου και φυσικού αερίου στην ανοικτή θάλασσα.¹²⁶

¹²⁴ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 22

¹²⁵ Η γεωγραφική κατανομή των εγκαταστάσεων έχει ως εξής: 486 στο Ην. Βασίλειο, 181 στις Κάτω Χώρες, 123 στην Ιταλία, 61 στη Δανία, 7 στη Ρουμανία, 4 στην Ισπανία, 3 στην Πολωνία, 2 στη Γερμανία, 2 στην Ελλάδα, 2 στην Ιρλανδία και 1 στη Βουλγαρία.

¹²⁶ Μ. Κρητικός, ΕΝΕΡΓΕΙΑ Ναυτιλία και θαλάσσιες μεταφορές, σελ. 107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΩΝ ΕΞΕΔΡΩΝ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι υπεράκτιες γεωτρήσεις αλλά και η μεταφορά υδρογονανθράκων, κυρίως πετρελαιοειδών με πλοία, εγκυμονούν σοβαρούς περιβαλλοντικούς κινδύνους για το θαλάσσιο περιβάλλον. Η φύση των δραστηριοτήτων αυτών είναι τέτοια, ώστε να επιβάλλεται η λήψη σημαντικών προληπτικών μέτρων. Η διαρκώς αυξανόμενη τάση εξόρυξης σε πολύπλοκα θαλάσσια περιβάλλοντα όσον αφορά το βάθος, τη θερμοκρασία και τη πίεση του νερού αλλά και τις καιρικές συνθήκες, έχουν συντελέσει στην αύξηση του βαθμού επικινδυνότητας των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Παρ' όλα αυτά, το διεθνές θεσμικό καθεστώς σχετικά με αυτές, είναι ελλιπές και αποσπασματικό από πλευρά γεωγραφικής αλλά και θεματικής κάλυψης. Βέβαια, η προστασία του θαλάσσιου οικοσυστήματος, όπου είναι ένα ζήτημα το οποίο απαιτεί ενιαία αντιμετώπιση για λόγους εξωνομικούς, η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας ρητώς επιτάσσει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών και προσφέρει ένα αρτιότερο και πληρέστερο πλαίσιο προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος, τόσο σε αποτρεπτικό όσο και σε κατασταλτικό επίπεδο.^{127 128} Η προστασία του περιβάλλοντος, συνιστά υποχρέωση του κράτους, αλλά και δικαίωμα κάθε ανθρώπου, που καθιερώνεται ρητά στο ά. 24 παρ. 1 εδ. 1 Συντ.

Η ανάλυση επικινδυνότητας στις υπεράκτιες εξέδρες εξόρυξης πετρελαίου, είναι απαραίτητη, τόσο για την ασφάλεια των εργαζομένων πάνω σ' αυτήν όσο και για την ασφάλεια της ίδιας της εγκατάστασης και των υποδομών της, ώστε να προλαμβάνονται ατυχήματα που έχουν ως αποτέλεσμα τη θαλάσσια ρύπανση¹²⁹. Οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι, από τις offshore γεωτρήσεις, είναι μεγαλύτεροι για το περιβάλλον απ' ότι στις χερσαίες εγκαταστάσεις. Στα μεγάλα βάθη, η αστάθεια των υποθαλάσσιων ρευμάτων, όπως επίσης και οι ακραίες πιέσεις και θερμοκρασίες που επικρατούν, αποτελούν μεγάλο πρόβλημα για τον υποθαλάσσιο εξοπλισμό¹³⁰. Επίσης, μπορεί να προκληθεί κάποια ατυχηματική ρύπανση, από έκρηξη¹³¹, διαρροή πετρελαίου ή πρόσκρουση

¹²⁷ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 149

¹²⁸ Άρθρα 192 επ. ΣΔΘ

¹²⁹ Ως σημείο αναφοράς για τον ορισμό της έννοιας της ρύπανσης μπορεί να ληφθεί το ά. 2 του Ν. 1650/1986, σύμφωνα με το οποίο ρύπανση είναι «η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων δηλ. κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα ή υλικές ζημιές και γενικά να καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του».

¹³⁰ Churchill-Lowe, The law of the sea (1999) σελ. 371

¹³¹ Στον κόλπο του Μεξικού, επί παραδείγματι, η έκρηξη είχε επιπτώσεις, τόσο οικονομικές για την BP καθώς προκάλεσε ζημία ύψους τουλάχιστον 8 δις δολαρίων, όσο και περιβαλλοντικές. Η πετρελαιοκηλίδα διέρρευε στην περιοχή επί 87 ημέρες και η ποσότητά της αναλογούσε σε 4,9 εκατ.

πλοίου επάνω σε κάποια υπεράκτια εγκατάσταση, με συνέπειες καταστρεπτικές για το θαλάσσιο περιβάλλον σε διασυννοριακό επίπεδο. Οι βασικότερες αιτίες αυτών των καταστροφικών είναι οι καιρικές συνθήκες¹³², ο ανθρώπινος παράγοντας και η έλλειψη συντονισμού των φορέων που συνεργάζονται¹³³. Ακόμα και οι εργασίες για την εγκατάσταση ή την απομάκρυνση των υπεράκτιων εξέδρων έχουν επίδραση στο περιβάλλον. Τέτοια ατυχήματα, έχουν τεράστιες επιπτώσεις, πρώτον στο θαλάσσιο περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής, δεύτερον στην υπεράκτια οικονομική δραστηριότητα και τρίτον γενικότερα στη πετρελαϊκή βιομηχανία. Η εγκατάσταση υπεράκτιων εξεδρών εξόρυξης πετρελαίου, μπορεί να είναι ανεπιθύμητες ενέργειες σε ορισμένες περιοχές, διότι οι πολίτες σκέφτονται τον κίνδυνο ρύπανσης που θα υποβαθμίσει οικολογικώς το τοπικό περιβάλλον και θα προκαλέσει ανισορροπίες στο οικοσύστημα. Σκοπός, λοιπόν, του κράτους είναι να επιφέρει μια ισορροπία ανάμεσα στα συμφέροντα των τοπικών κοινωνιών και της ικανοποίησης του γενικότερου δημοσίου συμφέροντος που θα προκύψει από την εξόρυξη υδρογονανθράκων, καθώς είναι προφανή τα οφέλη για την εθνική οικονομία. Αυτό επιτυγχάνεται, με την άσκηση του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους επί αυτών των δραστηριοτήτων, τη θέσπιση αποτελεσματικής νομοθεσίας, την επιβολή υποχρέωσης εκ μέρους των αναδόχων εκ των προτέρων λήψης όλων των απαραίτητων μέτρων για τη προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και την άσκηση αποτελεσματικής εποπτείας για τη τήρηση των περιβαλλοντικών όρων κατά τη διάρκεια των σχετικών εργασιών.¹³⁴ Ο επενδυτής βέβαια απ' την πλευρά του, έχει κάθε λόγο να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα και να σέβεται τους κανόνες που θεσπίζονται από τη σχετική νομοθεσία διότι το κόστος της πρόληψης είναι ιδιαίτερα χαμηλό σε σχέση με αυτό που θα πρέπει να καταβάλει σε περίπτωση περιβαλλοντικού ατυχήματος.

3.1 ΣΟΒΑΡΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ ΣΕ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Το ιστορικό συμβάντων δείχνει ότι τουλάχιστον 14 μείζονα ατυχήματα (τα οποία περιελάμβαναν ανατινάξεις πωμάτων φρεάτων και ολική απώλεια εξεδρών παραγωγής) έχουν σημειωθεί σε υπεράκτιες εγκαταστάσεις ανά τον κόσμο. Πιο συγκεκριμένα:

Στις 3 Ιουνίου 1979, η εξερευνητική πετρελαιοπηγή **Ixtoc 1** (σχήμα 5) (η οποία λειτουργούσε από την κρατική πετρελαϊκή εταιρεία Pemex του Μεξικού), που βρίσκεται 80 χιλιόμετρα (50 μίλια) από την ακτή του Κόλπου του Μεξικού, υπέστη έκρηξη με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μία από τις μεγαλύτερες πετρελαιοκηλίδες. Για να σταματήσει τη διαρροή, η Pemex, χρειάστηκε περισσότερο από εννέα μήνες, κατά τη διάρκεια των οποίων, σχεδόν 3,3 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου είχαν βυθιστεί στη θάλασσα.¹³⁵

Βαρέλια πετρελαίου. Το μέγεθος της έφτασε στα 180,000 χιλ., όσο δηλαδή είναι η πολιτεία της Οκλαχόμα. Επίσης είχαμε και ανθρώπινες απώλειες, καθώς σκοτώθηκαν 11 εργαζόμενοι.

¹³² Π.χ ο κόλπος του Μεξικού, πλήττεται συνχώς με τυφώνες οι οποίοι μπορούν να προκαλέσουν σοβαρές ζημιές στη πλωτή εξέδρα.

¹³³ Evans, Marine policy - Control of maritime Pollution Generated by offshore oil and gas exploration and exploitation (1986) σελ.258

¹³⁴ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 147

¹³⁵ <http://www.bbc.com/news/10307105> (Ιουλ. 2018)

Σχήμα 5

Στις 6 Ιουλίου 1988, μία έκρηξη και οι προκύπτουσες πυρκαγιές πετρελαίου και φυσικού αερίου, κατέστρεψαν τον πετρελαιοαγωγό **Alpha** (Σχήμα 6) (ο οποίος λειτουργούσε από την Occidental Petroleum), σκοτώνοντας 167 άτομα, συμπεριλαμβανομένων δύο πληρώματος ενός σκάφους διάσωσης, ενώ τριάντα σώματα δεν ανακτήθηκαν ποτέ. Το γεγονός συνέβει, στη Βόρειο Θάλασσα, περίπου 120 μίλια (190 χλμ.) Βορειοανατολικά του Aberdeen της Σκωτίας. Κατά τη στιγμή της καταστροφής, η πλατφόρμα αυτή αντιπροσώπευε περίπου το 10% της παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Βόρειο Θάλασσα και το ατύχημα είναι η χειρότερη θαλάσσια καταστροφή στην ανοιχτή θάλασσα, όσον αφορά τις απώλειες ζώων και τον αντίκτυπο της βιομηχανίας. Η συνολική ασφαλιστική ζημία, ήταν περίπου 3,4 δισ. δολάρια, καθιστώντας την μία από τις πιο δαπανηρές ανθρωπογενείς καταστροφές¹³⁶.

Σχήμα 6

Στις 21 Αυγούστου 2009, προκλήθηκε έκρηξη στη πετρελαιοπηγή της **Montara** (Σχήμα 7), η οποία λειτουργεί από την PTTEP Australasia (PTTEPAA)¹³⁷. Το συμβάν, σημειώθηκε στη Θάλασσα του Τίμορ μεταξύ Ινδονησίας και Αυστραλίας. Αυτό, είχε ως συνέπεια τη δημιουργία μίας πετρελαιοκηλίδας από τη διαρροή πετρελαίου και φυσικού αερίου, η οποία συνέχισε να διαρρέει συνολικά 74 μέρες¹³⁸.

¹³⁶ <https://www.theguardian.com/business/2013/jul/04/piper-alpha-disaster-167-oil-rig> (Ιουλ. 2018)

¹³⁷ Το εργοστάσιο West Atlas ανήκει στο Νορβηγικό-Bermudan Seadrill και λειτουργεί από την PTTEP Australasia

¹³⁸ http://www.amsa.gov.au/forms-and-publications/Publications/Montara_IAT_Report.pdf (Αυγ. 2018)

Σχήμα 7

Στις 20 Απριλίου 2010, σημειώθηκε έκρηξη στην πλατφόρμα εξόρυξης **Deepwater Horizon** της βρετανικής πετρελαϊκής εταιρείας BP (Σχήμα 8), που βρισκόταν στα ανοικτά της Νέας Ορλεάνης. Αυτή, είχε ως αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 11 εργαζόμενοι, ενώ η πετρελαιοκηλίδα που δημιουργήθηκε, διέρρεε στη περιοχή 87 μέρες. Σύμφωνα, με την αμερικανική κυβέρνηση, οι εκτιμώμενες ζημιές απ' το πετρέλαιο που διέρευσε ήταν 4,9 εκατομμύρια βαρέλια. Ο μηχανισμός αυτόματου σφραγίσματος, της υποβρύχιας πετρελαιοπηγής «Μακόντο», σε βάθος 1.500 μέτρων, δεν λειτούργησε, με επακόλουθο την έκρηξη ενός φρεατίου που υπήρχε στην εξέδρα. Η εξέδρα, λειτουργούσε υπό τη σημαία ευκαιρίας των Νήσων Μάρσαλ και από το 2008 μέχρι το Σεπτέμβριο του 2013 ήταν ναυλωμένη από την BP. Με την συγκεκριμένη εξέδρα, είχε γίνει η μεγαλύτερη γεώτρηση πετρελαίου, σε βάθος 10,000 μέτρων.¹³⁹ Το 2015, έπειτα από 5 χρόνια δικαστικού αγώνα, η BP συμφώνησε να πληρώσει σχεδόν 17 δις ευρώ, ώστε να διευθετήσει την υπόθεση της πετρελαιοκηλίδας του Deepwater Horizon, για τις περιβαλλοντικές ζημιές που προκάλεσε.¹⁴⁰

¹³⁹ <https://www.britannica.com/event/Deepwater-Horizon-oil-spill-of-2010> (Ιουλ. 2018)

¹⁴⁰ <http://www.naftemporiki.gr/story/974530/dieuthetithike-i-dikastiki-upothesi-gia-tin-petrelaiokilida-deepwater-horizon> (Ιουλ. 2018)

Σχήμα 8

3.2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΙΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η μείζων ασφάλεια του περιβάλλοντος, ιδίως μετά τα ατυχήματα που προκάλεσαν ρύπανση σε διάφορα θαλάσσια σημεία του πλανήτη, οδήγησαν στη θέσπιση αυστηρότερων κανόνων για τη προστασία του υπεράκτιου περιβάλλοντος. Η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας 1982, αποτελεί ένα αρτιότερο και πληρέστερο νομοθέτημα για τη προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος, τόσο σε προληπτικό όσο και σε κατασταλτικό επίπεδο. Για να γίνει, όμως, αυτό με αποτελεσματικό τρόπο, θα πρέπει να ενωθεί με την εσωτερική έννομη τάξη του κράτους μέρους και να ληφθούν τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα για την αποτροπή της ρύπανσης του θαλασσίου περιβάλλοντος. Η ποιότητα και ο αριθμός των παραπάνω μέτρων, συνεκτιμάται κατά τη στάθμιση της ευθύνης τους, σε περίπτωση που επέλθει ο περιβαλλοντικός κίνδυνος. Στην εσωτερική, λοιπόν, έννομη τάξη των παράκτιων κρατών, περιλαμβάνονται αυτοτελείς εθνικοί νόμοι, ρυθμίσεις ενωσιακού δικαίου (Οδηγίες, Κανονισμοί) ενώ αυτά ασκούν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα με βάση τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ.¹⁴¹

¹⁴¹ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 149

3.2.1 Η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος κατά το διεθνές νομικό πλαίσιο

Παρόλο, που η ρύπανση από δραστηριότητες στο βυθό και στο υπέδαφος αυτού, περιλαμβάνεται ως πηγή ρύπανσης σε διάφορα διεθνή κείμενα, το διεθνές θεσμικό καθεστώς για την υπεράκτια εξόρυξη πετρελαϊκών υδρογονανθράκων είναι ελλιπές και αποσπασματικό.¹⁴² Παράλληλα, απουσιάζουν οι αποτελεσματικοί εκείνοι μηχανισμοί διαρκούς ανανέωσης και εξειδίκευσης του σχετικού νομοθετικού πλαισίου αλλά και επιθεώρησης και εφαρμογής των κανόνων του. Στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, δεν έχει θεσπιστεί κάποια συμφωνία ούτε έχει υιοθετηθεί κάποιο δεσμευτικό νομικό πλαίσιο, το οποίο και να αναφέρεται ή να εισάγει ρυθμίσεις που να αφορούν ειδικά και αποκλειστικά τις υπεράκτιες δραστηριότητες εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Όμως, συγκεκριμένες Συμβάσεις-Πλαίσιο κάνουν ρητή αναφορά στις εξορυκτικές δραστηριότητες. Η πρώτη χρονικά, είναι η Σύμβαση της Γενεύης 1958 για την Υφαλοκρηπίδα (Convention on the Continental Shelf)¹⁴³, η οποία προβλέπει τη χάραξη και τον καθορισμό ζωνών ασφαλείας περιμετρικά των συγκεκριμένων εξορυκτικών εγκαταστάσεων¹⁴⁴. Επιπλέον, η Διεθνής Σύμβαση της Θάλασσας προβλέπει ότι τα Κράτη διατηρούν το κυριαρχικό τους δικαίωμα να εκμεταλευτούν όσες πλουτοπαραγωγικές πηγές και φυσικούς πόρους εντοπίζονται εντός της υφαλοκρηπίδας τους, εφαρμόζοντας παράλληλα τις εθνικές περιβαλλοντικές νόρμες που αφορούν της προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Τα Κράτη πρέπει να ελαχιστοποιήσουν την εναπόθεση στη θάλασσα τμημάτων υπεράκτιων δραστηριοτήτων, να θεσπίζουν μέτρα για την πρόληψη ατυχημάτων και την αντιμετώπιση έκτακτων συνθηκών και να ρυθμίζουν το σχεδιασμό, την κατασκευή, τη λειτουργία και τη στελέχωσή τους. Η Σύμβαση επιβάλλει διεθνούς δικαίου υποχρεώσεις στα συμβαλλόμενα μέρη για την πρόληψη της ρύπανσης, περιλαμβανομένων των εξεδρών άντλησης πετρελαίου και ορίζει ότι τα Κράτη πρέπει να διασφαλίσουν την ύπαρξη μηχανισμών αποζημίωσης και αποκατάστασης της ζημίας, σε περίπτωση μόλυνσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Περαιτέρω, η Διεθνής Σύμβαση για την Πρόληψη της Ρύπανσης που προέρχεται από Πλοία (MARPOL 73/78),¹⁴⁵ στοχεύει στον έλεγχο της ρύπανσης που προέρχεται από κινητά οχήματα. Η Σύμβαση, αυτή, περιέχει έναν ευρύ ορισμό της έννοιας ‘‘πλοίο’’, το οποίο δύναται να περιλαμβάνει σταθερές ή πλωτές πλατφόρμες και δεν θεωρείται άμεσα εφαρμοστέα στις περιπτώσεις όπου η θαλάσσια ρύπανση προέρχεται άμεσα από υπεράκτιες δραστηριότητες. Απόβλητα και χημικά κατάλοιπα που προέρχονται από πλατφόρμες άντλησης, υπάγονται στο πεδίο του διεθνούς αυτού κειμένου. Οι κανόνες που θέτει η Σύμβαση για την ρύπανση στις υπεράκτιες εγκαταστάσεις, είναι αυστηρότεροι σε σχέση με τα θαλάσσια οχήματα, περιορίζοντας την ποσότητα του πετρελαίου που επιτρέπεται να διοχετευτεί στη θάλασσα μέσω των νερών και υποχρεώνοντας τις χώρες που διαθέτουν λιμάνια να δημιουργήσουν τις απαραίτητες εγκαταστάσεις και υποδομές ώστε το νερό να φιλτράρεται πριν καταλήξει στη

¹⁴² Μ. Κρητικός, ΕΝΕΡΓΕΙΑ ναυτιλία και θαλάσσιες μεταφορές, σελ. 109

¹⁴³ Convention on the Continental Shelf, υπεγράφη στις 29 Απριλίου 1958 στη Γενεύη και τέθηκε σε ισχύ στις 10 Ιουνίου 1964.

¹⁴⁴ Φαραντούρης - Χασάπης, Δίκαιο των Υδρογονανθράκων, σελ. 536 επ.

¹⁴⁵ International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto, done at 17 February 1973 and entered into force on 2 October 1983.

θαλασσα. Επιπρόσθετα, η Σύμβαση OSPAR¹⁴⁶ χρησιμοποιεί διαφορετικές προσεγγίσεις για διαφορετικές πηγές ρύπανσης (ρύπανση από χερσαίες πηγές, από υπεράκτιες δραστηριότητες κλπ), με αποτέλεσμα οι ίδιες ουσίες να ρυθμίζονται διαφορετικά, ανάλογα με το πώς προσεγγίζεται το θαλάσσιο περιβάλλον.¹⁴⁷ Στη Σύμβαση κατέστη σαφές ότι, παρόλο που η ατυχηματική ρύπανση μπορεί να έχει ανεπανόρθωτα αποτελέσματα, τη μεγαλύτερη απειλή εγκυμονεί η λειτουργική ρύπανση από δεξαμενόπλοια. Η Σύμβαση δεν ρυθμίζει μόνο την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης από πετρέλαιο, αλλά στα Παραρτήματά της ενσωματώνει και άλλες πηγές ρύπανσης που προέρχονται από πλοία και απειλούν το θαλάσσιο και ατμοσφαιρικό περιβάλλον. Στην Ελλάδα η Σύμβαση κυρώθηκε με τον Νόμο 1269/1982. Οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις κυρώθηκαν με τα Προεδρικά Διατάγματα 404/1986, 254/1989 και 46/1992.

Η Σύμβαση του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS)¹⁴⁸, υπογράφηκε το 1982 και αποτελεί τον κορμό του διεθνούς δικαίου και των πολιτικών που αφορούν το θαλάσσιο περιβάλλον, καθώς λειτουργεί ως πλαίσιο για την ανάπτυξη του θαλάσσιου δικαίου σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο. Η εν λόγω Σύμβαση, απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη να αποτρέψουν, να ελέγξουν ή να μειώσουν τη θαλάσσια ρύπανση και να διατηρήσουν ζωντανούς τους θαλάσσιους οργανισμούς και να τους διαχειριστούν καταλλήλως¹⁴⁹. Η Σύμβαση, κατοχυρώνει την αρχή της ενημέρωσης και της πληροφόρησης, σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από επικίνδυνα φυσικά φαινόμενα ή δραστηριότητες. Βασική αρχή της Σύμβασης, είναι η οριζόμενη στο άρθρο **235 αρχή** της ευθύνης, η οποία έχει ως αφητηρία την αρχή <<sic utere tuo ut alienum non laedas>>, δηλαδή την υποχρέωση των κρατών να χρησιμοποιούν το έδαφός τους, χωρίς να βλάπτονται τα δικαιώματα τρίτων, ώστε στην αντίθετη περίπτωση ο υπαίτιος να αναγνωρίζει και να επωμίζεται την ευθύνη του και να αποζημιώνει το άλλο μέρος για την προκληθείσα βλάβη¹⁵⁰. Ουσιαστικά, το άρθρο αυτό, αναγνωρίζει ότι τα κράτη έχουν την ευθύνη να εκπληρώνουν τις διεθνείς τους υποχρεώσεις όσον αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος και να θεσπίζουν την κατάλληλη νομοθεσία, με την οποία να εξασφαλίζεται η αποζημίωση ή η αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούνται από τη ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος από φυσικά ή νομικά πρόσωπα¹⁵¹.

Έτερη, θεμελιώδης αρχή, αυτής της Σύμβασης είναι <<ο ρυπαίνων πληρώνει>>, που κατοχυρώνεται στα **άρθρα 229 και 230** και ορίζει ότι η ευθύνη και το κόστος των περιβαλλοντικών ζημιών πρέπει να αναλαμβάνονται από τον ρυπαίνοντα και όχι από την ολότητα. Τέλος, σύμφωνα με το **άρθρο 211** της Σύμβασης, τα κράτη οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ τους στο πλαίσιο λειτουργίας του αρμόδιου διεθνούς οργανισμού και να υιοθετούν τους απαραίτητους διεθνείς κανόνες για την πρόληψη και

¹⁴⁶ Convention for the Protection of the marine Environment of the North-East Atlantic, done on 22 September 1992 and entered into force on 25 March 1998

¹⁴⁷ Μ. Κρητικός, ΕΝΕΡΓΕΙΑ ναυτιλία και θαλάσσιες μεταφορές, σελ. 111

¹⁴⁸ «κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του μέρους XI της Σύμβασης» (ΦΕΚ Α' 136/1995)

¹⁴⁹ Άρθρα 192 και 193 ΣΔΘ

¹⁵⁰ Φαραντούρης - Αθανασοπούλου, Δίκαιο των Υδρογονανθράκων, σελ. 209 επ.

¹⁵¹ Τσάλτας Ι.Γ. (2003), Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, Τόμος Δεύτερος, Εκδόσεις Σιδέρης, σ. 110.

αντιμετώπιση της ρύπανσης από τα πλοία, ενώ συγχρόνως τα παράκτια κράτη μπορούν να θεσπίζουν περιβαλλοντική νομοθεσία, κατ' εφαρμογή της διεθνούς νομοθεσίας, σε περίπτωση που οι διεθνείς κανόνες δεν μπορούν να εφαρμοστούν.

Τα τελευταία χρόνια, το ζήτημα ασφάλειας, ποιότητας και προστασίας του περιβάλλοντος, είναι μείζονος προστασίας. Προς αυτή την κατεύθυνση προσανατολίστηκε και ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΙΜΟ)¹⁵², ο οποίος στη Διάσκεψη του 1993, οδήγησε στην καθιέρωση ενός διεθνούς προτύπου για την ασφαλή λειτουργία των πλοίων. Ο ISM CODE, είναι ουσιαστικά ένα σύστημα ελέγχου της ποιότητας που αναπτύχθηκε από το Πρότυπο Διαχείρισης της Ποιότητας του ISO 9002 και έχει σαν στόχο την ασφάλεια στη θάλασσα, την πρόληψη ανθρώπινων τραυματισμών ή απωλειών ζωής και την αποφυγή ζημίας στο περιβάλλον και στις περιουσίες. Η Αμερικανική νομοθεσία OPA 1990, προβλέπει ένα συγκεκριμένο σχέδιο για τα δεξαμενόπλοια και καθιστά υποχρεωτική την εφαρμογή των διπλών περιβλημάτων ασφαλείας (double hull) ή/και των διπύθμενων ασφαλείας (double bottom) για όλα τα νέα δεξαμενόπλοια που καταπλέουν σε περιοχές δικαιοδοσίας των ΗΠΑ λ.χ. αιγιαλίτιδα ζώνη και ΑΟΖ.

Επιγραμματικά, παρά την απουσία ενός εξειδικευμένου νομοθετικού πλαισίου σε διεθνές επίπεδο για τις υπεράκτιες εξορυκτικές δραστηριότητες, μια σειρά διεθνών Συνθηκών-Πλαίσιο προσφέρουν πολύτιμα εργαλεία για τη χωροθέτηση και θέτουν τις βάσεις για την περαιτέρω εξειδίκευση συγκεκριμένων παραμέτρων λειτουργίας των εγκαταστάσεων αυτών. Ωστόσο, η αναλογική και, ενδεχομένως, διασταλτική ερμηνεία των διατάξεων αυτών δεν μπορεί να καλύψει τα κενά που προκύπτουν από την έλλειψη ενός εξειδικευμένου και στοχευμένου νομικού κειμένου που θα εισάγει λεπτομερείς υποχρεώσεις και θα περιέχει συγκεκριμένες προβλέψεις για τη ρύθμιση μιας ευρείας σωρείας θεμάτων, που σχετίζονται με τη λειτουργία και την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορυκτικών δραστηριοτήτων. Ο περιφερειακός χαρακτήρας της υπερεθνικής νομοθετικής παραγωγής, η μικρή γεωγραφική διασπορά και η έλλειψη θεσποποιημένων ομάδων εργασίας, φαίνεται ότι μειώνει την ισχύ, την εφαρμοσιμότητα και το κανονιστικό αποτύπωμα των σχετικών διεθνών κανόνων.

Τα Κράτη, ακόμη, συνήψαν μεταξύ τους διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις για τη ρύθμιση του ζητήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η **Συμφωνία Ευθύνης για Υπεράκτια Ρύπανση**¹⁵³, η οποία εφαρμόζεται στις υπεράκτιες εγκαταστάσεις από τις οποίες προκύπτει κίνδυνος διαρροής πετρελαίου, σε Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Μεγάλη Βρετανία, Γροιλανδία, ενώ αποκλείονται περιοχές της Μεσογείου. Το περιεχόμενο της συμφωνίας έχει ως εξής: τα μέλη έχουν αντικειμενική ευθύνη για ζημιές από πετρελαϊκή ρύπανση υδρογονανθρακικών δραστηριοτήτων με όριο ευθύνης 250 εκ. δολάρια ανά ατύχημα, ενώ πρέπει να αποδείξουν ότι έχουν την ικανότητα να ανταποκριθούν οικονομικά στην ευθύνη που αναλαμβάνουν μέσω της συμφωνίας. Σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή αδυναμίας αποζημίωσης ενός μέλους, τα υπόλοιπα μέρη συνεισφέρουν ανάλογα με τον αριθμό των υπεράκτιων εγκαταστάσεων που εκμεταλλεύονται τη δεδομένη χρονική στιγμή του ατυχήματος.

¹⁵² IMO Convention 1948

¹⁵³ Offshore Pollution Liability Agreement -OPOL

3.2.2 Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων κατά το ενωσιακό δίκαιο

Τόσο στην Ευρώπη όσο και εκτός των συνόρων της, κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη μιας διατομεακής, ενοποιημένης και ολιστικής προσέγγισης, όσον αφορά τη διαχείριση των ζητημάτων που αφορούν τη θάλασσα και την προστασία της. Η ενοποιημένη προσέγγιση για τη θαλάσσια πολιτική, αποτυπώνεται στο κέντρο της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Γαλάζια Βίβλος) που πρότεινε η Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2007. Απώτερος στόχος, της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής, είναι η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την αειφόρο χρήση και εκμετάλλευση των ωκεανών και των θαλασσών, η παροχή υψηλής ποιότητας ζωής στις παράκτιες περιοχές αλλά και η ανάπτυξη των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και τομέων με τρόπο που δεν θα προκαλεί την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Προς τούτους, η Επιτροπή θέσπισε μια στρατηγική για το θαλάσσιο περιβάλλον, η οποία αποτελεί περιβαλλοντικό πυλώνα της θαλάσσιας πολιτικής και συγκεκριμένα ορίζεται ότι μέχρι το 2021 πρέπει η κατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντος να είναι η καλύτερη δυνατή, γεγονός που μπορεί να επιτευχθεί αν υπάρχει λεπτομερής αξιολόγηση της κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Στο επίκεντρο της νέας θαλάσσιας πολιτικής, πρέπει να βρίσκεται η αμοιβαία κατανόηση και η κοινή θεώρηση όλων των ιθυνόντων και πρωταγωνιστών που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τους ωκεανούς και τις θάλασσες και κατ' επέκταση κρίνεται αναγκαίο να συνδεθούν οι διάφορες πολιτικές μεταξύ τους, ώστε να επιτευχθεί ο κοινός στόχος της οικονομικής ανάπτυξης με τρόπο αειφόρο. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, προσπαθεί να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, ώστε τόσο οι κυβερνήσεις να συνεργάζονται μεταξύ τους για την αντιμετώπιση του φαινομένου της θαλάσσιας ρύπανσης όσο και ο εκάστοτε υπεύθυνος πρόκλησης ρύπανσης, να αναλαμβάνει τις ευθύνες του με κάθε κόστος.

Η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), έχει ως στόχο να διατηρήσει, προστατεύσει και βελτιώσει τη ποιότητα του περιβάλλοντος. Κάθε δράση εντός του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα πρέπει να διέπεται από την αρχή της προφύλαξης και τις αρχές της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, όπως επίσης και από την αρχή ότι «ο ρυπαίνων πληρώνει»¹⁵⁴. Ο ευρωπαίος νομοθέτης προβλέπει¹⁵⁵ τη δυνατότητα να επιβάλλουν τα κράτη μέλη, προϋποθέσεις και απαιτήσεις για την άσκηση των δραστηριοτήτων, σχετικά με τη προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Η εν λόγω πρόβλεψη, σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες προβλέψεις του ενωσιακού δικαίου για τη προστασία του περιβάλλοντος, δίνει τη δυνατότητα στον εθνικό νομοθέτη και στα αρμόδια διοικητικά δικαστήρια, να θεσπίσουν επιμέρους κανόνες δικαίου για τη περιβαλλοντική διαχείριση των χώρων διεξαγωγής των σχετικών εργασιών. Παραμένει, λοιπόν, εν πολλοίς εις χείρας των εθνικών κυβερνήσεων και διέπεται από την εθνική νομοθεσία των κρατών μελών. Σύμφωνα με το άρθρο 4 ΣΛΕΕ, η πολιτική περιβάλλοντος αποτελεί και αυτή, όπως και η ενέργεια, τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας της ΕΕ και των κρατών

¹⁵⁴ Προοίμιο της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12-6-2013

¹⁵⁵ Άρθρο 6 παρ. 2 της Οδηγίας 94/22/ΕΚ

μελών¹⁵⁶. Η πολιτική περιβάλλοντος τέμνεται με αυτή της ενέργειας στο άρθρο 194 ΣΛΕΕ, το οποίο ανάγει την απαίτηση για προστασία του περιβάλλοντος σε βασική συνιστώσα της ενεργειακής πολιτικής της Ένωσης με στόχο, εκτός από τη διασφάλιση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και του ενεργειακού εφοδιασμού, την προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και την εξοικονόμηση ενέργειας, την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών και τη βέλτιστη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων (άρθρο 195 παρ. 1 στοιχ. γ')¹⁵⁷.

Σε ενωσιακό επίπεδο, η μέριμνα για το περιβάλλον, από υπεράκτιες δραστηριότητες στον τομέα των υδρογονανθράκων, συμπληρώνεται από ένα ειδικό πλέγμα διεξοδικής προσπάθειας που απαρτίζεται από Οδηγίες. Η πρώτη Οδηγία που εκδόθηκε σχετικά με την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ήταν η 76/464/ΕΟΚ της 4.5.1976 περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας. Εν συνεχεία εκδόθηκε η Απόφαση 81/420/ΕΟΚ της 19ης Μαΐου 1981 για τη σύναψη πρωτοκόλλου για τη συνεργασία στην καταπολέμηση της ρύπανσης της Μεσογείου Θάλασσης από υδρογονάνθρακες και άλλες επιβλαβείς ουσίες σε κρίσιμες καταστάσεις, καθώς και η απόφαση 81/971/ΕΟΚ περί καθιέρωσης ενός κοινοτικού συστήματος πληροφόρησης για τον έλεγχο και τη μείωση της ρυπάνσεως που προξενεί η απόρριψη υδρογονανθράκων στη θάλασσα. Ακόμη, εκδόθηκε η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ¹⁵⁸ για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων¹⁵⁹ και η Οδηγία 86/85/ΕΟΚ η οποία αφορούσε την καθιέρωση κοινοτικού συστήματος πληροφόρησης για τον έλεγχο και τη μείωση της ρύπανσης που προξενεί η απόρριψη υδρογονανθράκων και άλλων επικίνδυνων ουσιών στη θάλασσα, η οποία τροποποιήθηκε με την Απόφαση 88/346/ΕΟΚ της 16.6.1988. Η Οδηγία 92/43/ΕΚ αφορά τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας ενώ η Οδηγία 92/91/ΕΟΚ¹⁶⁰, τις ελάχιστες προδιαγραφές για τη βελτίωση της προστασίας, της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων στις εξορυκτικές δια γεωτρήσεων βιομηχανίες. Με την Οδηγία 1999/32/ΕΚ ρυθμίστηκε η μείωση της περιεκτικότητας ορισμένων υγρών καυσίμων σε θείο, ώστε να επέλθει η μείωση των εκπομπών των οξειδίων του θείου που προέρχονται από την καύση ορισμένων υγρών καυσίμων, προκειμένου να μειωθούν οι επιβλαβείς επιδράσεις στον άνθρωπο και το περιβάλλον. Παράλληλα, η Οδηγία 2000/59/ΕΚ σχετικά με τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου αποσκοπεί στην εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης MARPOL 73/78¹⁶¹ όσον αφορά στους σταθμούς υποδοχής στα λιμάνια της Ε.Ε. με στόχο τη βελτίωση της διαθεσιμότητας και χρήσης των ευκολιών υποδοχής τους για την ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος. Τέλος, κομβική ήταν η Οδηγία 2004/35/ΕΚ¹⁶² της 21ης Απριλίου 2004, η οποία αφορούσε την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας και με την οποία υιοθετήθηκε η αρχή <<ο ρυπαίνων πληρώνει>>. Με τη συγκεκριμένη

¹⁵⁶ Φαραντούρης Ν., Δίκαιο υδρογονανθράκων, σελ. 48

¹⁵⁷ Κρεμλής Γ. (2009), Ενέργεια και Περιβάλλον, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, σελ. 677 επ.

¹⁵⁸ Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον ΕΕ L 175 της 5/7/1985, σ. 40 έως 48

¹⁵⁹ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 151

¹⁶⁰ ΕΕ L 348 της 28.11.1992, σ. 9 έως 24

¹⁶¹ International Convention for the Prevention of pollution from ships, 1973, as modified by the Protocol of 1978 relating thereto, done at 17 February 1973 and entered into force on 2 October 1983

¹⁶² ΕΕ L 143 της 30.4.2004, σ. 56 έως 75

Οδηγία δεν παρέχεται δικαίωμα αποζημίωσης σε ιδιώτες, ακόμη κι αν υπέστησαν ζημία σε έννομα αγαθά τους, αλλά την οποία αποζημίωση θα την αναζητήσουν από τις διατάξεις των εθνικών νομοθεσιών τους¹⁶³ ¹⁶⁴. Η εν λόγω Οδηγία ενσωματώθηκε στο εθνικό μας δίκαιο με το ΠΔ 148/2009. Η νομική φύση της περιβαλλοντικής ευθύνης του ΠΔ, προσδιορίζεται με βάση τις νόμιμες προϋποθέσεις για τη θεμελίωσή της. Για τη θεμελίωσή της, πρέπει να συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) ρυπογόνος δραστηριότητα, β) περιβαλλοντική ζημία ή άμεση απειλή τέτοιας ζημίας, γ) κόστος διαχείρισης της περιβαλλοντικής ζημίας ή της απειλής της με τη λήψη μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης και δ) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των στοιχείων α' - β' και β' - γ'. Σύμφωνα με το ΠΔ, ως περιβαλλοντική ζημία ορίζεται η ζημία σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους (ζημία της βιοποικιλότητας), ήτοι οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη διαφύλαξη της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης αυτών των οικοτόπων ή ειδών¹⁶⁵. Τέλος, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το πρωτόκολλο προσχώρησης για τη προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση που προκαλείται από τις εξορυκτικές δραστηριότητες στον θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του¹⁶⁶.

Πρόσφατα, με τον Ν. 4409/2016¹⁶⁷ (Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων), ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία η κοινοτική Οδηγία 2013/30/ΕΕ¹⁶⁸, η οποία ήταν αποτέλεσμα σε πολύ μεγάλο βαθμό του ατυχήματος στον Κόλπο του Μεξικού και γενικά των τελευταίων ατυχημάτων και συμπληρώνει το υφιστάμενο ρυθμιστικό πλαίσιο για τη προστασία του υπεράκτιου περιβάλλοντος. Η Οδηγία τάσσει σαφείς κανόνες που συνιστούν επί της ουσίας νέα ειδική νομοθεσία για τις υπεράκτιες δραστηριότητες που καλύπτει ολόκληρο τον κύκλο ζωής των πάσης φύσεως δραστηριοτήτων έρευνας και παραγωγής, από τον σχεδιασμό μέχρι την τελική απομάκρυνση των σχετικών εγκαταστάσεων και την αποκατάσταση της προκληθείσας οικολογικής ζημιάς και ισχύει για τις εκμεταλλεύσεις τόσο σε σταθερές όσο και σε κινητές εγκαταστάσεις¹⁶⁹. Η Οδηγία αυτή, προτρέπει τα κράτη μέλη της ΕΕ να συνεργαστούν ή να λάβουν και μεμονωμένα, νομοθετικά μέτρα εποπτείας των φορέων εκμετάλλευσης, των υπεράκτιων εγκαταστάσεων υδρογονανθράκων και οφείλουν να ανταλλάσσουν συνεχώς τεχνογνωσίες και κάθε είδους πληροφόρηση, ώστε να εντοπίσουν τις βέλτιστες πρακτικές του τομέα αυτού. Στο πρώτο άρθρο της, τίθεται ως στόχος ο καθορισμός των ελάχιστων απαιτήσεων για τη πρόληψη και μείωση των σοβαρών ατυχημάτων, κατά τη διάρκεια υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και τον περιορισμό των συνεπειών τέτοιων ατυχημάτων¹⁷⁰. Οι αδειοδοτούμενες εταιρείες γεωτρήσεων αλλά και τα κράτη, υποχρεούνται να διαθέτουν έτοιμο σχέδιο και συστήματα για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών και ατυχημάτων. Όσον, αφορά, το σύστημα της

¹⁶³ Βλ. Δακορώνια, Ενέργεια και Δίκαιο, 2005, σ. 44 επ.

¹⁶⁴ Φαραντούρης – Κοσμίδης, Δίκαιο Υδρογονανθράκων, σελ. 506 επ.

¹⁶⁵ Φαραντούρης – Χασάπης, Δίκαιο Υδρογονανθράκων, σελ. 510 επ.

¹⁶⁶ Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, σελ. 151

¹⁶⁷ Ν. 4409/2016 (ΦΕΚ Α 136 - 28.07.2016)

¹⁶⁸ <http://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2016/02/Odigia.pdf> (Αυγ. 2018)

¹⁶⁹ Κρητικό σε: Φαραντούρη (επιμ.), Ενέργεια, Ναυτιλία και Θαλάσσιες Μεταφορές, σ. 81 επ.

¹⁷⁰ Φαραντούρης – Αθανασοπούλου, Δίκαιο Υδρογονανθράκων, σελ. 213 επ.

αστικής ευθύνης από τη περιβαλλοντική ρύπανση, έχει θεσπιστεί η υποχρεωτική ασφάλιση. Με τις διατάξεις αυτές, θεσπίζεται ένα αποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο που πρέπει να ακολουθήσουν τα κράτη μέλη, ώστε να προλαμβάνουν σοβαρά ατυχήματα που προέρχονται από τις υπεράκτιες εργασίες εκμετάλλευσης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων. Επίσης, τίθενται κανόνες που διέπουν την προετοιμασία και την εκτέλεση υπεράκτιων εργασιών στον συγκεκριμένο τομέα, εισάγεται η ειδική πολιτική πρόληψης και προβλέπονται διαδικασίες σχετικά με την ετοιμότητα και την αντιμετώπιση έκτακτων καταστάσεων. Βέβαια, ο ευρωπαϊός νομοθέτης, προκειμένου να μην υπάρξει υπερβολή και καταχρηστικότητα, με την ευκαιρία της λήψης των κατάλληλων εθνικών μέτρων, στο πλαίσιο της μεταφοράς των διατάξεων της Οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, προτρέπει τον εθνικό νομοθέτη να εφαρμόσει την αρχή της αναλογικότητας.

Τέλος, θα πρέπει να δημιουργηθεί μία δογματικά καθαρή νομική έννοια για το πρόσωπο, το οποίο εκμεταλλεύεται την υπεράκτια εγκατάσταση και είναι υπεύθυνος για τα μέτρα ασφαλείας αλλά και για την αστική ευθύνη, σε περίπτωση που προκληθεί θαλάσσια ρύπανση. Η Οδηγία 2013/30/ΕΕ, μας εισάγει για πρώτη φορά στην έννοια του φορέα εκμετάλλευσης, ο οποίος είναι το πρόσωπο που έχει τον πλήρη έλεγχο για τις εργασίες των υπεράκτιων εξεδρών. Οι υπεράκτιες εγκαταστάσεις έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, διαφοροποιούνται απ' τα πλοία. Επόμενως, οι διατάξεις του ναυτικού δικαίου, δεν μπορούν να μας ικανοποιήσουν, όπως, επί παραδείγματι, οι έννοιες του πλοιοκτήτη και του εφοπλιστή, οι οποίες δεν βρίσκονται σε αντιστοιχία με την υπεράκτια βιομηχανία.

Πιο συγκεκριμένα, η Οδηγία 2013/30/ΕΕ, αποτελεί ένα καινοτόμο βήμα στον τομέα των υπεράκτιων υδρογονανθρακικών δραστηριοτήτων, καθώς θεσπίζει για πρώτη φορά έννοιες και λύνει πρακτικά ζητήματα. Εκδόθηκε, έπειτα από εντονότατο θεσμικό διάλογο μεταξύ των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁷¹. Εισάγεται για πρώτη φορά η έννοια του φορέα εκμετάλλευσης (operator), το πρόσωπο δηλαδή που έχει τον πλήρη έλεγχο των εργασιών της υπεράκτιας εγκατάστασης. Στόχος της Οδηγίας είναι η μείωση των ατυχημάτων που σχετίζονται με υπεράκτιες δραστηριότητες και ο περιορισμός των συνεπειών αυτών των ατυχημάτων στο περιβάλλον και τις παράκτιες οικονομίες. Τα κράτη μέλη αποκτούν σημαντικές αρμοδιότητες. Στο στάδιο της αδειοδότησης, ελέγχουν την χρηματοοικονομική ικανότητα του φορέα εκμετάλλευσης, για να διαπιστώσουν αν σε περίπτωση ρύπανσης μπορεί να ανταπεξέλθει οικονομικά. Στο δε στάδιο της λειτουργίας των εγκαταστάσεων, τα κράτη μέλη είναι επιφορτισμένα και με τη διενέργεια ελέγχων και επιθεωρήσεων επί των εγκαταστάσεων, προκειμένου να διαπιστωθούν τυχόν παραβάσεις της Οδηγίας και να επιβληθούν κυρώσεις.

Σημαντική τοποθέτηση της Οδηγίας είναι το ευρύ τοπικό πεδίο εφαρμογής της, που καταλαμβάνει όχι μόνο τα χωρικά ύδατα αλλά και την ΑΟΖ. Καταλαμβάνει, ακόμα, και τις σταθερές και τις πλωτές εγκαταστάσεις άντλησης. Επίσης, προβλέπει την άσκηση εποπτείας σε εταιρείες που ναι μεν έχουν την έδρα τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά δραστηριοποιούνται εκτός αυτής, ενώ παρέχεται στα κράτη η εξουσιοδότηση επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση παράβασης των εθνικών διατάξεων. Εξίσου σημαντική είναι η πρόβλεψη ανανέωσης της άδειας ανά πενταετία, ώστε να

¹⁷¹ Βλ. Κρητικό σε: Φαραντούρη (επιμ.), Ενέργεια, Ναυτιλία και Θαλάσσιες Μεταφορές, σ. 107 επ.

προσαρμόζεται, χωρίς να μένει στάσιμη στις συνεχείς εξελίξεις της τεχνολογίας και της νομοθεσίας. Με την Οδηγία, η ασφάλεια των υπεράκτιων εγκαταστάσεων πετρελαίου και φυσικού αερίου, ανάγεται πλέον στον ενωσιακό νομοθέτη και όχι στον εθνικό.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, στην Ελλάδα ενσωματώθηκε με τον Νόμο 4409/2016. Στο άρθρο 2 του Νόμου αυτού αναλύονται οι ορισμοί, όπως αυτοί ενσωματώθηκαν από την Οδηγία. Ειδικότερα, όταν γίνεται αναφορά σε υπεράκτιες δραστηριότητες, σοβαρό ατύχημα θεωρείται «α) συμβάν που περιλαμβάνει έκρηξη, πυρκαγιά, απώλεια ελέγχου της γεώτρησης ή απελευθέρωση πετρελαίου, φυσικού αερίου ή επικίνδυνων ουσιών που συνοδεύεται από, ή είναι πολύ πιθανόν να προκαλέσει, βίαιο θάνατο ή σοβαρό τραυματισμό ανθρώπων, β) συμβάν που έχει ως αποτέλεσμα σοβαρή ζημία στην εγκατάσταση ή τη συνδεδεμένη υποδομή και συνοδεύεται από ή είναι πολύ πιθανόν να προκαλέσει, βίαιο θάνατο ή σοβαρό τραυματισμό ανθρώπων, γ) οποιοδήποτε άλλο συμβάν επιφέρει βίαιο θάνατο ή σοβαρό τραυματισμό πέντε ή περισσότερων ατόμων, τα οποία βρίσκονται επί της υπεράκτιας εγκατάστασης από την οποία πηγάζει ο κίνδυνος ή τα οποία εμπλέκονται με υπεράκτια εργασία υδρογονανθράκων σχετιζόμενη με την εγκατάσταση ή τη συνδεδεμένη υποδομή, ή δ) οποιοδήποτε σοβαρό περιβαλλοντικό συμβάν προκύπτει από τα αναφερόμενα στις περιπτώσεις α` β` και γ`...».

Υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων είναι «όλες τις δραστηριότητες που συνδέονται με εγκατάσταση ή συνδεδεμένη υποδομή, συμπεριλαμβανομένων του σχεδιασμού, του προγραμματισμού, της κατασκευής, της λειτουργίας και της απεγκατάστασής της, οι οποίες σχετίζονται με την έρευνα και την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, μη συμπεριλαμβανομένης όμως της μεταφοράς υδρογονανθράκων από μία ακτή σε άλλη». Η έννοια αυτή καταλαμβάνει όλες τις ευρισκόμενες στα χωρικά ύδατα, στην ΑΟΖ ή στην υφαλοκρηπίδα κράτους μέλους κατά την έννοια της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας εργασίες πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Έρευνα ορίζεται η «ανόρυξη γεώτρησης σε τοποθεσία πιθανού κοιτάσματος και όλες τις συναφείς με αυτήν υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων που είναι απαραίτητες πριν από τις εργασίες τις σχετιζόμενες με την παραγωγή». Παραγωγή σημαίνει την «υπεράκτια εξόρυξη υδρογονανθράκων από τα υπόγεια στρώματα της περιοχής αδειοδότησης, συμπεριλαμβανομένων της υπεράκτιας επεξεργασίας υδρογονανθράκων και της μεταφοράς τους μέσω συνδεδεμένης υποδομής».

Εγκατάσταση είναι μια «μόνιμη, σταθερή ή κινητή κατασκευή ή ένας συνδυασμός κατασκευών διασυνδεδεμένων μόνιμα μεταξύ τους με γέφυρες ή άλλες κατασκευές, που χρησιμοποιούνται σε υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων ή σχετίζονται με τέτοιες εργασίες. Οι εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν υπεράκτιες κινητές μονάδες ανόρυξης γεώτρησης (MODU), μόνον όταν τοποθετηθούν σε υπεράκτια ύδατα για ανόρυξη γεώτρησης, παραγωγή, ή άλλες δραστηριότητες που συνδέονται με υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων».

Παραγωγική εγκατάσταση σημαίνει εγκατάσταση που χρησιμοποιείται για την παραγωγή. Μη παραγωγική εγκατάσταση σημαίνει εγκατάσταση εκτός εκείνης που

χρησιμοποιείται για την παραγωγή. Συνδεδεμένη υποδομή σημαίνει, «εντός της ζώνης ασφαλείας ή εντός παρακείμενης ζώνης μεγαλύτερης απόστασης από την εγκατάσταση κατά την κρίση της Αρμόδιας Αρχής:

α) οποιαδήποτε γεώτρηση και σχετικές κατασκευές, συμπληρωματικές μονάδες και συσκευές που συνδέονται με την εγκατάσταση,

β) οποιοδήποτε μηχάνημα ή μηχανολογικό εξοπλισμό τοποθετημένο ή στερεά συνδεδεμένο με την κύρια κατασκευή της εγκατάστασης.

γ) οποιοδήποτε προσαρτημένο μηχάνημα ή μηχανολογικό εξοπλισμό αγωγού μεταφοράς (pipeline)».

Φορέας εκμετάλλευσης ή Διαχειριστής ή Εντολοδόχος (operator), εφεξής Διαχειριστής, σημαίνει «την οντότητα, που έχει οριστεί από τον κάτοχο άδειας ή την Αδειοδοτούσα Αρχή για να διεξάγει υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων, συμπεριλαμβανομένων του προγραμματισμού και της εκτέλεσης εργασιών γεώτρησης ή της διαχείρισης και του ελέγχου των λειτουργιών παραγωγικής εγκατάστασης». Ιδιοκτήτης (owner) σημαίνει οντότητα, δικαιούμενη κατά τον νόμο να ελέγχει τη λειτουργία μη παραγωγικής εγκατάστασης. Τέλος, εργολάβος (contractor) σημαίνει «οποιαδήποτε οντότητα, στην οποία ο διαχειριστής ή ο ιδιοκτήτης Μ.Π.Εγκ. αναθέτει με σύμβαση συγκεκριμένα καθήκοντα για λογαριασμό του διαχειριστή ή του ιδιοκτήτη Μ.Π.Εγκ.».

Το άρθρο 3 αναφέρεται στις γενικές αρχές διαχείρισης του κινδύνου σε υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι οι φορείς εκμετάλλευσης λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη σοβαρών ατυχημάτων σε υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων. Οι διαχειριστές δεν απαλλάσσονται από τις κατά τον παρόντα Νόμο υποχρεώσεις τους εκ του γεγονότος ότι πράξεις ή παραλείψεις, οι οποίες οδηγούν ή συμβάλλουν σε σοβαρά ατυχήματα, τελέστηκαν από εργολάβους. Μάλιστα, σε περίπτωση σοβαρού ατυχήματος, οι διαχειριστές υποχρεούνται να λαμβάνουν πάραυτα όλα τα κατάλληλα μέτρα για τον περιορισμό των συνεπειών του στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον. Τέλος, οι διαχειριστές διασφαλίζουν ότι οι υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων εκτελούνται βάσει συστηματικής διαχείρισης κινδύνου, ώστε να είναι ανεκτό το επίπεδο της παραμένουσας διακινδύνευσης σοβαρών ατυχημάτων σε ανθρώπους, στο περιβάλλον και στις υπεράκτιες εγκαταστάσεις.

Στο άρθρο 4 γίνεται αναφορά στα θέματα ασφάλειας και περιβάλλοντος στο πλαίσιο χορήγησης αδειών κατά τον Νόμο 2289/1995. Έτσι, οι αποφάσεις για τη χορήγηση ή τη μεταβίβαση αδειών εκδίδονται αφού ληφθεί υπόψη η ικανότητα του αιτούντος την άδεια, να πληροί τις απαιτήσεις για την εκτέλεση εργασιών στο πλαίσιο αυτής, σύμφωνα με τις συναφείς ρυθμίσεις του εθνικού και του ενωσιακού δικαίου και ιδίως Νόμου 4409/2016. Κατά την αξιολόγηση της τεχνικής και της οικονομικής ικανότητας του αιτούντος την άδεια, πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα εξής: α) Το επίπεδο διακινδύνευσης, οι κίνδυνοι και όποιες άλλες συναφείς πληροφορίες σχετίζονται με την εξεταζόμενη περιοχή αδειοδότησης, συμπεριλαμβανομένου, κατά περίπτωση, του

κόστους της υποβάθμισης του θαλασσίου περιβάλλοντος, β) Το συγκεκριμένο στάδιο, στο οποίο βρίσκονται οι υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων, γ) Οι χρηματοοικονομικές δυνατότητες που διαθέτει ο αιτών, συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε χρηματοοικονομικής ασφάλειας, προκειμένου να καλύπτει τις ευθύνες που ενδέχεται να προκύψουν από τις εν λόγω υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων (συμπεριλαμβανομένης της ευθύνης για ενδεχόμενες οικονομικές ζημιές), σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, δ) Οι διαθέσιμες πληροφορίες σε ζητήματα ασφάλειας και περιβάλλοντος που αφορούν τον αιτούντα, περιλαμβανομένων όσων αφορούν σε σοβαρά ατυχήματα, εφόσον ενδείκνυται για τις εργασίες για τις οποίες ζητήθηκε η χορήγηση άδειας. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, συνδέεται η αδειοδότηση με την αξιολόγηση της τεχνικής και της οικονομικής ικανότητας του αιτούντος την άδεια, να καλύπτει τις ευθύνες που ενδέχεται να προκύψουν από τις υπεράκτιες εργασίες υδρογονανθράκων τις οποίες εκτελεί, ήτοι πρόληψη και αντιμετώπιση ατυχήματος, αστική περιβαλλοντική ευθύνη, αστική οικονομική ευθύνη¹⁷².

Στο άρθρο 5 καθιερώνεται ρητά η συμμετοχή του κοινού σχετική με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από προγραμματιζόμενες υπεράκτιες εργασίες έρευνας υδρογονανθράκων. Συγκεκριμένα, η ανόρυξη ερευνητικής γεώτρησης από μη παραγωγική εγκατάσταση δεν ξεκινά μέχρι να διασφαλισθεί ότι το κοινό έχει συμμετάσχει σε αρχικό στάδιο και με ουσιαστικό τρόπο στην εξέταση των πιθανών συνεπειών των προγραμματισμένων υπεράκτιων εργασιών υδρογονανθράκων στο περιβάλλον. Αν το κοινό δεν έχει συμμετάσχει στη διαδικασία της παραγράφου 1, επιβάλλεται η τήρηση των ακόλουθων προϋποθέσεων: α) Το κοινό ενημερώνεται είτε με δημόσιες ανακοινώσεις είτε με άλλα κατάλληλα μέσα, όπως τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας, σχετικά με την τοποθεσία, όπου προγραμματίζεται να επιτραπούν εργασίες έρευνας, β) προσδιορίζεται το ενδιαφερόμενο κοινό, συμπεριλαμβανομένου του κοινού που επηρεάζεται ή είναι πιθανόν να επηρεαστεί από την απόφαση να επιτραπούν εργασίες έρευνας ή έχει σχετικό συμφέρον, συμπεριλαμβανομένων των μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως εκείνες που προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος, και άλλων σχετικών φορέων, γ) πληροφορίες για τέτοιες προγραμματισμένες εργασίες καθίστανται διαθέσιμες στο κοινό, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των πληροφοριών σχετικά με το δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τον παραλήπτη ενδεχόμενων παρατηρήσεων ή ερωτήσεων, δ) το κοινό έχει το δικαίωμα να διατυπώνει παρατηρήσεις και γνώμες, όταν όλες οι επιλογές είναι ακόμη ανοικτές, προτού ληφθούν αποφάσεις για να επιτραπεί η έρευνα, ε) κατά την έκδοση των αποφάσεων της περίπτωσης δ' λαμβάνονται υπόψη δεόντως τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης, και στ) αφού εξετασθούν οι διατυπωθείσες παρατηρήσεις και γνώμες, το κοινό ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση σχετικά με τις αποφάσεις που εκδόθηκαν και την αιτιολογία τους, καθώς και τα ληφθέντα σχετικώς υπόψη στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών επί της διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης.

Η διάταξη του άρθρου 7 αναφέρεται στην περιβαλλοντική ευθύνη και παραπέμπει στην Οδηγία 2004/35/ΕΚ. Σύμφωνα με αυτή, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι ο κάτοχος της άδειας δύναται να ανταπεξέλθει οικονομικά στην πρόληψη και αποκατάσταση περιβαλλοντικών ζημιών προερχόμενες από υπεράκτιες δραστηριότητες

¹⁷² Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Νόμου 4409/2016.

και πραγματοποιούνται από τον κάτοχο της άδειας ή τον φορέα εκμετάλλευσης ή τρίτο πρόσωπο για λογαριασμό τους. Επειδή όμως δεν είναι πάντοτε εύκολο να εντοπισθεί ο φορέας εκμετάλλευσης, θεωρείται ότι ο κάτοχος της άδειας είναι επίσης και υπεύθυνος φορέας εκμετάλλευσης και δεν θα πρέπει να μεταβιβάζει τις σχετικές ευθύνες σε τρίτα πρόσωπα, π.χ. σε εργολάβους.

Το άρθρο 11 αναφέρει τα έγγραφα που πρέπει να υποβάλλονται για την εκτέλεση υπεράκτιων εργασιών υδρογονανθράκων από τον διαχειριστή ή τον ιδιοκτήτη Μ.Π.Εγκ. Καθεμία από τις απαιτήσεις που αναφέρει το άρθρο αναλύονται εκτενέστερα στα άρθρα 12-17 του Νόμου.

Επιπλέον, το άρθρο 18 ορίζει τις ενέργειες της Αρμόδιας Αρχής σε σχέση με εργασίες επί των εγκαταστάσεων. Η Αρμόδια Αρχή δύναται: α) Να απαγορεύει τη λειτουργία ή την έναρξη εργασιών σε οποιαδήποτε εγκατάσταση ή συνδεδεμένη υποδομή, σε περίπτωση που τα μέτρα τα οποία προτείνονται στην έκθεση μεγάλων κινδύνων για την πρόληψη ή τον περιορισμό των επιπτώσεων σοβαρών ατυχημάτων ή οι κοινοποιήσεις εργασιών γεώτρησης ή συνδυασμένων εργασιών που υποβάλλονται σύμφωνα με τις περιπτώσεις η' ή θ' της παραγράφου 1 του άρθρου 11 αντίστοιχα κρίνονται ανεπαρκή για την τήρηση των απαιτήσεων του παρόντος, β) Σε εξαιρετικές περιστάσεις και εφόσον κρίνει ότι δεν θίγονται η ασφάλεια και η προστασία του περιβάλλοντος, να μειώνει το χρονικό διάστημα που απαιτείται μεταξύ της υποβολής της έκθεσης μεγάλων κινδύνων ή των άλλων εγγράφων που πρέπει να υποβληθούν σύμφωνα με το άρθρο 11 και της έναρξης των εργασιών, γ) Να απαιτεί από τον διαχειριστή να λαμβάνει τα πρόσφορα μέτρα που θεωρούνται κατά την κρίση της αναγκαία για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με τους ορισμούς της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του παρόντος Νόμου, δ) Στις περιπτώσεις που εμπίπτουν στην παράγραφο 4 του άρθρου 6, να λαμβάνει επαρκή μέτρα, ώστε να διασφαλίζεται η αδιάλειπτη ασφάλεια των εργασιών, ε) Να απαιτεί βελτιώσεις και να απαγορεύει, εφόσον κρίνει απαραίτητο, τη συνέχιση της λειτουργίας κάθε εγκατάστασης ή τμήματος αυτής ή συνδεδεμένης με αυτήν υποδομής, σε περίπτωση που το αποτέλεσμα επιθεώρησης ή η κρίση κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 6 ή η περιοδική αναθεώρηση της έκθεσης μεγάλων κινδύνων κατά την περίπτωση ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 11 ή αλλαγών στις κοινοποιήσεις που υποβάλλονται κατά το άρθρο 11, καταδεικνύουν ότι οι απαιτήσεις του παρόντος δεν πληρούνται ή ότι υφίστανται εύλογες ανησυχίες για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών ή εγκαταστάσεων υδρογονανθράκων.

Στο άρθρο 19 αναλύεται η πολιτική της πρόληψης σοβαρών ατυχημάτων της κάθε εταιρείας εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν την εφαρμογή αυτής της πολιτικής σε όλες τις υπεράκτιες εργασίες. Τέλος, το άρθρο 21 προβλέπει το καθεστώς διασφάλισης της συμμόρφωσης των φορέων προς τις επιταγές του νόμου αναφορικά με την πρόληψη σοβαρών ατυχημάτων.

Ωστόσο, όσο σημαντική είναι η πρόληψη, άλλο τόσο σημαντική είναι και η αντιμετώπιση των περιστατικών ρύπανσης. Ετσι, το άρθρο 28 του Νόμου πραγματεύεται τα εσωτερικά σχέδια αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης που οφείλει να καταρτίζει κάθε φορέας εκμετάλλευσης υπεράκτιας εγκατάστασης ή ο ιδιοκτήτης αυτής, ενώ το άρθρο 29 τα εξωτερικά σχέδια. Σε περίπτωση σοβαρού

ατυχήματος, οι κατά περίπτωση αρμόδιες αρχές υποχρεούνται, κατά τις προβλέψεις του Δικαίου της Θάλασσας, να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την αποτροπή της κλιμάκωσής του και τον μετριασμό των επιπτώσεών του¹⁷³. Σε περίπτωση που οι υπεράκτιες εργασίες που λαμβάνουν χώρα στη δικαιοδοσία ενός κράτους μέλους έχουν δυσμενείς συνέπειες στο περιβάλλον άλλου κράτους μέλους, εμπλέκονται δύο ή περισσότερα κράτη, συνεπώς η σύγκρουση συμφερόντων είναι αναπόφευκτη. Σε αυτό το ενδεχόμενο, το κράτος μέλος οφείλει να διαβιβάζει τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τις υπεράκτιες εργασίες στο ενδιαφερόμενο κράτος, ώστε να υπάρχει μία από κοινού αντιμετώπιση του κινδύνου σε περίπτωση επέλευσης αυτού. Η συνεργασία δεν περιορίζεται μόνο στα κράτη μέλη, αλλά επεκτείνεται και σε τρίτες χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης που ενδέχεται να πληγούν, ασχέτως αν πραγματοποιούνται σε αυτές δραστηριότητες σχετικές με υδρογονάνθρακες. Τις διαδικασίες περί ασφάλειας υπεράκτιων εργασιών σε διεθνές επίπεδο συντονίζει η Επιτροπή, συνεπώς ειδοποιείται άμεσα. Απαραίτητη κρίνεται, λοιπόν, η ύπαρξη μιας συντονισμένης προσπάθειας της ασφάλειας των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου σε διεθνές επίπεδο. Η μη εφαρμογή των όσων εκτέθηκαν ανωτέρω, κατά την Οδηγία, συνεπάγεται την επιβολή κυρώσεων.

Η Οδηγία αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα για τη δημιουργία ενός υπερεθνικού νομοθετικού πλαισίου για την ασφάλεια των υπεράκτιων εγκαταστάσεων, ωστόσο εμφανίζει ορισμένα κενά και παραλείψεις. Πρώτα απ' όλα, δεν προβλέπεται η απόδοση ευθύνης και η υποχρέωση οικονομικής αποζημίωσης σε αλιείς και σε τουριστικές επιχειρήσεις για ζημιές που πολύ πιθανόν να προκύψουν από ατυχήματα. Επίσης απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά σε υπεράκτιες δραστηριότητες σε περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής αξίας. Ακόμη, δεν προβλέπονται πλείονες και συστηματικοί έλεγχοι, ενώ ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (EMSA), παρότι προτάθηκε να έχει και εποπτικό ρόλο, ώστε να λειτουργεί και προληπτικά, τελικά έχει μόνο αποκαταστατικό. Μία ακόμη έλλειψη είναι ότι δεν προβλέφθηκε η ίδρυση ενιαίου ταμείου που θα αναλάμβανε την κάλυψη των δαπανών αποκατάστασης σε περίπτωση ατυχήματος, αποφεύγοντας έτσι την προσφυγή στα εθνικά και ευρωπαϊκά δικαστήρια. Συμπερασματικά, η Οδηγία διασφαλίζει πέρα από κάθε αμφιβολία ότι η έρευνα, αναζήτηση και εκμετάλλευση πετρελαίου και φυσικού αερίου, που λαμβάνουν χώρα σε υπεράκτιες εγκαταστάσεις, θα υπόκεινται σε αυστηρότερες προϋποθέσεις και προδιαγραφές ασφαλείας. Κυρίως δε για το περιβάλλον.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Απ' όσα αναφέραμε ως τώρα, καθίσταται σαφές ότι είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα ενιαίο νομικό καθεστώς, ανεξάρτητο από τους παραδοσιακούς θεσμούς του ναυτικού δικαίου, το οποίο να ρυθμίζει τα ζητήματα ευθύνης από τη λειτουργία των υπεράκτιων εγκαταστάσεων έρευνας, άντλησης και επεξεργασίας υδρογονανθράκων. Η διαφορά της υπεράκτιας βιομηχανίας εξόρυξης υδρογονανθράκων και της ναυτιλιακής βιομηχανίας, είναι ότι η πρώτη εκτελεί υπεράκτιες εργασίες σε συγκεκριμένο τόπο, ενώ η δεύτερη χαρακτηρίζεται από αέναη κίνηση, δηλ. μετακινείται από τον έναν τόπο στον άλλον. Αυτό σημαίνει, ότι υπάρχει πιθανότητα σύγκρουσης, ανάμεσα στα συμφέροντα του κράτους της σημαίας, το οποίο έχει δικαιοδοσία και στις κινητές παράκτιες εξέδρες

¹⁷³ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Νόμου 4409/2016

που φέρουν αυτή τη σημαία και το παράκτιο κράτος, το οποίο έχει μία κανονιστική δικαιοδοσία στην ΑΟΖ του.

Επίσης, τα κράτη είναι υποχρεωμένα να δημιουργήσουν ένα νομικό καθεστώς, το οποίο θα προστατεύει το περιβάλλον από ατυχηματική ρύπανση των υπεράκτιων εξεδρών και θα εγγυάται τις υποχρεώσεις αποζημίωσης από τους ρυπαίνοντες έναντι των ζημιωθέντων. Στην Ελλάδα, υπάρχει άγνοια των περιβαλλοντικών κινδύνων που εγκυμονούν οι υποθαλάσσιες γεωτρήσεις, καθώς έχει πραγματοποιηθεί μόνο μία εξορυκτική δραστηριότητα (Πρίνος και Ν. Καβάλα), χωρίς ευτυχώς να έχει προκληθεί μέχρι και σήμερα κάποιο ατύχημα. Θα πρέπει λοιπόν, να αξιοποιήσουμε τη διεθνή εμπειρία, ώστε να αποφευχθούν παρόμοια ατυχήματα στο μέλλον.

Ένα θέμα, που συζητείται τα τελευταία χρόνια, σχεδόν καθημερινώς, είναι το ζήτημα της αναζήτησης, έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, εντός, κυρίως, του χώρου της εθνικής μας κυριαρχίας. Σημαντικό ρόλο στην άσκηση αυτής της δραστηριότητας, έπαιξαν οι διεθνείς συμβάσεις και κυρίως για παράκτια κράτη (όπως η Ελλάδα που κείται σε μια στενή θαλάσσια λεκάνη, όπως η μεσογειακή), τα οποία βρίσκονται επί σειρά ετών, σε αντιδικίες και αμφισβητήσεις ζωνών με τα γειτονικά τους κράτη, αναφορικά με την άσκηση των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων επί του θαλάσσιου και υποθαλάσσιου χώρου τους.

Συμπερασματικά, λοιπόν, η εξόρυξη και η έρευνα των υπεράκτιων εξεδρών, δημιουργεί τεράστια νομικά ζητήματα, διότι είναι ένα πολυσύνθετο ζήτημα καθώς αφορά πρωτίστως τη πρόληψη ατυχημάτων και ακολούθως την απόδοση ευθύνης, επομένως αποζημίωσης, σε περίπτωση που επέλθει το ζημιογόνο γεγονός. Από την εξέταση της Οδηγίας, προκύπτει ότι δίνει ιδιαίτερη σημασία στην αρχή της πρόληψης για την αποφυγή περιστατικών περιβαλλοντικής ρύπανσης, καθώς οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι τόσο σοβαρές που πολλές φορές ακόμα και τα μέτρα αποκατάστασης δεν μπορούν να επαναφέρουν το περιβάλλον στην αρχική του κατάσταση.

Όσο όμως σημαντική είναι η πρόληψη, άλλο τόσο σημαντική είναι και η άμεση και καίρια αντιμετώπιση περιστατικών ρύπανσης, ώστε να περισταλούν οι επιπτώσεις ενός ατυχήματος. Γίνεται δε προσπάθεια ώστε να εξετάζονται τα μέτρα ασφαλείας και να διασφαλίζεται η άμεση θέση τους σε εφαρμογή σε περίπτωση κινδύνου.

Επιπλέον, γίνεται μεγάλη προσπάθεια ώστε να είναι δεδομένη η ύπαρξη ευθυνών και κυρώσεων στο πρόσωπο των φορέων εκμετάλλευσης και των κατόχων αδείας, ώστε να λάβουν στα σοβαρά την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ σε κάθε περίπτωση είναι κρίσιμο να διαθέτουν τους χρηματοοικονομικούς πόρους για να μπορούν να αποζημιώνουν άμεσα όσους ενδεχομένως ζημιώσουν.

Πάντως, το σύνολο της Οδηγίας διαπνέεται από μία προσπάθεια για συνεχή συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των κρατών μελών, της αδειοδοτούσας αρχής, των φορέων εκμετάλλευσης, του κοινού και επιπλέον κάθε τρίτης χώρας εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, διότι η προστασία του περιβάλλοντος κρίνεται τόσο σημαντική ώστε χρειάζεται διαρκώς να εξελίσσεται η γνώση στον τομέα αυτό, να αξιοποιούνται τα μαθήματα από ατυχή περιστατικά και να αξιοποιείται η νέα τεχνολογία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαβουνέλη Μ. (2016), Ενεργειακές εγκαταστάσεις στη θάλασσα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Δακορόνια Ε. (2005), Ενέργεια και Δίκαιο
- Κουτούπα - Ρεγκάκου Ε. (2005), Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κρατερός Ι. – Στρατή Α. (2000), Δίκαιο της Θάλασσας, β' έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα
- Κρατερός Ι., Στρατή, Α. (2013), Δίκαιο της Θάλασσας, Αθήνα – Κομοτηνή: Νομική Βιβλιοθήκη
- Κρεμλής Γ. (2009), Ενέργεια και Περιβάλλον, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3
- Πανάγος Θ. (2014), Έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων - το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλας
- Ροζάκης Χρ. (2013), Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το διεθνές δίκαιο Εκδ. Παπαζήσης
- Ρούκουνα Ε. (2006), Διεθνές Δίκαιο τ. Β', 2η έκδ., εκδ. Σάκκουλα
- Στρατή Α. (2012), Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη
- Σιούσιουρας Π. (2015), Δημόσιο διεθνές δίκαιο, εκδ. Σιδέρης
- Τσάλτας Ι.Γ. (2003), Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών, Τόμος Δεύτερος, Εκδόσεις Σιδέρης
- Φαραντούρης Ν., Αθανασοπούλου Β. (2015), Δίκαιο Υδρογονανθράκων, Αθήνα εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Φαραντούρης Ν. – Κοσμίδης Τ. (2015), Δίκαιο Υδρογονανθράκων, Αθήνα εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Φαραντούρης Ν., Κρητικός (2013), Ενέργεια- Ναυτιλία και Θαλάσσιες Μεταφορές, Αθήνα εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Φαραντούρης Ν. – Μπέλλας Σ. (2015), Δίκαιο Υδρογονανθράκων, Αθήνα εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη

- Φαραντούρης Ν. - Φορτσάκης Θ. (2016), Δίκαιο της Ενέργειας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Φαραντούρης Ν. – Χασάπης Χ. (2015), Δίκαιο των Υδρογονανθράκων, Αθήνα εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Χορτάτου Π. (2016), Το διεθνές δίκαιο της θάλασσας και ο καθορισμός των ορίων των θαλάσσιων περιοχών μεταξύ κρατών με απέναντι ή παρακείμενες ακτές, Αθήνα – Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Churchill-Lowe (1999), The law of the sea
- Evans (1986), Marine policy - Control of maritime Pollution Generated by offshore oil and gas exploration and exploitation

ΟΔΗΓΙΕΣ - ΝΟΜΟΙ

- Οδηγία 94/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τους όρους χορήγησης και χρήσης των αδειών αναζήτησης και παραγωγής υδρογονανθράκων
- Οδηγία 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (12ης Ιουνίου 2013), για την ασφάλεια των υπεράκτιων εργασιών πετρελαίου και φυσικού αερίου και την τροποποίηση της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ.
- Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 2014 περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό
- Κυρωτικός νόμος 786/1978, ΦΕΚ Α' 101
- Ν. 2289/1995
- Ν. 2321/1995
- Κυρωτικός νόμος 2476/1997 (ΦΕΚ Α' 58)
- Ν. 4001/2011
- Ν. 4409/2016 (ΦΕΚ Α 136 - 28.07.2016)
- Ν.Δ. 117/1974 (ΦΕΚ Α/1974)
- ΕΕ L 164/3 (30/6/1994)
- ΦΕΚ Α' 27/1995

- ΦΕΚ Β' 376/2012
- ΦΕΚ Β' 2093/2014

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S095183390500050X> (Σεπτέμβριος 2018)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Oil_platform (Αύγουστος 2018)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Oil_platform#/media/File:Types_of_offshore_oil_and_gas_structures.jpg (Αύγουστος 2018)
- http://www.chemeng.ntua.gr/courses/pngtech/news_files/webdoc_4_15_6_2_007.pdf (Σεπτέμβριος 2018)
- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF> (Ιούλιος 2018)
- <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=YbMIG%2f4mE1s%3d&tabid=765&language=el-GR> (Σεπτ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=7wsDjbPCiDM%3d&tabid=765&language=el-GR> (Σεπτ. 2018)
- https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=fb8918dd-b16e-443b-9f2e-3f02574f3132 (Αυγ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Ιουλ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=L5205Wk6kHQ%3d&tabid=765&language=el-GR> (Ιουλ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=875&language=el-GR> (Ιούλ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=271HwHZrtn8%3d&tabid=875&language=el-GR> (Ιούλ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=b%2fk9f%2fcCa3Q%3d&tabid=765&language=el-GR> (Ιούλ. 2018)

- <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Αυγ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Ιουλ. 2018)
- <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=766&language=el-GR#map1> (Αυγ. 2018)
- <https://www.energean.com> (Σεπτ. 2018)
- <http://www.kavalaoil.gr/index.php?act=viewCat&catId=7> (Αυγ. 2018)
- <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/GRC-ITA1977CS.PDF> (Αύγουστος 2019)
- <http://www.marineregions.org/eezdetails.php?mrgid=5682> (Ιούλιος 2019)
- <https://www.unimc.it/maremap/it/data-jus/files-accordi-bilaterali-conclusi-da-altri-stati-1/accordi-tra-grecia-e-albania/accordo-sulla-delimitazione-delle-rispettive-aree-di-piattaforma-continentale-e-altre-zone-marittime-2009-dichiarato-incostituzionale-dalla-corte-costituzionale-albanese-nel-2010> (Αύγουστος 2019)
- www.gjk.gov.al
- http://www.mcit.gov.cy/mcit/hydrocarbon.nsf/page23_gr/page23_gr?OpenDocument (Ιούλιος 2019)
- <http://www.bbc.com/news/10307105> (Ιουλ. 2018)
- <https://www.theguardian.com/business/2013/jul/04/piper-alpha-disaster-167-oil-rig> (Ιουλ. 2018)
- http://www.amsa.gov.au/forms-and-publications/Publications/Montara_IAT_Report.pdf (Αύγουστος 2018)
- <https://www.britannica.com/event/Deepwater-Horizon-oil-spill-of-2010> (Ιουλ. 2018)
- <http://www.naftemporiki.gr/story/974530/dieuthetithike-i-dikastiki-upothesi-gia-tin-petrelaiokilida-deepwater-horizon> (Ιουλ. 2018)
- <http://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2016/02/Odigia.pdf> (Αυγ. 2018)

- <http://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2016/02/Odigia.pdf> (Ιούλ. 2019)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A21998A0623%2801%29> (Ιούνιος 2019)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0022&from=EL> (Ιούνιος 2019)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A127028>
(Ιούνιος 2019)
- https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:bb5339f8-f387-4c05-a895-1a64f898413c.0007.02/DOC_3&format=PDF (Ιούλιος 2019)